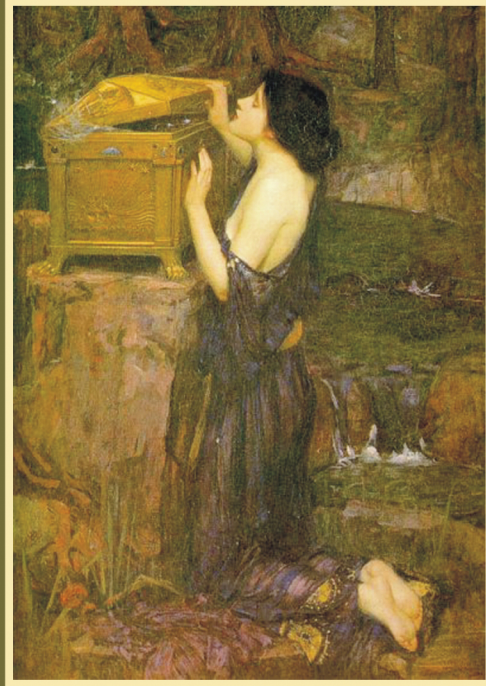

Pandora Könyvek 16.

Csüllög Judit

**A NÉPDAL SZEREPE
A KEZDŐK ZONGORAOKTATÁSÁBAN
MAGYARORSZÁGON**

Csüllög Judit

**A NÉPDAL SZEREPE
A KEZDŐK ZONGORAOKTATÁSÁBAN
MAGYARORSZÁGON**

Disszertáció

Konstantín Egyetem, Nyitra
Pedagógiai Kar
Zene Tanszék
Nitra-PF UKF, 2008

Pandora Könyvek

16. kötet

Csüllög Judit

**A NÉPDAL SZEREPE
A KEZDŐK ZONGORAOKTATÁSÁBAN
MAGYARORSZÁGON**

Disszertáció

**Konstantín Egyetem, Nyitra
Pedagógiai Kar
Zene Tanszék
Nitra-PF UKF, 2008**

Sorozatszerkesztő:

prof. Dr. Mózes Mihály

A 2009-ben megjelent kötet:

Gábos Judit
Dinu Lipatti
(14. kötet)

Várady Krisztina
Poulenc: Un soir de neige
(15. kötet)

Csüllög Judit

**A NÉPDAL SZEREPE
A KEZDŐK ZONGORAOKTATÁSÁBAN
MAGYARORSZÁGON**

Disszertáció

**Konstantín Egyetem, Nyitra
Pedagógiai Kar
Zene Tanszék
Nitra-PF UKF, 2008**

Líceum Kiadó
Eger, 2009

A borítón
John William Waterhouse: *Pandora* (1896)
című festményének részlete látható

ISSN: 1787-9671

A kiadásért felelős
az Eszterházy Károly Főiskola rektora
Megjelent az EKF Liceum Kiadó gondozásában
Igazgató: Kis-Tóth Lajos
Felelős szerkesztő: Zimányi Árpád
Műszaki szerkesztő: Nagy Sándorné
Borítóterv: Kormos Ágnes

Megjelent: 2009. április Példányszám: 100

Készítette: az Eszterházy Károly Főiskola nyomdája
Vezető: Kérészy László

Tartalom

Absztrakt.....	7
Bevezető.....	9
1. A zongoraoktatás és a zongoraiskola kiadványok fejlődése	
Magyarországon.....	15
2. A kiválasztott zongoraiskolák bemutatása, elemzése.....	22
2.1. Zongoraiskola 1. 2. kötet.....	22
2.1.1. Zongoraiskola 1. kötet.....	22
2.1.2. Zongoraiskola 2. kötet.....	33
2.1.3. Összefoglalás.....	45
2.2. Aszalós Tünde: A zongorázó gyermek I. II. III. kötet.....	47
2.2.1. Aszalós Tünde: <i>A zongorázó gyermek I. kötet</i>	47
2.2.2. Aszalós Tünde: <i>A zongorázó gyermek II. kötet</i>	55
2.2.3. Aszalós Tünde: <i>A zongorázó gyermek III. kötet</i>	65
2.2.4. Összefoglalás.....	70
2.3. Teöke Marianne zongoraiskola-sorozata.....	71
2.3.1. Teöke Marianne: <i>Találkozások a zongoránál</i>	72
2.3.2. Teöke Marianne: <i>Barátom a zongora</i>	82
2.3.3. Teöke Marianne: <i>Egy – mással</i>	85
2.3.4. Összefoglalás.....	88
2.4. Papp Lajos: Zongora ABC.....	89
2.4.1. Papp Lajos: <i>Zongora ABC 1</i>	89
2.4.2. Papp Lajos: <i>Zongora ABC 2</i>	97
2.4.3. Összefoglalás.....	106
2.5. Lakos Ágnes: A barátságos zongoraiskola.....	107
2.5.1. Lakos Ágnes: <i>A barátságos zongoraiskola 1</i>	108
2.5.2. Lakos Ágnes: <i>A barátságos zongoraiskola 2</i>	113
2.5.3. Lakos Ágnes: <i>A barátságos zongoraiskola 3</i>	114
2.5.4. Összefoglalás.....	118
2.6. A zongoraiskolák elemzésének összegzése.....	119
3. A zongoratanárok tananyag-választási szempontjai, szokásai a kezdők tanításának vonatkozásában – Empirikus vizsgálat.....	123
3.1. Az empirikus vizsgálat célja, hipotézise, menete.....	123
3.2. A minta és a kérdőív bemutatása.....	124
3.3. A kérdőíves vizsgálat eredménye.....	125
3.4. A kérdőíves felmérés eredményeiből levonható konklúziók.....	135
Befejezés.....	137
Felhasznált irodalom.....	140
Ábrajegyzék.....	143
Melléklet.....	147
Mellékletek jegyzéke.....	147

ABSZTRAKT

Csüllög Judit: *A népdal szerepe a kezdők zongoraoktatásában Magyarországon* – Disszertáció. Csüllög Judit – Konstantín Egyetem, Nyitra. Pedagógiai Kar. Zene Tanszék. Nitra – PF UKF, 2008.

„*A népdal szerepe a kezdők zongoraoktatásában Magyarországon*” című disszertáció a népzene zongoraoktatásban való helyét, arányát, funkcióit tárgyalja. A munka kompilatív jellegű, két kutatási területet ölel fel, ezeket készíti elő egy zenetörténeti áttekintés a magyarországi zongoraoktatásról, zongoraiskolákról. Az *analitikus kutatási* részben öt, Magyarországon használatban lévő zongoraiskola kiadvány vizsgálata történik általános, zenepedagógiai, módszertani és népzenei szempontból. A kottakiadványok analízisét szervesen kiegészíti egy ehhez kapcsolódó *empirikus vizsgálat*. Ennek során a heves megyei zongoratanárok tananyag-választási szempontjai, szokásai kerülnek bemutatásra a kezdők zongoraoktatásának vonatkozásában. A disszertáció zárása a két vizsgálat összefüggéseit, eredményeit tartalmazza.

Kulcsszavak: zongoraoktatás, népdal, zongoraiskola, zeneiskola, analitikus vizsgálat, empirikus vizsgálat, kérdőív, zongorapedagógusok

BEVEZETŐ

„*A népdal szerepe a kezdők zongoraoktatásában Magyarországon*” című disszertáció a kezdők zongoraoktatásában¹ jelen lévő népzenei hatásokat és annak jelentőségét tárgyalja zenepedagógiai és zenetörténeti szempontból egyaránt. A munka szerves részét képezi egy történeti áttekintés, melynek fő irányvonalai: a magyar zongoraiskolák fejlődése a 18. századtól, illetve a népdalkutatók hatása a zongoraoktatásra. A disszertáció második részében, az *analitikus kutatásban* kerül sor a kezdők számára megjelent, leggyakrabban alkalmazott magyarországi zongoraiskolák vizsgálatára, általános és specifikus elemzésére a népzenei hatások szempontjából. Ezt követi az *empirikus vizsgálat* bemutatása a harmadik részben, az eredmények közlése, mely során felmértük a zongoratanárok tananyag-választási szempontjait, szokásait a kezdők számára készült zongoraiskolák tekintetében.

A téma aktualitása, fogalmak tisztázása

A kutatás témája Magyarországon még nem feldolgozott. Az egyes kiválasztott zongoraiskolákról jelentek meg különböző jellegű tanulmányok², de abból a szempontból nem történt vizsgálat, hogy a népzene az egyes kötetekben milyen helyet és szerepet tölt be. Ez a vizsgálat a XX. században bekövetkezett folyamatos fejlődés és átalakulás következtében különösen aktuálisnak és szükségesnek bizonyult.

A téma aktualitását indokolja továbbá, hogy Magyarországon az 1980-as évek végétől folyamatosan jelennek meg zongoraiskola kiadványok. Ezek az egyre korszerűbb tananyagok beépültek a gyakorlati zongoraoktatásba, de nem váltották fel teljesen a régebbi kiadványokat. A vizsgált öt zongoraiskola kiadvány kiválasztása előzetes tájékozódás alapján történt.³

A népzene és a hangszeroktatás kapcsolatának vizsgálata azért is különösen aktuális, mert egyre több olyan nézettel találkozunk, miszerint a népzene zeneoktatásban történő alkalmazása elavult, a jelen korban modernebb anyagokkal és

¹ Kezdő zongoraoktatáson jelen esetben az első két zeneiskolai évfolyamot értjük, követve azt a szempontot, mely szerint a szintetizáló jellegű zongoraiskolák is erre a két évfolyamra készültek.

² Lásd pl.: Veszprémi Lili: *Zongoraoktatásunk története*. Zeneműkiadó, Budapest, 1976; Aszalós Tünde: *A zongorázó gyermek*. Parlano, 1989/6–7–8. 17–48. old.; Teőke Marianne: *Találkozások a zongoránál* 1–2. o. részére. Parlano, 1998/6.; Tényi Zoltán: *Papp Lajos – Zongora ABC* (1995). Parlano, 1998/6.

³ A disszertáció kezdeti fázisában történt egy előzetes tájékozódást végeztünk a vizsgálatban résztvevő zeneiskolákban, intézményekben.

kreatív módszerekkel szükséges dolgozni. A kutatás célja bizonyítani a népzene fontos szerepét és indokolt alkalmazását a zongoraoktatás kezdeti fázisában.

Magyarországon a 20. század végén elindult egy olyan folyamat, amelyben általános iskolák és gimnáziumok érdekeltségén belül alakultak alapfokú művészeti iskolák. Ezzel az eddigi zeneiskolai rendszer kitágult, színessé vált a kínálat, az új típusú művészeti intézményekben nem csak zeneoktatás folyik, hanem egyéb művészeti ágakat is képviselnek (tánc és dráma, képzőművészet).⁴

A kezdők számára készült *zongoraiskolák*on azokat a kiadványokat értjük, melyek szintetizáló jelleggel a zongoratanuláshoz szükséges lényeges zenei, technikai és metodikai elemeket egyesítik. A darabok módszeres összeállításán túl a ritmikai, kottaolvasási, formai és technikai problémákra egyaránt reagálnak. A gyűjtemények a zongorapedagógusok munkájához adnak hatékony segítséget, konkrét támpontot, útmutatót. Egyéb pedagógiai célú kiadványokkal, zongoraciklusokkal jelen disszertáció nem kíván foglalkozni. A népzene, illetve a népdalok helyét és szerepét az egyes zongoraiskolákban, így a magyar és egyéb népek zenéjét, az elemzések során figyelembe vesszük.

A *népdal* szerepét kizárólag a hangszeres oktatásunk fejlődése vonatkozásában kívánjuk vizsgálni. Nem célunk *Kodály Zoltán* és *Bartók Béla* népdalgyűjtési munkásságának bemutatása, csak a népdalgyűjtéssel kapcsolatos zenepedagógiai vonatkozások ismertetése. A hangszeres zeneoktatás tekintetében főként *Bartók* zeneszerzői tevékenysége jelentős. Pedagógiai célú, népzenei ihletésű műveivel új magyar zenei nyelvet teremtett, ami lényeges hatást gyakorolt a későbbi zeneszerzői nemzedékekre és a zenepedagógia hangszeroktatási területére.

A kutatási probléma

A disszertáció analitikus részének kutatási problémája: a népdal helye és szerepe a Magyarországon leggyakrabban használt, kezdők számára készült zongoraiskolákban. A népzene megjelenésén nem kizárólag a változatlan formában előforduló népdalokat, népzenei idézeteket értjük, hanem az egyes zeneszerzők feldolgozásait is. A népzene megjelenésének célja lehet az egyes zenei képességek, a zenei ízlés fejlesztése, egy bizonyos technikai vagy ritmikai probléma bevezetése, megoldása, a formaérzék fejlesztése. A gyermekdalok, illetve a kevésbé bonyolult népdalok egyszerű zenei nyelvezetükkel eredményesen támogatják az alapképességek kialakítását és fejlesztését.

Az empirikus vizsgálat *tárgya*: *a heves megyei zongoratanárok tananyagválasztási szempontjai a zeneiskolai zongoraoktatás első két évében. Megalapozottan tartják-e a zongorapedagógusok a népdalok alkalmazását a kezdők zon-*

⁴ A kutatás második részében a kérdőíves felmérésbe a hagyományos típusú zeneiskolák mellett az új típusú intézményeket is bevontuk.

goraoktatásában? A kérdőíves felmérés így szervesen kapcsolódik az analitikus vizsgálathoz.

A disszertáció célja

A disszertáció *célja* egyrészt megvizsgálni és összehasonlítani a kezdők számára készült zongoraiskolák népzenei tartalmát, illetve a megjelenő népdalok helyét, arányát és szerepét az egyes kiadványokban. Nem volt célunk a kiválasztott zongoraiskolák kritikai bírálata, hanem ezek elemzése, tartalmuk bemutatása, összehasonlítása.

További *célunk* volt a zongoratanárok zenepedagógiai elveivel és tapasztalataival kiegészíteni azokat az eredményeket, melyekhez a zongoraiskolák analitikus feltárása vezetett. A vizsgálat e része kérdőíves felmérés alkalmazásával történt.

A vizsgálatok hipotézise

Az analitikus vizsgálat arra irányult, hogy pontosan kimutassuk a népdal helyét a kezdők számára készült zongoraiskolákban. Feltételezésünk szerint a népzene jelentős mértékben foglal helyet a kezdők zongoratanításában, viszont a vizsgált kiadványokban különböző mértékben, eltérő szerepkörrel jelenik meg. A népdalok alkalmazása a zongoraoktatásban véleményünk szerint minden esetben konkrét céllal történik, irányulva a konkrét készség- és képességfejlesztésre.

Az empirikus vizsgálat arra irányult, hogy megvilágítsuk azokat a szempontokat, amelyek fontos szerepet játszanak a zongoraiskola kiadványok megválasztásában és alkalmazásában a hangszeroktatás kezdeti fázisában. Feltételezésünk szerint a népdalokat tartalmazó zongoraiskolák ma is fontos szerepet játszanak a zongoratanárok tananyag-választási szempontjaiban és szokásaiban.

A disszertáció felépítése

A disszertáció három fő részből áll. A zenetörténeti áttekintésből, a zongoraiskolák analitikus vizsgálatából és az empirikus vizsgálatból, a kérdőíves felmérésből.

Az első fejezetben – *A zongoraiskolák fejlődése Magyarországon* – címmel a zongoraoktatás, illetve a zongoraiskolák fejlődését tárgyaljuk két aspektusból. Az egyik szempont a magyarországi zongoraiskolák, illetve a zongora módszertani kiadványok bemutatása. A másik szempont alapján a népzene beépülését vizsgáljuk a hangszeroktatásba, ezen belül konkrétan a zongoraoktatásba Magyarországon.

A második fejezetben – *A kiválasztott zongoraiskolák bemutatása, elemzése* – címmel három szempont szerint történik a zongoraiskolák elemzése. Először az

általános bemutatásra kerül sor, mely magában foglalja a szerkezeti, formai felépítést, majd a kötetek tartalma kerül bemutatásra zenepedagógiai és zongoramethodikai szempontok szerint. Ezt követi a népzenei elemzés, mely során a kvantitatív mutatók meghatározásával és a népdalok szerepével, felhasználásának céljaival, foglalkozunk. Az öt zongoraiskola-család elemző bemutatását egy összehasonlító jellegű összegzés követi, melyben összegezzük, illetve összevetjük a vizsgált kiadványokat, különös tekintettel a népzenei szempontokra, legfőbb jellemzőikre, pozitív és negatív vonásaikra.

Az analitikus vizsgálat során a deduktív, illetve analitikus kutatási stratégiát alkalmaztunk.

Az analitikus vizsgálat kottaanyagát azok a zongoraiskolák képezték, amelyek a leggyakrabban alkalmazott iskolák közé tartoznak. Ez konkrétan öt kottacsaládot foglal magába.⁵ A kották analízisének mindenekelőtt a jelen és a közelmúlt tapasztalatait, eredményeit kívántuk vizsgálni. Az egyes zongoraiskolák ennek megfelelően kerültek kiválasztásra. A közelmúlt kategóriájába tartoznak a 60-as évek zongoraiskolái: a *Zongoraiskola I. II., Aszalós Tünde: A zongorázó gyermek, Teöke Marianne zongoraiskola sorozata, Papp Lajos: Zongora ABC-je*. A jelen időszak eredménye *Lakos Ágnes* zongoraiskolája, amely 2006-ban jelent meg. Ez utóbbi elemzése a disszertáció tervében eredetileg nem szerepelt. Az empirikus kutatás eredményéből derült ki, hogy e kiadvány újszerűsége ellenére jelentős szerepet kap a zongorapedagógusok munkájában. Ennek következtében láttuk szükségesnek ismertetését, elemzését.

Az analitikus vizsgálat a zongoraiskolák keletkezésének kronológiai sorrendje szerint történt. Erre azért volt szükség, mert a keletkezési évek, kiadások között lényeges időrendi különbségek vannak. Első lépésben az egyes kiadványok szerkezeti felépítése, általános jellemzői kerültek áttekintésre, majd részletesen bemutattuk tartalmukat, a felhasznált népzenei anyagokat és a zongorajáték módszertani összefüggéseit. Ezek összefoglaló leírása után következett a népzene-központú elemzés. Először a népzenei idézetek kvantifikációjára került sor, tehát a pontos számbeli, illetve százalékos meghatározásra. Megjelenésükön kívül azt is vizsgáltuk, hogy a szerzők milyen céllal, szerepkörrel alkalmazták ezeket. Bizonyos köteteknél a konkrét zenepedagógiai zongora-módszertani

⁵ *Zongoraiskola 1.* szerk.: Fantóné Kassai Mária, Hernádi Lajosné, Komjáthy Aladárné, Máthé Miklósné, V. Inzelt Katalin, Zeneműkiadó Vállalat, Budapest, 1966.

Zongoraiskola 2. szerk.: Komjáthy Aladárné, Hernádi Zsuzsa, Inzelt Katalin, Fantóné Kassai Mária, Zeneműkiadó Vállalat, Budapest, 1967.

Aszalós Tünde: A zongorázó gyermek I–II–III. Budapest, 1990, 1992.

Teöke Marianne: Találkozások a zongoránál, Barátom a zongora, Egy-mással, Zenetarisznya. Budapest, 1999.

Papp Lajos: Zongora ABC I–II. Zeneműkiadó, Budapest, 1995.

Lakos Ágnes: A barátságos zongoraiskola 1. 2. 3. kötet. Könemann Music Budapest, 2006.

szempontokat, célokat csoportokba foglalva⁶ vizsgáltuk, esetenként a népdalokból kiindulva határoztuk meg a lehetséges módszertani, készségfejlesztési célokat.

A kiadványok népzenei tartalmának számszerű összevetéséhez diagramokat alkalmaztunk. Az analitikus kutatás összegzését szervesen kiegészítik az empirikus kutatás keretein belül végzett kérdőíves felmérés eredményei, következtetései.

A harmadik fejezetben – *A zongoratanárok tananyag-választási szempontjai, szokásai a kezdők tanításának vonatkozásában* – címmel a heves megyei zongoratanárok körében végzett kérdőíves felmérés ismertetése és eredményei találhatóak. Az empirikus vizsgálat az analitikus kutatás folytatása, kiegészítése, melyben az elméleti eredményeket kívántuk gyakorlati tapasztalatokkal alátámasztani, igazolni.

Az *empirikus* vizsgálat stratégiája *induktív* volt. Az eredményekhez, összefüggések feltárásához a zenepedagógiai valóságban gyűjtött adatok felhasználásával kívántunk eljutni. Az induktív stratégián belül *leíró* módszert alkalmaztunk. Az adatok gyűjtésével a zongorapedagógusok szempontjait, véleményét vázoltuk, elemeztük. A módszert tovább szűkítve *írásbeli kikérdezést* alkalmaztunk individuális formában.

A kikérdezés eszköze a *kérdőív* volt. A kutatási problémához közvetlenül kapcsolódó kérdések mellett kiegészítő kérdések is szerepeltek, ennek előnye, hogy növelték az információszerezés megbízhatóságát, *validitását*.

Az empirikus vizsgálat során a *mintá* heves megyei zongorapedagógusok közül került kiválasztásra. A vizsgálat 6 településen zajlott (Eger, Hatvan, Heves, Lőrinci, Bogács, Noszvaj) 7 zeneiskola bevonásával. A kutatás a zongoratanárok tananyag-választási szempontjainak, szokásainak felderítését foglalta magába az első két zeneiskolai évfolyam tekintetében.

A disszertáció Befejezésében a vizsgálatok eredményeit, zenepedagógiai és zongora-módszertani vívmányait mutatjuk be.

A témához kapcsolódó szakirodalom

A disszertációban felhasznált, illetve idézett irodalmak egyrészt történeti, zenepedagógiai, módszertani jellegű írások, másrészt maguk a zongoraiskola-kiadványok. A zongorapedagógia történeti áttekintésének alapirodalma *Veszprémi Lili: Zongoraoktatásunk története* című műve. A 18. századi zongorapedagógiai kezdeményezésektől indulva az 1960-as évek végéig követi nyomon a zongorapedagógia legjelentősebb képviselőit, metodikai összefoglalásait és a megjelent zongoraiskolákat. Ezen kívül a *Parlando* című zenepedagógiai folyóiratban megjelent cikkekben és tanulmányokban találunk adalékokat az egyes korszakok zenepedagógiai helyzetéhez és törekvéseihez. A legfontosabbak: Retkesné Szilvássy Ildikó:

⁶ Pl.: technikafejlesztés, ritmikai készségfejlesztés, kottaolvasási készségfejlesztés, különböző játékmódok alkalmazása, zenei karakterek elkülönítése, zenei ízlés fejlesztése.

Dömény Sándor, *Útmutató a fortepiano helyes játszására. (Az első magyar nyelvű zongoramethodika) (1987); Czövek Erna: Kodály pedagógiai hatása a hangszeres tanításra (1968); Ujfalussy József: Bartók zenéjének esztétikai haszna a zenei nevelésben (1971). Bartók összegyűjtött írásai (1966). A forrásanyagok másik lényeges részét alkotják a zeneoktatás tantervei (1963, 1981, NAT).*

A zongoraiskolák analizéséhez az elsődleges forrást maguk a kiadványok alkotják. Magyarországon az első két zeneiskolai évfolyamban az alábbi zongora-iskola kiadványokat alkalmazzák leggyakrabban: *Zongoraiskola I.,II.*; *Aszalós Tünde: A zongorázó gyermek I. II. III.*; *Teöke Marianne: Találkozások a zongoránál, Barátom a zongora, Egy-mással; Papp Lajos: Zongora-ABC I. II.*; *Lakos Ágnes: A barátságos zongoraiskola 1.2.3. kötet.*⁷ Az analitikus vizsgálat a legfontosabb szakirodalmi a kottaanyag mellett különböző zongoramethodika-kiadványok: *Gát József: Zongoramethodika, Varró Margit: Zongoratanítás és zenei nevelés, Teöke Marianne: A zongoratanításról.*

Az öt zongoraiskola-család egymás mellé állítása segít e témakörben orientálódni. Reményeink szerint „*A népdal szerepe a kezdők zongoraoktatásában Magyarországon*” című disszertáció segít átfogó képet adni a Magyarországon használt zongoraiskola kiadványokról, felépítésükről, tartalmukról, népzenei anyagukról.

⁷ *A barátságos zongoraiskola* 4 kötetes sorozat. A kezdők, az első két zeneiskolai évfolyam szempontjából az első három kötet vizsgálata indokolt.

1. A ZONGORAOKTATÁS ÉS A ZONGORAISKOLA KIADVÁNYOK FEJLŐDÉSE MAGYARORSZÁGON

A magyar zongoraoktatást, ezzel együtt a Magyarországon használt zongoraiskolákat a XX. század elejéig német hatás jellemezte. Európában még a XVIII. században is jellemző volt, hogy a zongoratanulás nem vált el az orgonálástól. Az 1700-as évek második felétől jelentek meg olyan kiadványok, melyek kifejezetten a zongorázás művészetét, technikáját tárgyalták.⁸

Az első magyar zongoraiskoláknak, illetve módszertani köteteknek külföldi kiadványok szolgáltak például. Az egyik legkiemelkedőbb *François Couperin: L'art de toucher le clavecin*⁹ (1716, Párizs) című műve volt. Legfőbb vívmánya, hogy az orgonajátéktól először különítette el teljes mértékben a zongorázást. Ezen kívül említésre méltó két német nyelvű kiadvány, *C. Ph. E. Bach: Versuch über die wahre Art des Clavier zu spielen* (1753, Berlin) c. műve, illetve *D. G. Türk: Klavierschule oder Anweisung zum Klavierspielen* (1789, Lipse) c. munkája. Türk zongoraiskolája az előzőek továbbfejlesztése, jellemző rá a zongorázás perspektíváinak kitágítása.¹⁰

Az első, kéziratos formában fennmarad magyarországi zongoraiskola a *Stark-féle gyűjtemény* (1689), melynek összeállítója *Wohlmuth János* orgonista volt. A gyűjtemény első része elméleti megalapozás, ezt követi 56 zenedarab.¹¹ Az elméleti rész összeállítása strukturált, lényegre törő, ezáltal alkalmas tankönyvnek. A kis darabok között található *magyar táncok*, melyek *Farkas Ferenc* feldolgozásában még ma is a zongorairodalom részét képezik. A művek lejegyzésére jellemző, hogy tempó-, vagy dinamikai jelzéseket nem találunk, viszont ékesítések szerepelnek a kottaképen. Ezek megvalósításához ajánlatot, segítséget nem közölt a kiadvány összeállítója.

Az első nyomtatásban megjelent zongoraiskolát *F. P. Riegler* szerkesztette *Anleitung zum Gesange, und dem Klaviere, oder Orgel zu spielen...* címmel (1798). Zeneszerzői és zongoraművészi tevékenysége mellett jelentős zenetanári tapasztalatokkal rendelkezett. A kiadvány a zongoratanítás mellett foglalkozik az orgonatanítással, az énektanítással és a zeneszerzéssel is. Riegler zongoraiskolája elsősorban nem a növendékeknek, hanem a zenetanítóknak szól. Az elméleti

⁸ C. Ph. E. Bach: *Versuch über die wahre Art des Clavier zu spielen*

D. G. Türk: *Klavierschule oder Anweisung zum Klavierspielen*

⁹ Veszprémi, L.: *Zongoraoktatásunk története*. 41. old.

¹⁰ Türk újításaihoz tartozott, hogy újrendi szabályokat határozott meg, a hüvelykujjat többször használta. A díszítéseket részletesen bemutatta, emellett a zenei előadás területén voltak világos, érthető magyarázatai. A zenei egységeket a beszédhez, a mondati tagolásokhoz hasonlította, az előadás középpontjába így az összetartozó zenei gondolatokat állította.

¹¹ Veszprémi, L.: *Zongoraoktatásunk története*. 49–50. old.

összegzés mellett a gyakorlati szakaszban többek között *D. Scarlatti, J. Haydn, W. A. Mozart* művei találhatók.

Az első magyar nyelvű, kezdőknek szánt zongoraiskola 1802-ben jelent meg Budán.¹² A szerző, *Gáti István* célja, hogy *a magyar nyelv használatával gyarapítsa a hazánkban zongorázni tanulók számát.*¹³ Tapasztalati szerint azért tanulnak kevesen zongorázni, mert nem voltak magyar nyelvű tanítók, illetve magyar nyelvű kottakiadványok. A kiadvány csak a zongorázásra koncentrált, csak egy rövid függelék tartalmazott hegedűsöknek és fúvósoknak szánt instrukciókat. A zenei alapismeretek megtanítása áll a munka középpontjában, ezeket teljességre törekedve tárgyalja a szerző. A német hatást nem sikerült teljesen kiküszöbölnie Gátinak, mint ahogy az utána következő további zongoraiskola-szerzőknek sem.

A XIX. században még három figyelemreméltó zenei szakembert foglalkoztatott a zongoraoktatás és módszertan kérdése. *Dömény Sándor* magyar nyelvű zongoramethodika kiadványa (1827)¹⁴ kiemelkedő jelentőségű hazánk zongoraoktatásának fejlődésében. Az elméleti rész újítása, hogy döntő többségben a zenei előadásmódokkal foglalkozik. Emellett többször kiemeli a zene és a beszéd közötti kapcsolatot, párhuzamot.¹⁵ A szöveges rész két témát tárgyal, az egyik a zenei előadást helyezi a középpontba, a másik pedig a tempójelzésekkel, a korszakban használt tempójelző eszközökkel foglalkozik.¹⁶ Az előadás kapcsán nagy hangsúlyt fektet a hangok egymáshoz való viszonyára, dinamikai jellemzőire, súlyviszonyaikra. Részletesen indokolja az egyes hangsúlyok, illetve súlytalan helyek létjogosultságát. Ezután kiemelten foglalkozik a tagolással, a frazeálással. Felhívja a figyelmet, hogy a művek karakterét a helyes mozgás támogatja.

A következő jelentős egyéniség, *Bartalus István* munkássága főleg a zenetörténet és a zenei ismeretterjesztés terén kiemelkedő, mégis jelentős zongorapedagógusi tevékenységet folytatott. Ennek folyamánya az 1862-ben megjelent módszertan könyve.¹⁷ A kiadvány színvonalában egyenrangú az egyidejű külföldi kiadványokkal. Tankönyvében a kiemelkedő tehetségek mellett foglalkozott a középszintű zongoristákkal, számukra is készített gyakorlatokat. A bal kezet a jobbal egyenrangúként kezelte, nem hanyagolta el. Minden gyakorlatot apró betűs magyarázattal látott el, melyekben megmutatkozik sokoldalúsága, jó peda-

¹² Gáti, I.: *A kótából való klavirozás mestersége*. Királyi Universitas, Buda, 1802.

¹³ Veszprémi, L.: *Zongoraoktatásunk története*. 49–50. old.

¹⁴ Dömény Sándor: *Útmutás a fortepiano helyes játszására*.

¹⁵ Retkesné Szilvássy Ildikó: *Dömény Sándor, Útmutató a fortepiano helyes játszására. (Az első magyar nyelvű zongoramethodika)* In: *Parlando*, 1987/12. 23. old.

¹⁶ A XIX. században két eszköz volt használatban a tempók megadásához, a *Mälzel metronóm* és a *Weber függő*.

¹⁷ A mű 1862-ben jelent meg, címe: *Módszer a zongora helyes játszására*. Erénye, hogy nem csak a legtehetségesebbekre gondol, hanem az átlagos zenei képességekkel rendelkezőkre is. Hasznos ötleteit még ma is sikerrel használhatjuk, például: többszólamú darab tanításánál gyakorlásképpen az egyik szólamot énekeltesük, a többit zongoráztassuk.

gógiai érzéke. Az elméleti részt követi egy hasonló struktúra szerint felépített gyakorlati rész. Bartalus saját szerzeményein kívül külföldi zongoraiskolák anyagait is beleszerkesztette a kiadványba. A módszertan mellett, illetve azon belül Bartalus foglalkozott a csoportos hangszeroktatás problematikájával, lehetőségeivel is.¹⁸

Chován Kálmán módszertan könyve az első olyan, mely megfelelő szaktudással, alapossággal, átgondolt struktúra szerint íródott. Pontos címe: *A zongorajáték módszertana (methodika) mint nevelési eszköz* (1892). A zongorajáték módszertanán túl történeti kérdések is helyet kapnak a műben. Legfőbb újítása, hogy tudományos alapokra fektetve közli a zongoramethodikai elveket. A fő kérdéskör tárgyalása előtt kitér a nevelés történetére, a zongora történetére, a kezek anatómiájára. Ezt az általános részt követi az elméleti megalapozás, majd a gyakorlati rész, mely tartalmaz tantervet, tananyagot és konkrét gyakorlati tanácsokat. A zongoratanítást a hallásképzésből kiindulva kezdi, így az első fontos dolog az éneklés. Ez az elképzelés döntő jelentőségű, mivel a mai zongorapedagógiában is központi helyet foglal el. Chován elméleti elképzeléseit a gyakorlatban még nem sikerült maradéktalanul alkalmazni¹⁹, jelentősége mégis vitathatatlan. Módszertan könyve mellett *Elméleti és gyakorlati zongora-iskolát*²⁰ is megjelentetett 1905-ben. Módszertan könyve Magyarországon az első, amelyik alapos szaktudással és jól strukturált felépítéssel készült. Két évvel később az addig egy kötetes mű két kötetre bővítve jelent meg. Ennek ekkor nagy jelentősége volt, mert a német hatást tükröző, német nyelvű kiadványokkal szemben *Rozsnyai Kálmán* zeneműkiadó felvállalta, hogy magyar anyagot tartalmazó kottákat ad ki. Ennek a sorozatnak volt első darabja Chován zongoraiskolája.²¹

A XIX. század második felének és a XX. század elejének zongoraoktatására, a zongorajáték fejlődésére Liszt Ferenc volt kiemelkedő hatással. Egyrészt saját zongoraművészi pályafutása és pedagógusi tevékenysége által, másrészt tanítványain keresztül, akik megfigyelték, elemezték és megpróbálták leírni a liszti zongoratechnika jellemzőit. A Liszt-növendékek közül legismertebb talán *Thomán István*, aki később Bartók tanára lett. Így a liszti hagyományok több nemzedéken keresztül folytatódtak, öröklődtek. Thomán *A zongorázás technikája* címmel jelentetett meg egy gyakorlatsorozatot, melynek középpontjában a billentés egyenletességének, szépségének kiművelése állt. Thomán legfontosabb pedagógiai hitvallása Lisztet követve a növendék egyéniségének megőrzése volt. Bartók is tapasztalta ezt, majd saját pedagógiai tevékenységében követte is.

¹⁸ Bartalus István: *Bevezetés zongora s orgona játszására a tanítóképezdei ifjúság tömegesen tanulása szempontjából*. Magyar Királyi Vallás- és Közoktatási Minisztérium, Buda, 1871.

¹⁹ Veszprémi, L.: *Zongoraoktatásunk története*. 80. old.

²⁰ *Elméleti és gyakorlati zongoraiskola mint nevelési eszköz kezdők számára*. 1905.

²¹ Veszprémi, L.: *Zongoraoktatásunk története*. 86. old.

A XX. század első felében a zongorajáték technikai oldala került előtérbe. Különböző ujjgyakorlatok, virtuozitást fejlesztő kiadványok jelentek meg.²² Az egyoldalúsággal szembeni törekvések azonban hamarosan kiteljesedtek. A XX. század elejének kiváló pedagógus egyéniségei felismerték a lélektan fontos szerepét a zenei képességek fejlesztésében. *Kovács Sándor* és *Varró Margit* máig ható munkássága új távlatokat nyitott a hangszeroktatásban. Kovács Sándor pszichológiai tanulmányokat folytatott, nézeteiben számos közös vonás található Varró Margittal és kortársaival.²³ Ők mindannyian²⁴ a Liszt-hagyomány örökösének tekinthették magukat. Nézeteik hasonlósága mellett az is összekapcsolta őket, hogy azonos korszakban, a XX. század első felében tevékenykedtek. Kovács Sándor írásaiban a zenetanítás több területét érintette, többek között a kezdők tanítását. Varró Margit kifejezetten a zongoraoktatás gyakorlati és elméleti problémáival foglalkozott. Alapelvének pillére, hogy a tanuló tehetségének kibontakozását elő kell segíteni, az ezeket gátló mechanizmusokat kell megszüntetni. A zongoraoktatás folyamatában kiemelt hangsúlyt fektetett a zenei érzék és értelem nevelésére, ezen belül a hallásfejlesztésre, a zenei ízlésformálásra. A zongorázás technikai szempontjain kívül elsőként foglalkozott annak lélektani vonatkozásaival. Varró Margit módszertan könyve, a *Zongoratanítás és zenei nevelés*²⁵ máig alapvető irodalom a zongoratanárok számára.

Magyarországon a tényleges népzene kutatás, a gyűjtött anyagok vizsgálata, rendszerezése, illetve a népzene műzenében való megjelenése a XX. század első felében kezdődött. A népzene kutatás hatására a magyar zenei oktatás is változásnak indult. Először az ének-zene oktatás reformfolyamata kezdődött, ez legfőképpen Kodály Zoltán és Ádám Jenő²⁶ munkásságának köszönhető. A reform egyik alappillére, hogy a magyar gyermeknek saját anyanyelvén, a magyar népzeneén keresztül kell megszerezni az alapvető zenei műveltséget. A gyerekek ne a dúr-moll rendszerből kiindulva sajátítsák el a zenei ismereteket, hanem saját népdalkincsükön keresztül, mely eleve közel áll hozzájuk. Ennek első gyakorlati megvalósítása mindenekelőtt Kodály, majd Bartók kórusművein keresztül kezdődött. Magyarországon soha nem látott kórusmozgalom indult. A népzenei alapuló kórusművek a legkisebb településekre is eljutottak. Ezt követte a közoktatásban való alkalmazás. A magyar népzene uralkodó hangneme a félhang nélküli pentatónia, mely kiemelten alkalmas a zenei készségek (hallás, ritmus, zenei

²² Pl.: Thomán István: *A zongorázás technikája*. Rozsnyai Károly Kiadása, én.

Tóth Árpád: *Zongora – ujjgyakorlatok*. Klökner Ede Kiadása, Budapest, 1902.

Dohnányi Ernő: *A legfontosabb ujjgyakorlatok a biztos technika elsajátítására zongorán*. Rózsavölgyi és Társa, Budapest, 1929.

²³ Ujfalussy, J.: *Varró Margit jelentősége, Varró és Bartók kora*. In: Parlando, 1998. /6. 4. old.

²⁴ Bartók Béla, Dohnányi Ernő, Kodály Zoltán, Varró Margit, Kovács Sándor, Molnár Antal, Weiner Leó

²⁵ Varró, M.: *Zongoratanítás és zenei nevelés*. Rózsavölgyi és Társa, Budapest, 1920.

²⁶ Ádám Jenő zeneszerző (1896–1982)

írás-olvasás) megfelelő fejlesztésére. Kodály gondolatait idézve: „Minden országnak sok olyan népdala van, mely kiválóan alkalmas oktatási célra. Ha gondosan válogatjuk, a népdal kitűnő tananyag lehet(...)”.²⁷ A népdalok felhasználása mellett jelentősek Kodály zenepedagógiai művei, olvasógyakorlatai, melyek a népdalok szellemében keletkeztek. Ezek között két kiadvány található, melyek a zongoraoktatás számára készültek, a 24 kis kánon a fekete billentyűkön (1945), illetve a Gyermektáncok (1945). Ezek az instruktív rendeltetésű sorozatok a zongora fekete billentyűit használva pentaton darabokat tartalmaznak.²⁸

Az ének-zene oktatás példájából kiindulva a hangszeres oktatás területén is megindultak a kezdeményezések a népzene tananyagba való beépítésére. Ez első ízben az ún. hangszeres előképző osztály indításával realizálódott. Ez a gyakorlatban annyit jelentett, hogy a hangszertanulást egy felkészítő év előzte meg, melynek folyamán a növendékek népdalokból és gyermekdalokból összeállított anyagon keresztül sajátítják el a zenei alapismereteket.²⁹ A folyamat következő része a hangszeres oktatás tananyagának megreformálása volt. Ez a törekvés visszanyúlik a XX. század elejére. Kodály véleménye szerint: „A magyar népzeneből a nemzetközi zene megértésére könnyű út vezet, fordított irányban nehéz, vagy semmilyen.”³⁰

A népdalok hangszeres pedagógiai célú felhasználását Bartók: Gyermeknek (Címlapot lásd: Melléklet 1. sz.) című sorozata nyitotta meg (1908–1909). Az első két füzet magyar, a második kettő szlovák népdalfeldolgozásokat tartalmaz. A kötetek végén megtalálható a felhasznált népdalok szövege. Ez alátámasztja azt az elvet, hogy a hangszeres tanulásnál is fontos a szövegtartalom ismerete. A dalok szöveggel való éneklésével segít a tagolásban, formálásban, a mű hangulatának megragadásában. Ez mind nélkülözhetetlen a zongorán történő előadáshoz. Bartók népzenekutatói munkájában lényeges momentum, hogy a magyar népdalok mellett jelentős számban gyűjtötte más nemzetek népdalait is. Ezek közül kiemelkednek szlovák népdalgyűjtései.³¹ Ennek köszönhetően ismerkedett meg „(...) Bartók a szlovák népzene jellegzetes modális hangsoraival, a líd és a mixolíd hangsorokkal (...)”³² Ezeket többek között a Gyermeknek sorozat 3. 4. füzetében is felhasználta.

²⁷ Kodály, Z.: *Legyen a zene mindenkié – 120 idézet írásaiból és beszédeiből*. International Kodály Society, Budapest, 2002. 68. old.

²⁸ A két sorozat zongoraoktatásban való alkalmazása nem terjedt el. A fekete billentyűk kizárólagos alkalmazása nem segíti elő a gyermek biztos billentyűfogását, a kéz helyes pozíciójának megtalálását.

²⁹ *Ez az előképző rendszer ma is hatékonyan működik Magyarországon.*

³⁰ Kodály, Z.: *Magyar zenei nevelés*. Pécs, 1945-ben tartott „A zene mindenkié”c. előadásból.

³¹ *A mai Szlovákia területén magyar és szlovák népdalokat egyaránt lejegyzett.*

³² Csehi Ágota: *Bartók szlovákiai kapcsolatai és azok hatása alkotómunkásságára*. In: *Parlando*, 2001/3. 9. old.

*A következő fontos mű Bartók Béla és Reschofsky Sándor Zongoraiskolája*³³ (Címlapot lásd: Melléklet 2. sz.), *mely kifejezetten a kezdők számára készült (1913)*. Nemzetközi kezdeményezésekhez kapcsolódva a mű a Rózsavölgyi cég felkérésére készült. Nagyrészt Bartók eredeti, erre a célra írt kompozíciót tartalmazza.³⁴ Csak az első évfolyam anyagát foglalták kötetbe, a többi szisztematikusan elrendezve kívánták közreadni.³⁵

Bartók legjelentősebb instruktív rendeltetésű sorozata a Mikrokosmos.³⁶ (Címlapot lásd: Melléklet 3. sz.) A 6 kötetes sorozat nem a szó hagyományos értelmében vett zongoraiskola, de szisztematikusan, nehézségi sorrendben felépített, a kezdőknek szánt daraboktól egészen a koncertpódiumok szintjéig tartalmaz műveket.

A zongoraiskolákban megmutatkozó német hagyomány egészen a második világháborúig kitartott. Az első, magyar népdalokra épülő hangszeres iskola Czövek Erna nevéhez fűződik.³⁷ Lelkes buzdítása meggyőzte a zeneszerzők nagy részét, hogy a magyar zongoraoktatásnak szüksége van magyar hagyományok szellemében íródott zongoradarabokra kezdők számára is.³⁸ „*Neki sikerült az élvonalbeli zeneszerzőket a jó ügynek megnyerni és így született meg az első olyan hangszeres iskola, amely két fontos alapelvnek felelt meg: a darabok zömbében magyar gyermek- és népdalokra épültek, vagy ezek hangvételt idézték, és minden zeneszerző magas művészi igénnyel tett eleget a megbízatásnak.*”³⁹ A címlapon található bevezető mondat is sokat elárul a kötet céljáról: „*Magyar gyermekeknek magyar az anyanyelve: muzsikálni is magyarul tanuljon először.*”⁴⁰ Czövek Erna Zongora ÁBÉCÉ-je (Címlapot lásd: Melléklet 4. sz.) *még csak dalokat tartalmazott, a gyermek mozgáskultúrájának fejlesztése nem volt cél.*

A 60-as években a külföldi szakemberek érdeklődését is sikerült felkelteni a magyar hangszertanítás iránt, de a kapcsolatok megalapozásához és további fejlesztésekhez még szükség volt reformokra. Ekkor váltak szét az egyes zeneiskolai tagozatok⁴¹, illetve ekkor került sor a zenetanárképzés megreformálására.⁴²

³³ Bartók, B. – Reschofsky, S: Zongoraiskola. Rózsavölgyi és Társa, Budapest, 1913.

³⁴ Veszprémi, L.: i.m. 217. old.

³⁵ Az első világháború miatt a kezdeményezés nem folytatódhatott tovább.

³⁶ Bartók, B.: Mikrokosmos. Boosey & Hawkes LTD, London, New York, Paris, 1940.

³⁷ Veszprémi, L.: i.m. 226. old.

³⁸ Zongora – Ábécé. A zongoratanulás első évfolyamának teljes anyaga. Magyar népdalokból és magyar szerzők gyermekeknek írt műveiből összeállította Czövek Erna. Cserépfalvi Kiadó, 1946.

³⁹ Veszprémi, L.: i.m. 226. old.

⁴⁰ Czövek, E.: Zongora Ábécé. Zeneműkiadó Vállalat, Budapest, 1953.

⁴¹ A-tagozat: átlagos képességű zeneiskolás gyermekek
B-tagozat: kiemelkedő képességű zeneiskolás gyermekek
C-tagozat: zeneiskolában tanuló felnőttek

Megszületett egy új reformterv, melyben az alsófokú zeneoktatás anyagát pontosan meghatározták. Ennek alapján kaptak megbízást különböző szakemberek, illetve munkacsoportok új hangszeres iskolák megírására.

1966-ban került kiadásra a Zongoraiskola I., melynek szerkesztői: *Fantóné Kassai Mária, Hernádi Lajosné, Komjáthy Aladárné, Máthé Miklósné, V. Inselt Katalin*. Ezt követte a Czövek-féle Zongoraiskola I. kötete, mely más szemszögből készült. *Ezek a kiadványok kiemelkedő mértékben tartalmaznak népdalokat, népdalfeldolgozásokat, igazodva a kezdő zongoristák igényeihez, illetve a technikai követelményekhez.*

A Zongoraiskola I., illetve a később megjelent II. kötet még ma is a leggyakrabban használt kezdők számára készült kiadvány Magyarországon. Új utakat nyitott a népzene hangszeroktatásban történő alkalmazásában.

A XX. század második felétől nem csak a zongoraoktatásban, hanem egyéb hangszerek oktatásában is megfigyelhető a folyamat, mely előtérbe helyezi a népzenei alapokon való tanítást. Ezt egyrészt a hangszeres előképző osztályok tananyaga biztosítja, másrészt a különböző hangszerek irodalmának színesedése népzenei ihletésű művekkel.

A XX. század végén megjelent zongoraiskolák (melyek bemutatására a következő fejezetben kerül sor) már magától értetődően tartalmaznak népzenei elemeket. Különböző százalékban és különböző céllal, de a kezdeti zongorázás alapjaiba szervesen beépült Magyarországon a népzene.

⁴² Korábban mindenki előadóművész diplomát kapott és előadóművészként szeretett volna érvényesülni. Ekkor megalakultak a Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola vidékre kihelyezett tanárképző intézetei.

2. A KIVÁLASZTOTT ZONGORAISKOLÁK BEMUTATÁSA, ELEMZÉSE

2.1. Zongoraiskola 1. 2. kötet

A *Zongoraiskola* sorozat két kötetben jelent meg. A sorozat keletkezési ideje 1966, illetve 1967, a népdalgyűjtések megkezdése után kb. 60 évvel. Ekkorra megalapozottá vált a népdalok felhasználása a zongoraoktatásban. A köteteket egy-egy munkacsoport állította össze. A kiváló szakemberekből, zeneiskolai tanárokból, illetve szakfelügyelőkből álló csoportok összetétele megközelítőleg azonos: *Fantóné Kassai Mária, Hernádi Lajosné, Komjáthy Aladárné, V. Inzelt Katalin, Máthé Miklósné.* (A második kötet összeállításában Máthé Miklósné nem vett részt.)

Külső megjelenésre a két kötet azonos. Felépítésüket, szerkezetüket tekintve is sok hasonlóságot mutatnak. Az első kötet szerves folytatása a második, mind nehézségi szint, mind a technikai, zenei elemek elsajátításának folyamatát tekintve. A kottákban megjelenő különböző fejezetcímek, utasítások két nyelven olvashatók, magyarul és németül.

2.1.1. Zongoraiskola 1. kötet

Zenepedagógiai, zongoramethodikai jellemzők

A *Zongoraiskola* 1. kötet (*Címlapját lásd: Melléklet 5. sz.*) a zenetanulás kezdeti elemeit csak ismétlésként jeleníti meg, figyelembe véve, hogy az alapozás a hangszeres előkészítőben már megtörtént. A szerkesztők célja elsősorban a muzikalitást alátámasztó zongoratechnika megalapozása volt.⁴³ A kötetben találunk rajzos illusztrációkat (*Lásd: Melléklet 6. sz.*), melyek azt a célt szolgálják, hogy a gyermekek könnyebben megbarátkozzanak a kottával. A széljegyzetben végig megtalálhatók az újonnan tanult zenei elemek és kifejezések. Ez jelentős mértékben segít az eligazodásban és a visszakeresésben. A kotta mellékletként tartalmaz egy idegen szavak jegyzékét, illetve a felhasznált népdalok szövegét. Ez egyértelműen arra utal, hogy a gyermek- és népdalokat mindig először énekelteni kell a zongoraórákon. A hangélmény reprodukálása a hangszeren csak ezt követően történik. Ezáltal a kifejezőképesség és a hangszín nagyon jól fejleszthető.

A törzshangok neve és a zongorabillentyűk már a kezdetekben összekapcsolódnak. A kulcsokkal együtt a vonalrendszer használata is megjelenik. Két- és háromhangos gyermekdalok segítenek a kar használatának elsajátításában, majd korán következik a *legato-játék* előkészítése. A magyar *pentaton* népdalok után

⁴³ Veszprémi, L.: i.m. 252. old.

pentachord dallamok jelennek meg, melyek a *legato* játékmód elsajátítását támogatják. Külön-, illetve váltott-kezes zongorázás után jelenik meg a két kéz egy időben történő használata. Mindeközben a zenei alapismeretek tudatosítása folytatódik (módosítójelek, ritmikai ismeretek). A magyar népdalok kizárólagos alkalmazásban negatívumként említhetjük, hogy a magyar gyermek- és népdalanyag nagyrészt páros lüktetésű, így egyoldalúvá válik a ritmikai készségfejlesztés első fázisa. A 3/4, mint páratlan ütem először a 20. oldalon jelenik meg. Itt már a kétkezes játék is elkezdődött. Az alapvető játék- és billentésformák elsajátítását 21 magyar zeneszerző szerzeményei segítik. A szerzők: *Bartók Béla, Kodály Zoltán, Szőnyi Erzsébet, Kassai Mária, Tardos Béla, Loránd István, Hajdu Mihály, Soproni József, Szervánszky Endre, Szelényi István, Szabó Ferenc, Hajdu Anna, Ránki György, Sugár Rezső, Kadosa Pál, Lendvay Kamilló, Visky János, Sárjai Tibor, Járdányi Pál, Weiner Leó, Gárdonyi Zoltán*. A művek részben népdalfeldolgozások, részben azok szellemét idézik. Az új technikai vagy ritmikai problematikát felvonultató darabok mellett gyakorlatokat találunk az új elemek könnyebb megoldása, elsajátítása céljából. Ezek csak javaslatok, a zongoratanár saját gyakorlatait is alkalmazhatja. A technika fejlesztését az említett darabokon túl célirányosan a kis etűdök és ujjgyakorlatok szolgálják. *Kadosa Pál* öt etűdje mellett a függelékben található az életkornak megfelelő további etűdök és néhány hangból álló ujjgyakorlatok. A magyar zeneszerzők művein kívül más nemzetek kis darabjai is megjelennek.⁴⁴

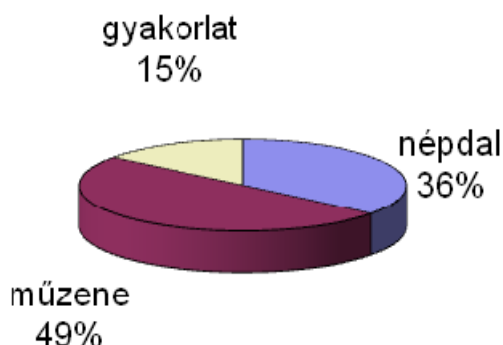
A kötet megközelítőleg nehézségi sorrend szerint épül fel, de ettől találunk eltéréseket. A zongoratanulást színesíti a kotta végén található néhány négykezes is, melyek tanári kísérettel, vagy egy idősebb tanuló segítségével játszhatók.

A népdalok aránya és szerepe a *Zongoraiskola 1.* kötetben

A *Zongoraiskola* első kötetében megjelenő darabok három fő csoportba sorolhatók: *népdalok*, vagy azok feldolgozásai; *műzene*⁴⁵, illetve *gyakorlatok*. A három csoport nem egyforma arányban foglal helyet a kötetben. A műzene szerepel legnagyobb számban (85 db), de népzenei idézeteket is nagy arányban találunk (61 db). A gyakorlatok alkotják a kötet legkisebb részét. (25 db). A felvázolt arányokat a következő diagram szemlélteti.

⁴⁴ A szerzők között szerepel többek között: L. v. Beethoven, L. Mozart, D. G. Türk, L. v. Hofe, D. Kabalevszkij

⁴⁵ *Műzene* alatt azokat a darabokat értjük, melyeket szerzőjük nem népzenei anyag felhasználásával komponált.

1. ábra: A népdalok aránya a Zongoraiskola 1. kötetben

A gyakorlatok⁴⁶ a kotta elején még a népdalok hangkészletében íródtak, előkészítve az utánuk következő népdal problémamentes elsajátítását és előadását. Erre példa a *Láttál-e már valaha...* kezdetű népdal és az azt megelőző gyakorlat.

Láttál-e már va-la-ha csipke-bo-kor ró-zsát? Csipke-bo-kor ró-zsa közt két szál ma-jo-rán-nát?

2. ábra: A *Láttál-e már...* kezdetű népdalt előkészítő gyakorlat és a népdal (1. 2. sz.)⁴⁷

Ezek a gyakorlatok a későbbiekben apró betűs kottaként a lap alján jelennek meg. Azt a funkciót töltik be, hogy előgyakorlatot képezzenek egy-egy darab különleges technikai megoldásához. A következő példa gyors, váltott kezes játékot igényel, ehhez kapcsolódik a két ajánlott gyakorlat.

⁴⁶ Jelen disszertációban a gyakorlatok közé kizárólag szorosan a zongoratechnikához kapcsolódó példákat soroltunk. Ezeken kívül található néhány ritmusfejlesztő, „kopogós” ügyesítő is.

⁴⁷ A kottapéldáknál a zongoraiskola kötetekben szereplő számukat tüntetjük fel.

Vivo Játék – Spiel Rubbach

Z. 5229

3. ábra: Rubbach: Játék (73. sz.)

Az ajánlott gyakorlatok megkönnyítik a zongoratanár munkáját, de saját ötletek alkalmazása is elengedhetetlen, különös tekintettel a példák viszonylag csekély számára.

A *műzene* fogalmkörébe tartozó darabok a kötet felét teszik ki (49%). A kis darabok főként XX. századi magyar zeneszerzők művei, de találhatóak közöttük reneszánsz, barokk mesterek és bécsi klasszikusok darabjai⁴⁸, illetve *D. Kabalevskij* gyermekek részére komponált művei. A darabok megjelenésének sorrendjében nem játszik szerepet a zenetörténeti kronológia, inkább bizonyos technikai nehézségi sorrendet találunk, de ez egyénileg eltérő lehet.

A *népdalok*, illetve azok feldolgozásainak száma a kötetben 61, ez az összes darab 36%-a, jelentős arány. Kizárólag magyar népdalok szerepelnek, egyéb nemzet népzeneje nem jelenik meg. A kottában javaslatot találunk arra, hogy a dalokat mindig énekeltesük a gyerekekkel.

A megjelenő népdalok zongoramethodikai szerepüket tekintve több kategóriába sorolhatók. Az egyes kategóriákon belül több fontosabb képesség-, illetve készségfejlesztés jelenik meg az adott népdalok legfontosabb jellemzőinek figyelembe vételével. Érdeemes áttekinteni, hogy az egyes típusok a zongoratanítás mely fázisát erősítik, milyen képességek, készségek kialakításában játszanak szerepet, illetve, mely darabok tartoznak oda. Az egyes kategóriák karakterisztikonjainak megismeréséhez egy-egy kottapélda szolgál szemléltetésül.⁴⁹

⁴⁸ Neusiedler, Sperontes, Lambert, Hofe, Türk, L. Mozart, Beethoven

⁴⁹ Minden darabnál csak azokat a fejlesztendő területeket soroljuk fel, melyek egyértelműen kiderülnek a mű felépítéséből, technikai elemeiből. A *memorizálás* fejlesztését nem tüntettük fel külön egyik darabnál sem, mivel kivétel nélkül mindhez hozzárendelhető.

a.) bichord, biton, trichord és triton hangkészletű gyermekdalok (2. old. 3 darab, 5. old. 3 darab)

- tájékozódás a zongorán
- egészkaros játék megalapozása
- váltott kezes játék
- violin és basszuskulcs megismerése
- kottaolvasás készségének fejlesztése
- ritmikai készségek fejlesztése
- zenei formaérzék megalapozása

4. ábra: Bichord hangkészletű népdal váltott kézzel (5. old.)

b.) pentachord, pentaton népdalok (6. oldalon 4 darab, illetve 2, 4, 6, 8, 16, 18, 20, 22 sz. darabok)

- ujjak „elnevezése”
- billentés kialakítása
- legato-játék előkészítése
- ritmikai ismeretek bővítése
- kottaolvasás gyakorlása
- zenei ívek összefoglalása

5. ábra: Legato-játék megalapozása pentachord népdal segítségével (8. sz.)

c.) tágabb hangkészletű népdalok váltott kézre átírva (9, 10, 11, 12, 13, 14, 23, 24, 25, 26, 27, 28 sz. darabok)

- váltott kezes zongorajáték fejlesztése
- a kottakép zongorára helyezése, a két kéz viszonya
- zenei alapismeretek elsajátítása (pl. ütem, záróvonal, ismétlőjel)
- legato-játék gyakorlása

6. ábra: Tágabb hangkészletű népdal váltott kézre (12. sz.)

d.) egyszerű, néhány hangból álló, egyszólamú kísérettel ellátott népdalok (32, 33, 34 sz. darabok)

- kezek függetlenítése
- kétkezes játék alapjainak elsajátítása
- dinamikai alapfogalmak, illetve gyakorlati megvalósulásuk

7. ábra: Egyszerű, néhány hangos kísérettel ellátott népdal (32. sz.)

e.) részben tükör – szerkesztésű kíséret (37 sz. darab)

- kétkezes játék megalapozása
- tükörjáték gyakorlása
- legato-játék fejlesztése

8. ábra: A tükörjáték megjelenése (37. sz., első 4 ütem)

f.) imitációs szerkesztéssel íródott darabok (39, 47, 95, 97 sz. darabok)

- kánon, imitációs szerkesztésmód megismerése
- bal kéz egyenrangúságának kiemelése
- kezek függetlenítése
- hallásfejlesztés

Allegretto Viski János

A bür-gez-di bi-ró...

9. ábra: Imitációs szerkesztésmód (95. sz. – Részlet)

g.) „ellenszólam” a kíséretben (46, 106, 108 sz. darabok)

- kezek függetlenítése
- többszólamú hallás fejlesztése
- ritmikai készségek fejlesztése

mf Erre kakas, er-re tyúk...

10. ábra: Ellenszólam megjelenése a kíséretben (46. sz.)

h.) kettősfogásokat tartalmazó kíséret (48, 49, 50, 84, 86 sz. darabok)

- kezek függetlenítése
- akkordjáték előkészítése, megalapozása

Szónyi Erzsébet

Bá-nom bi-ró, bá-nom...

legato cantabile

11. ábra: Kettősfogások a kíséző szólamban (48. sz.)

i.) 3/4-es népdalok (58, 99 sz. darabok)

- páratlan ütemek gyakorlása
- zenei ívek összefoglalása, nagyobb lélegzetű (több soros) művek előadása

12. ábra: 3/4-es népdal feldolgozása (58. sz.)

j.) mozgó – basszus kíséretes népdalok (62, 63 sz. darabok)

- alberti-basszus játékának előkészítése
- hármashangzat felbontások játékának megalapozása

13. ábra: Mozgó-basszus kíséretes népdal (62. sz. – Részlet)

k.) 2/2-es lejegyzésű népdalok (76 sz. darab)

- ritkábban előforduló ütemmutatókkal való megismerkedés
- zenei ívek összefoglalása, nagyobb lélegzetű (több soros) művek előadása

14. ábra: Népdal 2/2-es ütemmutatóval (76. sz. – Részlet)

l.) dallam megosztása a két kéz között (83, 97 sz. darabok)

- kezek függetlenítése
- bal kéz dallamformáló szerepének megalapozása

Andante cantabile Soproni József

f Harcsa van a vízben... *mf*

mp

15. ábra: A dallam megosztása a két kéz között (Harcsa van a vízben..., 83. sz. – Részlet)

m.) „scherzando-jellegű” népdalok (39, 87, 88 sz. darabok)

- pergő játék, aprótechnika megalapozása
- staccato játékforma gyakorlása

Scherzando Kadosa Pál

f Figyau édes komám-asszony... *p*

16. ábra: Scherzando-jellegű népdal (87. sz. – Részlet)

n.) ütemváltó népdalok (100, 101, 107, 108 sz. darabok)

- váltakozó ütem megismerése
- zenei ívek összefoglalása

17. ábra: Ütemváltó népdal (100. sz.)

o.) négykezes feldolgozások (54. o./4. sz. 58. o./6. sz. 58. o./7. sz. 60. o./9. sz.)

- társas zenélés megalapozása
- alkalmazkodóképesség fejlesztése
- figyelemmegosztás képességének fejlesztése
- hallásfejlesztés

(Kottapéldát lásd: Melléklet 7. sz.)

Az egyes kategóriákban található művek számadataiból kitűnik, hogy néhány típusból bőséges választék áll a tanár rendelkezésére. Ez pozitív, a gyerekek adottságaihoz, képességeihez, egyéniségéhez igazodva állíthatók össze a művek. A magyar gyermekdalok – melyek népdalaink ősi rétegét alkotják – kis hangterjedelmű, páros lüktetésű, egyszerű, gyermeki lélekhez igazodó szöveggel rendelkező dallamok. A kezdő zongoraoktatásban azért alkalmazhatók hatékonyan, mert a gyerekek számára már óvodás koruktól ismertek. Az ismert dallamot már nem szükséges memorizálni, így a figyelmet a zongorán való interpretálásra lehet összpontosítani.

A kisebb hangterjedelem a zongora billentyűinek megismeréséhez szükséges fokozatosságot is támogatja, ezért az ilyen típusú dallamok, egészen a pentaton, pentachord hangterjedelemig nagy mennyiségben előfordulnak. Szerepük első-sorban a zongora hangjainak megismerése, tájékozódás a billentyűkön. Az *a.* kategóriában 6 darabot, a *b.* kategóriában 12 gyermekdalt találunk.

Néhány pentaton népdal, illetve kvintváltó népdalaink alkalmas arra, hogy a két kéz váltva zongorázza őket. Ez indokolja a *c.* kategóriába sorolható népdalok jelenlétét. Legfontosabb szerepük a két kéz kezdeti összehangolása a váltott kezes játékon keresztül, ezen kívül a kottakép zongorán való elhelyezésének biztonságosabbá tétele, a jobb és a bal kéz egymáshoz viszonyított helyzete a kottakép figyelembe vételével.

A maximum öt hang terjedelmű népdalok – mivel nem szükséges hozzájuk *pozícióváltás* – néhány hangos kísérettel ellátva megalapozzák a kétkezes játékot (*d.* kategória). Előnyük, hogy a tanuló már ismeri a népdalt, a dallamra nem kell túlzott figyelemmel összpontosítania, figyelmét a kíséretre fordíthatja. Ennek következtében könnyebben kialakul az a készsége, hogy párhuzamosan több szólamot tudjon figyelemmel kíséreni. Az ebbe a kategóriába sorolható darabok a jobb kéz dallam-szerepét hangsúlyozzák. A bal kéz minden műben a kíséret szerepét tölti be.

Tükör játékra (*e.* kategória) kevés magyar népdal alkalmas. Fontos ugyanis, hogy a kísérő tükör-szólam miatt ne sérüljön a hangzásélmény. Egy ilyen példa jelenik meg a kottában. Nem követi végig ezt a technikát, de alapjában véve lényegi pontjának tekinthető.⁵⁰ (Lásd: 8. ábra, *Kék selyem kendő...*)

A kezdők tanításának fontos állomása az *imitációs szerkesztésmód* megjelenése a népdalok felhasználásával (*f.* kategória). Ezen a szinten az *oktávimitáció* jelenik meg. Ezt a technikát magas fokon kell művelniük ahhoz, hogy ilyen típusú műveket megfelelő biztonsággal interpretálhassanak. Célszerűbb kezdetben a népdalok alkalmazása abból a szempontból is, hogy egyszerűbb a már ismert dallamot időbeli eltolódással követni. A gyakorlási módokat is megsokszorozza a népdalok használata. Hasznos az egyik szólamot énekelteni a zongora kíséretével, majd ugyanezt szólamcserével. Az énekelt szólamban is rejlenek variációs lehetőségek a figyelem megosztásának céljával. Ezt történhet szolmizálva, ABC-s névvel vagy szöveggel. A memorizálás képességének fejlesztése az imitáció tekintetében külön kiemelendő. A népdal memorizálása lehetővé teszi a kánon kotta nélküli eljátszását az első pillanattól.

Az egyszerűbb kíséret után a következő fázis a bonyolultabb „ellenszólam” megjelenése (*g.* kategória). Az idézőjel használata nem véletlen, hiszen itt még nem az általában használt zeneelméleti fogalomról beszélünk, mégis annak előhangja, egyszerűbb formája jelenik meg. A kísérő szólam is fontos szerephez jut, gyakran jól memorizálható, dallamszerű fordulatokkal tűzdelve, mely megnehezíti a két kéz összehangolását. Ezen kívül gyakran különböző játékmódot alkalmaz a két kéz, ezek összehangolása, precíz megoldása a feladat. A kezdő zongoristák számára ez még fél év, vagy egy év hangszerstanulás után is komoly nehézséget okoz. A népdalok jelentős mértékben segítik a probléma megoldását. Először itt is az éneklés hasznos, majd a vokális – instrumentális megnyilvánulás együttes gyakorlása. Így könnyebben elérhető a cél, mely szerint biztosabbá válik a kétkezes játék, amennyiben a tanuló mindkét szólamot követni tudja.

A kettősfogásokat tartalmazó kíséret nem sokban különbözik az egyszerű, néhány hangos kísérettől. A lényegi különbség az, hogy nem egy, hanem több hangot kell megszólaltatni egy időben. Ez a technika sok gyakorlást igényel, a

⁵⁰ Tükörjátékra találunk még nem népdalt alkalmazó példákat is.

hangok egyszerre történő megszólaltatása bonyolult feladat. A *h.* kategóriát egyszerű népdalok alkotják. Itt a koncentráció a többszólamú kíséretre összpontosul.

A következő három kategória, az *i. j. és a k.* feltűnően kevesebb számú népdalt tartalmaz. Ennek oka, hogy 3-as lüktetésű, illetve 2/2-es magyar népdalokat kis számban találunk. Az *Alberti-basszus* előtanulmányához indokoltabb a klasszikus stílusú darabok alkalmazása. Ez a mozgásforma e stíluskorszaknak egyik jellemzője. Előkészítésképpen a mozgás alapjainak elsajátításához két népdalfeldolgozás található (63, 69. sz.).

A két kéz közötti dallamosztás (*l.*) kategória) a váltott kezes játék folytatása. A nem dallamot játszó kéz nem pihen, hanem átveszi a kísérő szerepet. Az ének – zongorás gyakorlás itt is célravezető és színes, kreatív tevékenység a két kéz állandó váltogatásával.

A *pergő játék* megalapozása már a kezdő zongoristáknál rendkívül fontos. A lendületesebb tempójú népdalok feldolgozásai alkalmasak e képesség fejlesztésére. A kottában szereplő, ilyen típusú népdalok többségének tempójelzése *scherzando*, ezért szerepel a fogalom az *m.*) kategória meghatározásában.

A magyar népdalok között jelentős számban találunk ütemváltós dallamokat (*n.*) kategória). Ezek nélkülözhetetlenek a zenetanulás folyamatában. A már jól ismert, talán tudatosan nem is ütemváltósnak titulált népdalokon keresztül ez jól megvalósítható. A dallam éneklése mérőütéssel megkönnyíti az ütemek feltérképezését.

A kamarazenélés, az együtt muzsikálás alapjait már a zenetanulás kezdeteinél célszerű elsajátítani. Népdalfeldolgozások e céllal is megjelennek. Ezek a négykezesek rendkívüli jelentőséggel bírnak, mivel a zongorázni tanuló gyermekeknek olyan hangzásélményt teremtenek, melyet még egyedül produkálni nem tudnak. Ezen kívül fejlesztik a figyelem megosztásának képességét, az alkalmazkodóképességet, illetve a hallást és a ritmikai képességeket is.

Az említett szempontokon kívül a népzene szerepe továbbá az is, hogy a gyermeki lélekhez közel álló dallamokon és szövegeken keresztül megszerettesse a gyermekekkel a zongorázást. Az ismert dallamok biztonságérzetet nyújtanak, így könnyebb és egyszerűbb a figyelmet a zongorázás konkrét technikai elemeire fordítani.

2.1.2. Zongoraiskola 2. kötet

Zenepedagógiai, zongoramethodikai jellemzők

A *Zongoraiskola 2.* kötete külsőleg és szerkezetileg is hasonlít az elsőre. A rajzok száma kevesebb, de a néhány megmaradt jelzi, hogy még mindig gyermekekhez szólnak a szerzők. A feldolgozott népdalok szövege a kotta végén megtalálható, emellett az idegen szavak jegyzéke is rendelkezésre áll. Hasznos az a hangsortáblázat, mely 3# 3b előjegyzésig tartalmazza a dúr és moll skálákat a jobb és a bal kéz ujjrendjével egyaránt (*Lásd: Melléklet 8. sz.*). Ez a kötet már

nem a nehézségi fokozatosságot követi. A szerzők célja a stílusbeli különbségek megismertetése. Négy fejezetre osztják a zongoraiskolát:

- I. Magyar szerzők darabjai*⁵¹
- II. Barokk és Klasszikus táncok, dalok*
- III. Karakterdarabok*
- IV. Négykezesek*

A Függelékben 15 C. Czerny által írt könnyű etűd kapott helyet, életkornak megfelelően válogatva, technikafejlesztési céllal. Magukon az etűdökön kívül gyakorlási ajánlatok, ritmusváltozatok és transzponálási lehetőségek is találhatóak. Ezek az önállóságra nevelés szempontjából hasznosak. Minél több szemzőgből szükséges megismertetni egy-egy darabot, illetve játékmódot.

Az *első fejezetben*, a magyar szerzők darabjai között, a magyar népdalfeldolgozások mellett találhatóak egyéb népek dallamaiból készült művek, karakterdarabok és etűdök is (pl.: *Román népdal*, *Orosz népdal*, *Bolgár népi tánc*). Ezzel kapcsolódik a kötet az első osztály anyagához, habár a magyar népdalok ott még nagyobb számban szerepeltek.

A *második fejezet* kiemelt fontossága vitathatatlan. A zenetörténet különböző korszakaival, az egyes stílusok karakterisztikonjaival való megismerkedést a zongoratanulás első éveiben ajánlatos elkezdni. Az összeállítás másik előnye, hogy a *barokk* és *klasszikus* táncok között számos páratlan lüktetésű található, így a 3/4-es ütemek egyenrangú helyet kapnak a tananyagban.

A karakterdarabok között romantikus szerzők kis darabjai találhatóak, melyek címei jelzik a kifejezni kívánt zenei tartalmat. Egy ritmikai érdekesség is helyet kapott ebben a fejezetben, *Bolgár népi tánc*⁵² címmel. Metruma a jellegzetes 2+3/8-os *aszimmetrikus ütemfajta*.

A négykezesek sorában magyar szerzők művein kívül *J. Haydn*, *W. A. Mozart*, *J. Schuster* és *V. Golubovszkoj* szerzeményei szerepelnek.

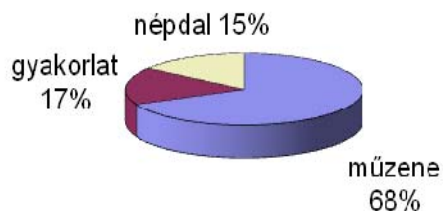
A népdalok aránya és szerepe a Zongoraiskola 2. kötetben

Az első kötethez hasonlóan itt is jelen vannak népdalfeldolgozások, melyek technikailag és zenei megoldásaikban az elsővel összehasonlítva magasabb szinten állnak. A második kötet darabjait szintén három csoportba sorolhatjuk. Az egyes típusok aránya azonban már eltér az első kötetétől. A 17 *népdalfeldolgo-*

⁵¹ A már említett szerzőkön kívül (Bartók Béla, Kodály Zoltán, Szőnyi Erzsébet, Kassai Mária, Tardos Béla, Loránd István, Hajdu Mihály, Soproni József, Szervánszky Endre, Szelényi István, Szabó Ferenc, Hajdu Anna, Ránki György, Sugár Rezső, Kadosa Pál, Lendvay Kamilló, Visky János, Sári Tibor, Járdányi Pál, Weiner Leó, Gárdonyi Zoltán) Farkas Ferenc egy darabja is megtalálható.

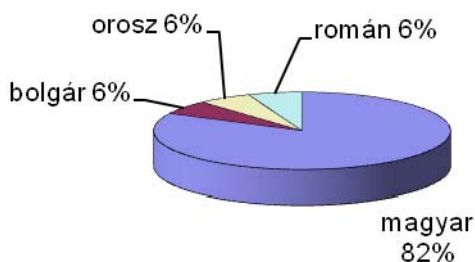
⁵² Zongoraiskola 2. 52. old.

zás mellett 19 *gyakorlat*⁵³ és 77, a *műzene* fogalmkörébe tartozó darab található. Az arány tehát jelentősen változott, százalékos megoszlását a következő diagram szemlélteti.

18. ábra: A népdalok aránya a Zongoraiskola 2. kötetben

A népdalfeldolgozások a teljes kottaanyag 15%-át teszik ki. A műzene jelentős túlsúlyban szerepel, pontosan 68%-kal. A gyakorlatok aránya kevéssel tér el az első kötetétől, 2%-kal magasabb.⁵⁴ A magyar népzene mellett más nemzetek dalai is megjelennek.

19. ábra: A népdalok nemzetenkénti megoszlása a Zongoraiskola 2. kötetben

Az ábrából kiderül, hogy egyenlő arányban kapnak helyet bolgár, orosz és román népdalok, szám szerint mindegyikből egy. A kötetben 14 magyar népdalból készült feldolgozás található. Az egyes darabok rövid elemzése rávilágít a népzene ebben a kötetben betöltött szerepére.

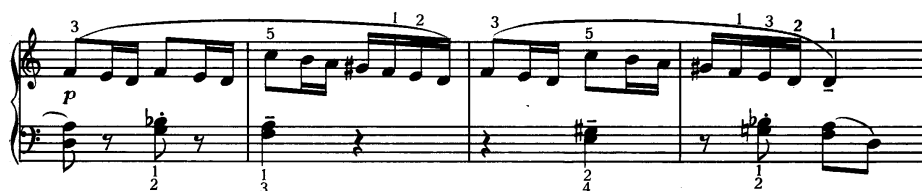
A *Román népdal*⁵⁵ című mű *Gárdonyi Zoltán*⁵⁶ szerzeménye. Legszembetűnőbb tulajdonsága, hogy kis ritmusértékekben mozog végig. A jobb kéz tizenha-

⁵³ A gyakorlatok közé az első kötethez hasonlóan nem soroltuk a ritmuskopogós példákat.

⁵⁴ Az első kötetben 15% volt, míg a másodikban 17% a gyakorlatok aránya.

⁵⁵ Zongoraiskola 2. 17. old./21.

tod-skálamenetei és a váltott kezes futamok technikai kihívást jelentenek. A tizenhatod-menetek sokszor nyolcad értékkel indulnak, ezáltal a ritmikai paletta színessé válik.

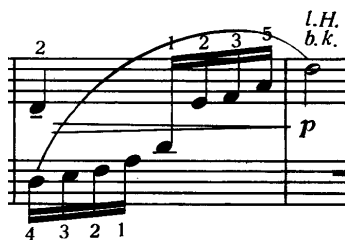
20. ábra: Nyolcadértékekkel induló tizenhatod-menetek (17. o./21. sz. – Részlet)

A következő elem, szintén a ritmushoz kapcsolódva a tizenhatod szünet után következő 3 tizenhatod. A súlytalan, pontos beléptetés megoldása speciális feladat.

21. ábra: Súlytalan belépés tizenhatod szünet után (2. ütem) – (17.o./21. sz. – Részlet)

A váltott kezes tizenhatod-menetek gördülékenységét és zökkenőmentességét intenzív gyakorlással lehet elérni. A darab végénél ehhez kapcsolódó gyakorlatot találunk, mely a műben szereplő, váltott kezes részhez hasonló formulát gyakoroltat.

22. ábra: Váltott kezes tizenhatod-futam (17.o./21. sz. – Részlet)

⁵⁶ Gárdonyi Zoltán zeneszerző (1906–1986)

Gyakorlat

Übung

23. ábra: Gyakorlat a váltott kezes tizenhatod-futam elmélyítésére

A népdal szerepe tehát mindenekelőtt az eddig ritkábban használt ritmusképletek gyakoroltatása, ezen keresztül a skálajáték és a pergőtechnika fejlesztése.

A *Bolgár népi tánc*⁵⁷ a jellegzetes bolgár ritmusok első és egyetlen megjelenése a kottacsaládban. A gyerekek eddig még nem találkoztak aszimmetrikus ütemfajtaival. Elsődleges szerepe tehát a különleges ritmusképlet (2+3 nyolcad) megismertetése. Mivel bolgár népdalról van szó, a dallamanyag is merőben eltér attól, amit a tanulók eddig tapasztaltak. A jellegzetes *bő szekund lépés* több ízben megjelenik, két különböző hangviszonylatban, jobb és bal kézben egyaránt (B-Cisz, Esz-Fisz). A darab legnagyobb technikai nehézsége ennek a távolságnak a pontos játéka.

24. ábra: A bővített szekund lépés megjelenése (3. 4. 5. ütem) – (52. o./10. sz. – Részlet)

Az utolsó, nem magyar népzenei feldolgozás az *Orosz népdal*⁵⁸ címet viselő *Golubovszkoj* szerzemény. A mű négy kézre dolgozza fel a népdalt, a 8 ütemes dallam kétszer a *Primo* szólamban jelenik meg, másodjára variált formában.⁵⁹

⁵⁷ Zeneszerző: Stojanov. Zongoraiskola 2. 52. old./10.

⁵⁸ Zongoraiskola 2. 70–71. old./9.

⁵⁹ A népdal dallami figurációja található a második 8 ütemben.

The image shows two systems of musical notation for piano. The first system is marked with a piano (*p*) dynamic and features a melody in the right hand with slurs and fingerings (5, 2, 3, 1, 3, 2, 3, 1) and a bass line with slurs and fingerings (2, 3, 1, 3, 2, 3, 1). The second system is marked with mezzo-forte (*mf*) and features a more complex melody in the right hand with slurs and fingerings (4, 1, 4, 4, 1, 4, 1, 4, 2) and a bass line with slurs and fingerings (7, 4, 3, 2, 4, 3, 2, 5).

25. ábra: Felütés a Primo szólam kezdetén (71.o./9. sz. – Részlet)

Utolsó megjelenése a *Secondo* szólamban található, *unisono*, oktávketőzéses formában, majd visszatér az első rész. A darab így háromtagú formát mutat. A fenti kottapéldából jól látható, hogy a mű felütéssel kezdődik, de csak a felső szólamban. Az alsó szólamot megszólaltató zongorista feladata, hogy a felütést követően pontosan belépjen. A *Primo* szólam ritmikai nehézsége: a játékosnak a második részben végig nyolcadszünet-nyolcad ritmusképletet kell interpretálnia, így a másik szólam dallamának követése elengedhetetlen.

The image shows a single system of musical notation for piano, marked with a forte (*f*) dynamic. It features a complex rhythmic pattern with slurs and fingerings (4, 3) in both the right and left hands.

26. ábra: Nyolcadszünet – nyolcad ritmusképlet megjelenése (71. o./9. sz. – Részlet)

Az *Orosz népdal* szerepe főként a társas zenélés élményének megalapozásában rejlik. Fontos szempont, hogy két, egyforma felkészültségű diák is előadhatja. A kamarazenei alapok megteremtése mellett fejleszthető az alkalmazkodóképesség, a ritmuskészség, a zenei hallás, illetve a figyelem megosztásának képessége.

A magyar népdalok közül elsőként az *A pilisi tiszta búza...* kezdetű szerepel.⁶⁰ A népdal ritmikai összetétele az éles ritmus gyakorlására és elmélyítésére

⁶⁰ Zongoraiskola 2. 5. old./1. Soproni József

alkalmas. Ugyanakkor a kíséretben megjelenő nagy szinkópák (negyed + fél + negyed) játéka, hangsúlyelosztása nehezíti a feladatot.

27. ábra: A kísérfő szólam szinkópái a mű első 4 ütemében (5. o./1. sz. – Részlet)

A bal kéz szinkópáinak első hangja mindig egész hang, így két szólam keletkezik, melynek egy kézben való interpretálása komoly technikai feladat. A hangsúlyozásnál fontos, hogy a népdal éles ritmusa után következő negyed a bal kézben súlytalanul szólaljon meg.

A népdal szerepe itt tehát kettős: egyrészt bizonyos ritmikai készségek fejlesztése, másrészt az egyazon kézben megjelenő többszólamúság problematikájának megoldása.

A következő népdalfeldolgozás alapjául a *Haragszik a gazda...* kezdetű dalom szolgált.⁶¹ *Soproni József*⁶² szerzeményében két versszak jelenik meg. A dallam mindkét alkalommal azonos formában mutatkozik meg. A kíséret jellege is hasonló, hosszú, átkötött kettősfogások. A harmóniai felépítés viszont jelentősen eltér. Ez a két versszak összevetéséből derül ki.

28. ábra: Harmóniai eltérések a két versszak kíséretében (6. o./2. sz.)

A népdal legkisebb egységei hármastagozódást mutatnak. A háromütemes-kénti összefoglalás különleges, páratlan számú ütem tartozik egy egységbe.

⁶¹ Zongoraiskola 2. 6. old./2.

⁶² Soproni József zeneszerző (1930 –)

Azon kívül a hármas egységek is tovább kapcsolódnak, 2×3 ütem alkot egy zenei ívet. A különleges szerkezetű népdal legfőbb szerepe ebből adódóan a nem páros egységek interpretálásának gyakoroltatása. Emellett a következő problémát a bal kéz átkötött hangjainak technikai megoldása jelenti.

Hajdu Mihály⁶³ szerzeménye a *Szántottam gyöpöt...* kezdetű népdalfeldolgozás.⁶⁴ A dallam háromszor jelenik meg a mű során. Először a jobb, majd a bal, azután ismét a jobb kézben. A népdal elsődleges szerepe a ritmikai jellegzetességéből adódik. A végighaladó szinkópák megfelelő hangsúlyozása és pontos lejátszása a cél.

29. ábra: Szinkópás dallam ostinato, legato kísérettel (6. o./3. sz. – Részlet)

A népdal ritmikai képlete kétütemenkénti hangsúlyozást igényel, mely a kottában jelezve van. A kíséret is rejteget újdonságot, a tanulók itt találkozhatnak az *ostinato-technikával*, mely a bal kézben jelenik meg, az első 6 ütemben. Ez a kíséret szintén két ütemenként építkezik, hasonlóan a dallamhoz. A második versszak, melyben a dallam a bal kézbe kerül, más hangról indítja a dallamot. A helyett E lesz a kezdőhang. Ezután az utolsó dallamsor visszatér az eredeti hangnemhez, pontosan megismétlődik az első sor (a bal kéz bevezetője nélkül).

A *Megismerni a kanászt...* kezdetű *giusto* népdal feldolgozása⁶⁵ fontos új technikai elemet tartalmaz. A zeneszerző a dallam első felét úgy alkalmazza, hogy az mindig egy kettősfogas tetején szólal meg.

30. ábra: Dallam kettősfogasban (7. o./4. sz.)

⁶³ Hajdu Mihály zeneszerző (1909–1990)

⁶⁴ Zongoraiskola 2. 6. old./3.

⁶⁵ Zongoraiskola 2. 7. old./4. Szervánszky Endre

A távolságok: szext, terc, illetve szekund. A *repetíciós* szextek játéka a majdani oktávjátékot készíti elő. E technika lényege, hogy az ujjak nem jutnak külön lendítési szerephez, ehelyett „*a kéz mindig egységként dolgozik*”.⁶⁶ A népdal gyors tempója különösen alkalmas a kettősfogásos *repetíció* játékanak megalapozására.⁶⁷ Nagy előnye, hogy nem terheli hosszasan a kezét. A második rész már egyszólamú *repetíció*t tartalmaz (amint ez a fenti kottapéldából is kiderül). Ez a *repetíció* másik fajtája, ahol az ujjak jutnak kiemelt szerephez. A jobb kéz technikai nehézségét figyelembe véve a kíséret viszonylag egyszerű. Az első részben hosszú értékekben mozog, azután a negyedszünet+negyed ritmusképletet követi. A második részt a szerző megismételteti.

A Zongoraiskola 2. kötetében két Bartók-népdalfeldolgozást találunk. A *Hol jártál báránykám?* kezdetű dallam 3 versszaka jelenik meg a zongoraműben. A két szélső versszak G-tonalításban mozog, míg a középső alaphangja D. A dallam mindvégig a jobb kézben marad, kivéve a középső versszak két utolsó dallamsorának záró hangját, melyet a bal kéz vesz át.

31. ábra: A dallam elosztása a két kézben (8.o./9. sz. – Részlet)

Ezek az ütemek a váltott kezes dallamjáték problematikáját hordozzák. A zongorajáték szempontjából fontos, hogy zökkenőmentesen történjen a kézváltás. A technikai problémák a népdal kíséretében jelentkeznek. Az első és második versszak dallamához azonos jellegű, sóhajszerű bal kéz társul. A negyed szünet minden ütem elején megnehezíti a súlyozás pontosságát, hiszen a kíséret belépése súlytalan helyen történik.

32. ábra: Sóhajszerű, szünettel induló kísérő motívumok (8. o./9. sz. – Részlet)

⁶⁶ Gát József: Zongoramethodika. Zeneműkiadó, Budapest, 1978. 115. old.

⁶⁷ Bár nem népdalfeldolgozás, de itt kell említést tenni Bartók Béla Minuetto című darabjáról (10. old./11.), mely szintén a szext *repetíció*t alkalmazza, de ott már jobb és bal kézben egyaránt megjelenik. A két darab így technikai szempontból rokonságot mutat.

Emellett a jobb és bal kéz különböző helyeken tagol. A bal sóhaj-motívumában három negyed értékű hang tartozik össze, míg a dallam 2+2 negyed értékre tagolódik.

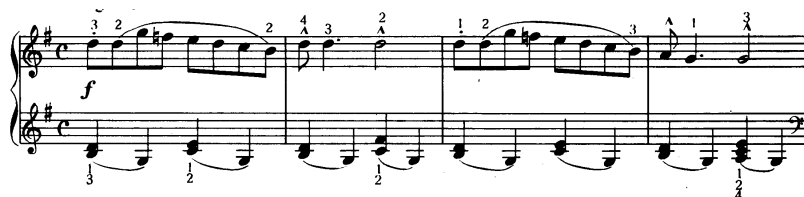
Az utolsó versszak és annak bővítése (3 ütem) folyamatosan mozgó, nyolcadkíséretet kap.

33. ábra: Folyamatosan mozgó nyolcad-kíséret az utolsó versszakban (8. o./9. sz. – Részlet)

A rotációs technika kifejlesztésében és az *Alberti-basszus* további megalapozásában⁶⁸ ennek a folyamatos nyolcad-mozgású kíséretnek fontos szerepe van. A fenti példában látható a három ütemes bővítés. Ennek nyolcad szünetes indulása, majd az ütem utolsó, hangsúlyos hangjának megszólaltatása kiemelt gyakorlást igényel.

A másik Bartók mű a *Tisza partján...* kezdetű népdal.⁶⁹ A dallam egy versszakkal jelenik meg. A bal kéz kíséretében a sóhajszerű *hangpárok* megoldása külön nehézséget okoz, mivel a párok első tagja mindig kettősfogás vagy hármashangzat. Az e fölött megszólaló dallam *legato* íveinek kivitelezése, a *hangpárokkal* való együtt játszása a megoldandó feladat.

34. ábra: Legato dallamot kísérő hangpárok (9. o./10. sz. – Részlet)

⁶⁸ A Zongoraiskola 1. kötetében már találkoztunk olyan népdalfeldolgozásokkal, melyek ezt a célt szolgálták. (62. 63. darab)

⁶⁹ Zongoraiskola 2. 9. old./10.

A mozgó-basszus kíséretre már láthattunk példákat. A *Lánc, lánc...* kezdetű *Weiner Leó* népdalfeldolgozás is ezt a technikát követi.⁷⁰ A bal kézben megjelenő nyolcad-kíséret csak az utolsó négy ütemre szelődül átkötött fél értékekre. A *Hol jártál báránykám...* kezdetű népdalfeldolgozáshoz hasonlóan itt is ez a rotációs mozgásforma, az Alberti-basszus előkészítése jelenti a technikai kihívást.

*Kadosa Pál*⁷¹ szerzeménye a 19. számú darab, az *Úgy tetszik...* kezdetű népdal feldolgozása.⁷² *Vivo* tempója által fő szerepet a pergőjáték fejlesztésében játszik. Emellett érdekes technikai megoldásként a mű végén *kézkeresztezést* találunk.

35. ábra: Kézkeresztezés (4. ütem) – (9. o./10. sz. – Részlet)

A következő népdalfeldolgozásnak *Azt üzente a likit-lakatos...* a címe.⁷³ A darab elején a két kéz váltott alkalmazása tárul elénk, majd a fő szerepet, a dallam interpretálását a bal kéz veszi át. A népdal *scherzando* jellege, gyors tempója, *staccato* negyedei határozzák meg a mű karakterét.

A *Két szál pünkösdrózsza...* kezdetű népdal a *Zongoraiskola 1.* kötetében már két ízben is szerepelt, először váltott kezes formában, majd a kotta végén négykezes feldolgozásban. A második kötetben ismét megjelenik a dallam egy feldolgozása, *Sugár Rezső*⁷⁴ kompozíciója.⁷⁵ Az előző népdalfeldolgozással egyetemben ez a mű is megosztja a dallamot a bal és a jobb kéz között. A bal kéz dallamformáló készsége általában háttérbe szorul, ezért az ilyen típusú daraboknak nagy jelentősége van. Az alsó szólamban bemutatkozó dallam megformálását nehezíti, hogy a jobb kéz legtöbbször súlytalan helyen hozza a kísérő akkordokat. Ezek átkötéssel nyúlnak tovább a következő ütembe, ezáltal szinkópáló felső szólam keletkezik.

⁷⁰ Zongoraiskola 2. 15. old./18.

⁷¹ Kadosa Pál zeneszerző (1903–1983)

⁷² Zongoraiskola 2. 15. old./19.

⁷³ Zongoraiskola 2. 16. old./20.

⁷⁴ Sugár Rezső zeneszerző (1919–1988)

⁷⁵ Zongoraiskola 2. 21. old./26.

Moderato

pp

p

36. ábra: Szinkópáló szólam a dallam fölött (21. o./26. sz. – Részlet)

Az *Erdő, erdő...* kezdetű népdal⁷⁶ *Sugár Rezső* feldolgozása. Komoly felkészültséget igényel egy második évfolyamos tanulótól. (Kottapéldát lásd: Melléklet 9. sz.) A mű problematikája rendkívül összetett. Ez egyrészt a népdal eredeti tulajdonságaiból adódik, másrészt a hozzá komponált kísérő szólamok jellegéből. Ütemváltós népdalokkal már első osztályban is találkoztak a tanulók. Ilyen jellegű az *Erdő, erdő...* kezdetű népdal is, amely 4/4-es és 2/4-es ütemek változásából áll. A viszonylag nagy dallamívből következően (egy oktáv) pozícióváltás szükséges. A darab imitációs szerkesztéssel íródott, kánonként indul, *oktávimitációval*, majd a kísérő szólam ritmikailag és hangilag is eltér kissé a dallamtól. Azonban a problémák sora ezzel még nem zárult le. A kísérő, imitáló bal kéz ugyanis nem egy, hanem két szólamot vezet a harmadik ütemtől. Azonos a probléma a mű második felének jobb kéz szólamában, tehát a dallamot játszó szólamban.⁷⁷ Három ütemes utójáték után a darab *pp* dinamikával zárul.

Szintén *Sugár Rezső* feldolgozása a *Hej, Vargáné...* kezdetű népdal. Azon ritka magyar népdalok sorába tartozik, melynek 3/4-es az ütemmutatója. (Kottapéldát lásd: Melléklet 10. sz.) A dallam két versszakkal jelenik meg, először a jobb, majd a bal kézben. Már magának a népdalnak az eljátszása sem könnyű, hiszen a 2. és 3. dallamsorban másik szólam csatlakozik hozzá ugyanabban a kézben. A második versszaknál, amikor a bal kéz interpretálja a népdalt, mindvégig egy szólamú marad a dallam. Új technikai elemként a kíséret elugró basszusait, illetve az utána következő kettősfogás sorozatot említhetjük. Ehhez társul a pedál alkalmazása, mely a kottában jelezve van.⁷⁸ A második versszak jobb kéz kísérete az eddigi harmóniakat idézi, de nem hidal át akkora távolságokat, mint korábban a bal kéz. A mű elején lévő négy ütemes bevezető a második részben szintén helyet kap. A darab 4 ütemes utójátékkal zárul. A népdal szerepe ebben a műben is összetett. Egyrészt 3/4-es mivoltából adódóan elmélyíti a ma-

⁷⁶ Zongoraiskola 2. 22. old./27.

⁷⁷ A zeneszerző erre a dallamsorra változatot is kínál, a lap alján lévő, apró kottás osszában a bal kéz játszhatja azokat a tartott hangokat, melyeket eredetileg a jobb kéz szólamához írt.

⁷⁸ Ez a típusú basszuskíséret a romantikus daraboknál a bal kéz szólamának játékát készíti elő (pl. keringő, mazurka).

gyar népzeneben ritkábban előforduló ütemfajta játékát. Másrészt a kíséret különleges, nagy távolságokat áthidaló jellege a zongorán történő gyors, biztos tájékozódást segíti elő.

A *Cintányéron jó a cukros pogácsa...* kezdetű népdal az ütemváltós dallamok sorát gyarapítja.⁷⁹ Az ütemmutatók nem a változás tényleges helyén szerepelnek, hanem a darab elején. A dallam megoszlik a két kéz között, a kíséret lefelé hajló tercekből, majd szextekből áll.

37. ábra: Ütemváltás és a dallam elosztása a két kéz között (24. o./29. sz. – Részlet)

Az elsődleges szerep az ütemváltáson alapszik, mely a népdal eredeti jellegéből adódik.

A kottában helyet foglaló, utolsó magyar népdalfeldolgozás egy négykezes, a *Nincsen szebb a magyar lánynál...*⁸⁰ kezdetű népdal. A dallam a két szólam között megoszlik, technikailag nem tartalmaz újdonságot, a kéz áthelyezése után a pozíció mindig megmarad. A *Primo* szólam az *unisono* részek miatt könnyebb, de a nehézségi fok nem sokban tér el a *Secondótól*. Ezt figyelembe véve egyforma készségi szinten lévő gyerekek részére ajánlott. Kiválóan fejleszti az alkalmazkodóképességet, a figyelem megosztásának képességét és a többszólamú hallást.

2.1.3. Összefoglalás

A *Zongoraiskola* sorozat két kötete átgondolt, egymásra épülő szerkesztést mutat. **Zenepedagógiai szempontból** mindkét kötet jól felépített, sok általános zenei ismeretet tartalmaz a konkrét, zongorajátékhoz kapcsolódó anyagokon kívül. Ennek ellenére bizonyos zenei előtanulmányt feltételez. Szerkezetileg, felépítésüket tekintve egyértelmű, jól átgondolt, de különböző struktúrát mutatnak. Az első kötet megközelítőleg nehézségi sorrendben épül, a második már stílusok szerint oszlik fejezetekre. Ez nehezíti kissé a haladási tempó és irány megválasztását, ugyanakkor pozitívum, hogy az ajánlás hiánya miatt az egyénre szabott darabválasztás jobban érvényesül. A struktúra különbözősége ellenére a

⁷⁹ Zongoraiskola 2. 24. old./29. Szőnyi Erzsébet

⁸⁰ Zongoraiskola 2. 55. old./1. Szőnyi Erzsébet

kötetek egymásra épülése nem törik meg. A darabok terjedelmének fokozatos növekedése, egyre bonyolultabb szerkezeti felépítése elősegíti a formaérezék, a helyes tagolás kialakulását. A második kötet különböző zenetörténeti korszakokból idézett művei a stílusérezék korai megalapozását támogatják. Negatívumként említendő, hogy a kortárs zene teljes mértékben kimaradt a kötetekből, így ennek pótlása kiegészítő anyagokkal ajánlott. A korai kamarazenélést mindkét kötet támogatja, kis mértékben ugyan, de helyet kapnak négykezes zongoradarabok is. Zenepedagógiai szempontból fontos, hogy az alapvető zenei készségek, képességek (hallás, ritmus, olvasás, zenei memória, formaérezék) fejlesztése a konkrét zongoramethodikai célok mellett folyamatosan jelen van. Ezáltal tantárgyi koncentráció jön létre, alátámasztva a szolfézs, illetve ének-zene oktatást.

Zongoramethodikai szempontból szintén a kötetek jól átgondolt egymásra épülése figyelhető meg. A különböző játékmódok bevezetése az első kötetben logikusan felépített, módszertanilag indokolt szisztéma szerint történik. A második kötetben folytatódik ezek elmélyítése, illetve új játékformák elsajátítása. Az alapvető játékformák elsajátítását az egyes darabokhoz kapcsolódó gyakorlatok segítik. Ez nem minden esetben valósul meg, de tanári kreativitással jól kiegészíthetők a hiányosságok. A kötetek nem tartalmaznak methodikai útmutatót, de ez nem feltétlenül negatívum. A zongoratanárnak tisztában kell lennie a módszertani követelményekkel és annak alapján a gyermek egyéni sajátosságaihoz igazodva használhatja a köteteket. A célkitűzések az első kötetben a játékformák, billentésmódok elsajátításának tekintetében még egyértelműen kiderülnek. A memorizálás fejlesztése és a zenei ízlésformálás viszont a zongoratanár feladata.

A két kötet **népzenei szempontból** mutatja a legnagyobb eltérést kvantitatív és célkitűzési szempontból egyaránt. Az első kötetben a zongorázás kezdeti fázisának tananyagaként döntő többségben népdalokat találunk. Ennek methodikai és zenepedagógiai okai vannak. A magyar népdalok és gyermekdalok a két hangos hangterjedelemből kiindulva alkalmasak a zongorázás alapvető technikai elemeinek elsajátítására. A népdalon alapuló tananyag összeállítása fokozatos hangkészlet-növelést tesz lehetővé, ezáltal a zongora birtokba vétele is fokozatosává válik. A népdalok használata vokális hangszeroktatást tesz lehetővé. Az énekléssel összekötött zongorázás nagyobb mértékben fejleszti a hallást, az egyes zenei területek összekapcsolását (éneklés, zongorázás), a ritmikai készségeket, a memorizálást, a helyes tagolást. A *Zongoraiskola 1.* kötetében javaslatot találunk a népdalok énekeltetésére. Mindkét kötet tartalmazza a népdalok szövegét, elősegítve ezzel az éneklést, illetve a szöveg ismeretén keresztül a karakteres formálást. A második kötet kis százalékban tartalmaz népdalokat. Ez nem jelent negatívumot. A zongorázás e fázisában már fontos, hogy a tanulók megismerkedjenek a különböző zenetörténeti korszakok műveivel, megalapozzák a stílushű zongorajátékot. Az első kötet csak magyar népdalokat tartalmaz. Ennek egyetlen hátránya a hármás metrum késői bevezetése. A második kötetben már találunk

egyéb népek dallamaiból készült feldolgozásokat. Ez fontos egyrészt a kulturális nyitottság szempontjából, másrészt a dallamok magyar népdaloktól eltérő jellege miatt. A megszokott hangzás- és formavilág tágítása elősegíti a színesebb, izléses előadásmódot.

A szerzők a kötetekkel elérték alapvető célkitűzésüket. A magyar hagyományokra épülő, metodikai kívánalmaknak megfelelő zongoraiskola sorozat jött létre.

2.2. Aszalós Tünde: A zongorázó gyermek I. II. III. kötet

A magyarországi zongoraoktatás népzeneire épülő tananyagainak sorát *Aszalós Tünde* több éven keresztül készült munkája, *A zongorázó gyermek 3 kötete* folytatta⁸¹ (*Címlapokat lásd: Melléklet 11. 12. 13. sz.*). A szerző 1989-ben, a teljes kottaanyag megjelenése előtt részleteket publikált a *Parlando* című zene-pedagógiai lapban.⁸² E cikk az első két kötetből tartalmaz előzetes példákat. Az ajánlás és az útmutató szövege nagyrészt megegyezik a végleges kottaanyagával. Az útmutatóból kitűnik, hogy *Aszalós Tünde* megalapozott metodikai tudás és több éves pedagógiai tapasztalat alapján állította össze a gyakorlatokat, *ügyesítőket*.⁸³ A kötetekben módszertani javaslatokat, szemléltetési ajánlásokat egyaránt találunk.

A megjelent füzetekhez *Oktatófilm*⁸⁴ is tartozik, melyet a szerző a következőképpen indokol: „*A kiadványhoz kapcsolódik egy oktatófilm is, melynek megtekintését fontosnak érzem a könnyebb megértés végett.*”⁸⁵ Az Oktatófilm előnye, hogy konkrét, élő bemutatásokon keresztül a zongorapedagógusok munkájához ad segítséget, ötleteket.

2.2.1. Aszalós Tünde: A zongorázó gyermek I. kötet

Zenepedagógiai, zongoramethodikai jellemzők

Az *első kötet* alcíme *Ösztönös tanulási periódus (időtartamát a tanár határozza meg)*.⁸⁶ A kötet elején található útmutató részletesen tartalmazza a zongoraiskola létjogosultságának indoklását, a felépítés szisztémáját, a kisgyermeki korszak sajátosságainak zenetanulással való egyeztetését. A kotta tanulmányozá-

⁸¹ Aszalós, T.: A zongorázó gyermek I. kötet, Aszalós, T.: A zongorázó gyermek II. kötet, Aszalós, T.: A zongorázó gyermek III. kötet

⁸² Aszalós, T.: A zongorázó gyermek In: *Parlando*, 1989/6–7–8. 17–48. old.

⁸³ Aszalós Tünde ezt a kifejezést használja a kis gyakorlatok elnevezésére.

⁸⁴ Oktatófilm. Fővárosi Pedagógiai Intézet Oktatástechnológiai Csoport Budapest, 1088. Bródy Sándor u. 14.

⁸⁵ Aszalós, T.: A zongorázó gyermek I. kötet. 4. old.

⁸⁶ Aszalós, T.: A zongorázó gyermek I. kötet. 5. old.

sánál feltűnő a sok kiszínezhető rajz, fénykép és magyarázó, útmutató szöveg.⁸⁷ Nagyon hangulatos a kezdő rajz, a gyermekek belépése a „*Zenebirodalom*”-ba (Lásd: *Melléklet 14. sz.*). Minden egyes gyakorlatnak és ügyesítőnek könnyen értelmezhető, bizonyos játékra utaló neve van.⁸⁸ Mindegyikhez magyarázatok és játékmódot érintő utasítások, segítségek csatlakoznak. A tanárok számára hosszabb lélegzetű gyakorlati tanácsokat tartalmaz a kötet, az első, illetve az utolsó részben.

A zongorázás kezdeti szakaszában az *alcím* által már jelzett ösztönös játék kerül előtérbe, mégpedig magyar és egyéb népek dalainak hallás utáni reprodukálásával.⁸⁹ Nagyon előnyös, hogy a berögződött páros lüktetésű magyar gyermekdalok mellé a tanulási periódus első fázisában páratlan ütemű dalokat rendel a szerző. Ezzel egyensúlyt teremt a különböző metrumok azonos mélységű beidegződésében. Aszalós sokáig csak fekete billentyűn javasolja a gyermekdalok zongorázását. Célja, hogy a gyermek a hangszert először énekelteni tanulja meg, és csak ezt követően jöjjön létre a kapcsolat a két kéz és a zongora között. Ekkor kell megalapozni a formálási készséget a kis darabok indításai és lezárásai által, illetve a belső elképzelés megvalósítását (hangerő, hangszín, karakter).⁹⁰ A különböző játékmódok különféle mozgásformákat igényelnek. A gyakorlatok mellett az adott mozdulatokat kisgyermek szemléltetik fényképeken.

A hangszerrel való ismerkedés kezdeti periódusában megjelennek a négy- és hatkezes darabok (*Kottapéldát lásd: Melléklet 15. sz.*). Nem csak hallás utáni reprodukálást vár a szerző, hanem néhány ötletet bemutatva improvizálásra készíteti a tanulókat.⁹¹ A társas zenélés megalapozása már ebben az életkorban fontos feladat, fejleszti a többfelé irányuló figyelmet és a másokhoz való alkalmazkodás képességét. Emellett korán összetettebb zenei élményhez juttatja a gyerekeket.

Az első kötet végén akusztikai játékok találhatók kihasználva a felhangok adta lehetőségeket. Emellett *Érdekes hangzások megoldása*⁹² címmel a kortárs zene világába nyerhetünk betekintést.

A zongorázó gyermek 1. kötetében a gyermek- és népdalok egyszerű, jól játszható feldolgozásai találhatók, váltott kezes, illetve egyszerű kíséretes formában. Ezek a szerző ötletei, melyek mellett néhány Kodály-idézet is felfedezhető. Az összeállítás a sok illusztrációnak köszönhetően támogatja az olvasni

⁸⁷ A szöveg azért tűnik soknak, mert három nyelven – magyar, német, angol – is jelen van.

⁸⁸ Például: Csengő, Harang, Sas-veréb játék, Esőcsepp-játék, Harcolós-játék, Kenguru-játék, Dalok a „messzi” feketéken, Az 5. ujj és a „süni-játék”...

⁸⁹ A dalok reprodukálása tanári bemutatással történik.

⁹⁰ Aszalós, T.: *A zongorázó gyermek I. kötet.* 22. old. Gyakorlati tanácsok

⁹¹ A szisztéma mindig egy gyermekdalra épül, melyhez kíséreteket kell rögtönözni a már tanult játékmódok és gyakorlatok segítségével.

⁹² Aszalós, T.: i.m. 64. old.

még nem tudó tanulók zongoratanítását is. A zenei elemek tudatosítása még nem kezdődik el, ennek ellenére a gyerekek észrevétlenül, ösztönösen elsajátíthatnak zenei alapismereteket.

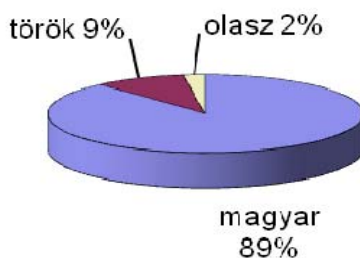
A népdalok aránya és szerepe *A zongorázó gyermek I.* kötetében

A zongorázó gyermek sorozat mindhárom kötetében a jelenlévő művek három típusát különböztethetjük a meg: *gyakorlatok*, *népdalok*, *műzene*. Az első kötet legnagyobb számban *gyakorlatokat* tartalmaz. A szerző 44 ügyesítőt helyezett el a kötetben. A *népdalok* száma 43, a különbség nem jelentős. Legkisebb mértékben a *műzene* képviselteti magát, 12 ilyen jellegű darab található.

38. ábra: A népdalok aránya *A zongorázó gyermek I.* kötetében

A felhasznált népdalok túlnyomó része magyar. A kötet második felében megjelenik 4 török és 1 olasz népdalfeldolgozás is.

39. ábra: A népdalok nemzetenkénti megoszlása *A zongorázó gyermek I.* kötetében

A népdalok szerepe a kötetben konkrétan realizálódik, *Aszalós Tünde* az egyes fejezetek címeit találóan az adott probléma megoldásához igazította. Ezen elvet követve a kötetben megjelenő népdalokat, betöltött szerepük szerint kilenc kategóriába soroljuk:

a.) *kis dalok váltott kézzel* (11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19 sz. darabok)⁹³

Ez a fejezet főként magyar gyermekdalokat tartalmaz.⁹⁴ Szerepük elsősorban a klaviatúrával való ismerkedés segítése, illetve az egészkaros játékmód gyakoroltatása. A kezdeti zongoratanulás ügyesítőit⁹⁵ követően váltott kezes játék formájában jelennek meg a népdalok. Ezek előnye, hogy néhány hangos hangkészletük miatt különösen alkalmasak a kezdő zongoristák számára⁹⁶, így az egészkaros, váltott kezes játékmódot jelentősen támogatják. Ezen kívül a gyermekek már az óvodában, sőt a bölcsődében énekelték ezeket a dallamokat, így nem idegen anyagot kell interpretálniuk a még „új” hangszeren.⁹⁷ A gyermekdalok további fontos előnye, hogy kis hangterjedelmükkel alkalmazkodnak a gyerekek kisebb játszóapparátusához. A szerző több helyen a kottaképtől eltérő oktávban való játékot is javasol. Ezáltal a tanulók már a kezdet kezdetén birtokba vehetik az egész klaviatúrát.

Más oktávban is, magasabban, mélyebben. Milyen fekete billentyűről lehet még elkezdeni?

■ Auch in anderen Oktaven, höher, tiefer. Von welchen schwarzen Tasten kann man noch anfangen?

▲ In other octaves, too, Higher, lower. On which other black keys could one start?

40. ábra: *Javaslat az oktávok váltogatására (13. sz.)*

⁹³ Ez a fejezet a szerző utasításai szerint teljes egészében a fekete billentyűkön játszandó. Először a középső ujjal, majd fokozatosan bekapcsolódhat a többi ujj is.

⁹⁴ A népdalokon kívül találunk három műzenei idézetet és gyakorlatokat.

⁹⁵ Az első 5 javasolt darab gyakorlat, ezek célja a zongorával való megismerkedés, hangélmény keltése, illetve az alapvető, karos mozgás elsajátítása.

⁹⁶ Nincs szükség nagyobb távolságokat átlátni, a kevesebb hangot egymáshoz viszonyítva könnyebb megtalálni a hangszeren.

⁹⁷ Az Aszalós-féle zongoraiskolánál a népdalok, gyermekdalok ismerete azért is különösen fontos, mert az 1. kötet olyanok számára is készült, akik még óvodások, írni, olvasni nem tudnak. Ezért a darabokat hallás után, illetve tanári bemutatás alapján játsszák a kicsik, nem pedig kotta használatával.

Elkezdődik az igényes *intonáció*, a motívumok indítása, a dallamvezetési készség fejlesztése. Ezek a váltott kezes népdalok alapozzák meg továbbá a két kéz, illetve a hangok közötti fizikai kapcsolatot.

b.) *egy kézben két hang legato-játéka* (24, 25, 26, 31, 38, 39, 40, 43, 44, 45, 46, 47 sz. darabok)

Az itt megjelenő népdalok elsődleges szerepe a *legato-játék* megalapozása. A kis hangterjedelem még mindig jellemző, de az egymás melletti hangokat már nem a két kéz váltakozásával, hanem egy kézben kell eljátszani. A billentés megalapozása és gyakorlása is itt kezdődik el.⁹⁸ A kottában lévő fényképek és illusztrációk demonstrálják a különböző technikai megoldások kivitelezését, így a billentés is szemléltetésre kerül. Elsősorban a második-harmadik ujj *legato-játéka* szerepel, mindkét kézben, aztán a fejezet végén bekapcsolódik a 4. ujj is. A külön-kezes játék után korán következik a váltott kéz. Mindkét kéz *legato* játszik szomszédos hangokat.

41. ábra: Váltott kezes *legato-játék* (25. sz.)

A kottapéldákból kiderül, hogy itt az előző fejezet karos játékmódja keveredik már a *legato-játékkal*. A fejezet végén a negyedik ujj bekapcsolódásával három szomszédos hang zongorázására kerül sor.

c.) *hangpár – játék* (49, 50, 51 sz. darabok)

Az itt megjelenő népdalok a gyakorlatok segítségével két hang összetartozását és annak zongorán való játékát hivatottak támogatni. A *hangpár-játék* lényege, hogy két hang összetartozik, egy karmozdulattal szólal meg.

⁹⁸ A fekete billentyűkön való játék ebben a fejezetben is megmarad az előzőhöz hasonlóan.

49

Sír - junk, rí - junk, el - fo - gyott a zsí - runk,
Sár - ga csu - por, vö - rös bor, mind - járt ránk ke - rül a sor.

42. ábra: Hangpár-játék váltott kézzel (49. sz.)

A szerző a kötőív szerepére is felhívja a figyelmet.⁹⁹ A legnagyobb hangsúly még mindig a tanári bemutatásra kerül, ezért különösen fontos, hogy a gyerekek az első alkalommal a bemutatás alapján értékes zenei élményt szerezzenek.

d.) kis szekund, nagy szekund (59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 67 sz. darabok)

Az eddigi fekete billentyűs játékot követően a gyerekek megismerkednek a fehér billentyűkkel, illetve a billentyűk közötti távolságokkal, kapcsolattal. Látványos, könnyen értelmezhető illusztráció segíti a kis szekund távolság megértését. A nagy szekund lépés hasonló szellemben kerül bevezetésre. Néhány gyakorlat után következnek azok a gyermekdalok, amelyek a kétféle szekund lépésen kívül az eddig megismert elemeket is tartalmazzák (egész karos játék, legato egy kézben, váltott kezes játék, hangpárok). E gyermekdalok legfontosabb szerepe, hogy összegzik az eddig tanult játékformákat.

E - sik az e - ső, Ha - rag - szik a ka - to - na, mertmeg - á - zik a lo - va.
haj - lik a vesz - sző.

43. ábra: Az eddig megismert zenei elemek megjelenése az *Esik eső...* kezdetű népdalban (60. sz.)

A fenti kottapéldában minden említett zenei elem megjelenik. A jobb kéz *legato-játéka* után váltott kezes, karos *staccato* következik. A darabban egy fehér billentyű, a H hang szerepel, így a nagy szekund lépések mellett kis szekund is található.

⁹⁹ Ezt a játékformát szintén a 2. és 3. ujjal gyakoroltatja a szerző, még mindig fekete billentyűkön.

e.) a hüvelykujj kiművelése (72, 75 sz. darabok)

Az első ujj, helyzeténél fogva eltérő mozgásokra képes a többi ujjunkhoz képest. *Aszalós Tünde* indokoltan tulajdonít ezért külön figyelmet a hüvelykujj használatára. A fejezetben szereplő gyakorlatok után 3 műzenei példán és két népdalon keresztül sajátíthatják el a tanulók az első ujj használatának alapjait. A népdalok szerepe – hangkészletükből adódóan – az első ujj használatának bevezetése a zongorajátékban.

44. ábra: A hüvelykujj használatának bevezetése (75. sz.)

f.) tükörkép (77, 78, 79, 80 sz. darabok)

A kétkezes játék egyik legegyszerűbb formája, amikor a két kéz egymáshoz képest tükörben halad. Ebben az esetben mindkét kézben ugyanaz az ujj játszik egy adott időpontban, ezért könnyebb a kezeket koordinálni. A szerző a *tükörjáték* alapjait fekete billentyűkön kezdi gyakoroltatni. Erre példa a következő török népdal.

45. ábra: Tükörjáték a fekete billentyűkön (79. sz.)

Ez a kis hangterjedelmű és kizárólag szekund lépésekben mozgó dallam példa a tükörjátékra. A tükörjáték kissé nehezebb, kromatikus formája a fejezet végén, gyakorlatok formájában realizálódik.

g.) 5. ujj, kettősfogások (87, 92, 93)

Az első ujj után a másik szélső ujjunk a kettősfogásoknál tölt be fontos szerepet. A kétkezes játék első formái között megjelenik az ún. *dudakíséret*, majd a kvintek együttes megszólaltatása kettősfogásként. A két szélső ujj billentés köz-

beni pozíciójának „beállítása” ezért fontos feladat. Az itt megjelenő népdalok szerepe, hogy elősegítik a kíséretre való összpontosítást. A dallamot már ismerik a tanulók, ezért a kétkezes játék bevezetéseként lehetőség adódik a népdal használatával különböző gyakorlatok készítésére.¹⁰⁰ Emellett az 5. ujj szerepe túlmutat a kettősfogásokon. A *legato-játékba* való bekapcsolása *pentachord* népdalokon keresztül történik.

46. ábra: Az 5. ujj használatának bevezetése pentachord népdal segítségével (93. sz.)

Ezzel a kezdő zongorista már mind az öt ujját használja, egyelőre pozícióváltás nélkül.

h.) akusztikai játékok (100 sz. darab)

A kötet utolsó fejezete a felhangok adta lehetőségek kiaknázásával a modern hangzás felé nyit utat. A zömében gyakorlatokat tartalmazó fejezetben egy olasz népdalfeldolgozást találunk. Ebben váltva, mindkét kéz megszólaltatja a dallamot, miközben a kísérő szólam a billentyűk néma lenyomásával és ott tartásával ad lehetőséget a felhangok megszólalásának.

47. ábra: Akusztikai játék a felhangokkal (100. sz.)

i.) négy- és hatkezes darabok (85 sz. darab + önálló ötletek alapján)

Aszalós Tünde zongoraiskolájának 1. kötetében egy hatkezes darab található. Emellett a szerző a tanárt és a tanulót egyaránt ösztönzi egyszerű négy- és hatkezes darabok „komponálására”. A javaslat alapján bármelyik gyermekdalhoz

¹⁰⁰ Gyakorlatok lehetnek: A népdal éneklése közben a majdani kíséret ritmusának interpretálása lépve, karral a zongorán ejtegetve. Ezt követően a népdal éneklése közben a kíséret eljátszása. Ezután a kíséret zongorázása közben a jobb kéz kopogja a népdal ritmusát, stb. Minden gyakorlat arra épül, hogy a tanuló ismeri a népdalt, ez könnyíti meg az eredményes munkát.

lehet rögtönözni néhány kísérő szólamot. A népdalok önmagukban is alkalmasak az improvizáció fejlesztésére az egyes népdalsorokhoz történő eltérő befejezés rögtönzésével. A dallamok kísérettel történő ellátása a zongoraoktatás magasabb szintjét képezi. Itt a népdalok funkciója egyrészt a társas zenélés megalapozása, másrészt az improvizáció, a hallás, a zenei ízlés és a figyelem megosztásának fejlesztése.

2.2.2. Aszalós Tünde: *A zongorázó gyermek II. kötet*

Zenepedagógiai, zongoramethodikai jellemzők

A második kötet alcíme: *Tudatos tanulási periódus*.¹⁰¹ Aszalós Tünde „*meghatározott célú zenei-technikai-ritmikai elemeket tartalmazó és feltáró kompozíciókat*”¹⁰² kért a kötetbe műveket író fiatal zeneszerzőktől. Ezek az elkészült darabok alkotják a kötet nagy részét. A kötet zeneszerzői: *Pócs Katalin, Kecskés Balázs, Legány Dénes*. A gyakorlatok, ügyesítők *Aszalós Tündétől* származnak.

A felépítés és a megjelenés hasonló az előzményekhez, megmaradtak a fényképek, a kiszínezhető rajzok és a magyarázatok, útmutatók, dalszövegek jegyzéke. Fontos esemény a zenetanulás folyamatában, hogy most kezdődik a kottaolvasás elsajátítása. Ebben a periódusban tudatosíthatjuk az eddig megismert, ösztönösen elsajátított zenei elemeket. Az útmutató elvei szerint a leghatékonyabb pedagógiai módszer a tanulók olvastatása mérővel. Így a ritmikai oldal és a kottaolvasás bevésése párhuzamosan történik. „*A II. kötet tanulásánál állandóan legyen jelen a ritmusokkal való játszózás, variálás. (A későbbiekben a tudatosítást lesz mire alapozni.)*”¹⁰³ A fő fejezetek címéből látható, hogy milyen metodikai szempontok szerint épül fel a kötet.¹⁰⁴

1. *A ritmus világa*
2. *A kottaolvasás tanulása*
3. *Játszózás a főhangokon*
4. *A főhangok és szomszédaik*
5. *Az Á hang*
6. *A HÁ hang*
7. *Módosító jelek: a kereszt és a bé*
8. *Az É hang*
9. *Megforgatjuk kezeinket*

¹⁰¹ Aszalós, T.: *A zongorázó gyermek II. kötet*. 3. old.

¹⁰² Aszalós, T.: *A zongorázó gyermek*. In: Parlano, 1989/6–7–8. 20. old.

¹⁰³ Aszalós Tünde: *A zongorázó gyermek II.* 6. old.

¹⁰⁴ A kötetben nincsenek megszámozva az egyes fejezetek, de a könnyebb áttekinthetőség érdekében számozással ellátva közöljük. A sorszámok a kottában való megjelenés sorrendjéhez igazodnak.

10. *A DÉ hang*
11. *A kottaismeret kiszélesítése*
12. *A pentachord*
13. *Hangfűzések (klaszterek)*
14. *Az 5/8-os ritmus*
15. *A kezek függetlenítése*
16. *A skála játék*
17. *Pontozott ritmusok*
18. *Repetíció*
19. *A tizenhatod érték*
20. *A 6/8-os ritmus*
21. *Másféle zongoramuzsika*¹⁰⁵

Néhány fejezet címe első olvasásra nem tükrözi egyértelműen a tartalmat. Alaposabban megvizsgálva e fejezeteket, könnyebben értelmezhető azok célja. A *Játszadózás a főhangokon* és a *Főhangok és szomszédai* című fejezetben a szerző főhangokon az F, C és G hangokat érti. Magyarázata a két kottasor kulcsai (violin „G”-kulcs, basszus „F”-kulcs) által jelölt hangokban rejlik, a találkozási pont, az egyvonalas C. A játékforma még ezekben a részekben is váltott kezes. Az Á hang tudatosításánál kezdődik a kétkezes játék megalapozása.

A módosító jelek tudatosítása szembeűnően nagy fontosságot kapott, ugyanis mind a *keresztek*, mind a *bé*-k külön oldalon kerülnek bevezetésre. Nagyméretű rajzok segítik a relációk kifejezését (föl, le) és a klaviatúrán való elhelyezést (*Lásd: Melléklet 16. sz.*). Itt sem marad el a magyarázó szöveg. A *Megforgatjuk kezeinket* cím az *Alberti-basszus* előtanulmányaira utal, melynek előkészítése itt található.

Annak ellenére, hogy a szerző nem jelölte meg fő fejezetként, mégis a zene-tanulás fontos területe a *A gyakorlás művészete* címet viselő rész, mely 11 pontban tartalmazza a hasznos gyakorlás ismérveit.

A kottaismeret kiszélesítése az oktávnevek tudatosítását, a pótvonalak szerepét és a törzshangok összefűzését, sorozatát tartalmazza. A kezek függetlenítése a két kézben különböző játékmódokat igényel, kifejezetten ilyen szerkezetű darabok állnak rendelkezésre a gyakorláshoz.

A *skála játék* elsajátítása az első ujj gyakorlatoztatásával kezdődik, majd egészen kicsi részletekből kiindulva jutunk el az oktávokon keresztüli skálázáshoz. A hangnemek közti eligazodásban segítséget jelent egy hangnem- és előjegyzés-táblázat 7# 7b-ig és skála-táblázat 5# 5b-ig, ujjrendekkel ellátva, jobb és bal kéznek egyaránt. A skálázás e kezdeti fázisában a hármashangzatok tudatosítása is elkezdődik, beépülnek a mindennapi gyakorlás folyamatába. A gyermekek egyben a pedálozással kezdenek megismerkedni.

¹⁰⁵ Aszalós, T.: A zongorázó gyermek II.

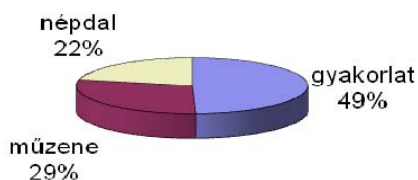
Az utolsó fejezet, a *Másféle zongoramuzsika* különböző zenei érdekességeket sorakoztat fel. Megtalálhatók a triolák játékát elmélyítő művek¹⁰⁶, ütemváltós, koronát tartalmazó, *Rubato* vagy *Parlando* előadásmódot igénylő népdalok feldolgozásai¹⁰⁷, illetve a felütés, mint zenei jelenség.¹⁰⁸

A második kötet tartalmaz néhány négykezes szerzeményt. Számuk nem jelentős, mivel a harmadik kötet kifejezetten a „*társas zongorázás*” jegyében íródott.

Az utolsó mű *Kecskés Balázs: Mese* című szerzeménye. Ebben több kis darab alkot egy ciklust. A darabok mellett végig olvashatjuk a mese szövegét. Az egyes jeleneteket 8 karakterdarab egészíti ki.¹⁰⁹

A népdalok aránya és szerepe *A zongorázó gyermek II.* kötetében

Az első kötet viszonylag nagyarányú népzenei tartalmával ellentétben ez a kötet az összes mű tekintetében kisebb mértékben tartalmaz *népdalfeldolgozást*. Ezekből szám szerint 43-at találunk, emellett szerepel 58 *gyakorlat* és 99 *műzenei* idézet.¹¹⁰ A következő diagram szemlélteti a százalékos arányokat.

48. ábra: A népdalok aránya *Aszalós Tünde: A zongorázó gyermek II.* kötetében

A népdalok műzenéhez viszonyított kisebb számát az is indokolja, hogy nagyon kötöttek a témakörök, metodikai célkitűzések és a „házi” zeneszerzők kifejezetten ezekhez igazodva írták az itt szereplő darabokat. A népdalok felhasználása nem minden fejezetben indokolt. Nem minden esetben töltene be a kitűzött zongorametodikai célt.

¹⁰⁶ *Aszalós II. kötet*: 187, 188, 189

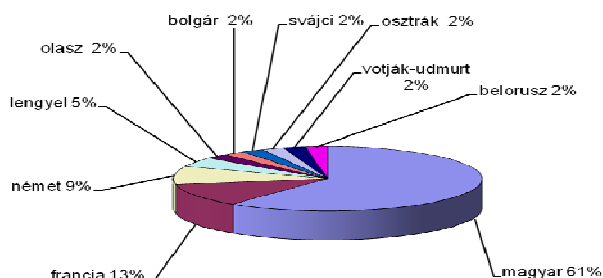
¹⁰⁷ *Aszalós II. kötet*: 190, 191

¹⁰⁸ *Aszalós II. kötet*: 192

¹⁰⁹ A darabok címei: *Egyszer egy királyfi...*, *Hajladozó fák*, *Az erdei törpe*, *Csacsi zene*, *A hétfejű sárkány*, *A királykisasszony sírása*, *A bátor királyfi*, *A nagy öröm*

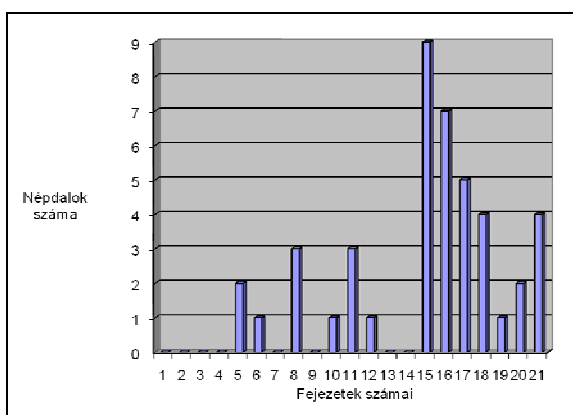
¹¹⁰ A műzene korai megjelenésének vitathatatlan létjogosultsága van. Azonban ez a kötet a szerzőn és 3 zeneszerző társán (Pócs Katalin, Legány Dénes, Kecskés Balázs) kívül nem tartalmaz más szerzők darabjait. Így a barokk, a klasszikus, romantikus és a 20. század első felére jellemző stílusjegyek megismerése és elsajátítása még nem kezdődhet meg, csak kiegészítő anyagok használatával.

A magyar népdalokon kívül a dallamok színes nemzeti skáláját találjuk, bár számarányában a magyar megelőzi a többit.

49. ábra: A népdalok nemzetenkénti megoszlása Aszalós Tünde: *A zongorázó gyermek 2. kötetében*

A kötet fejezetcímei tartalmazzák a kitűzött metodikai célokat. A határozott, előre elgondolt célkitűzésen túl az egyes darabok többféle problematikát is hordoznak. A 21 fő fejezetből 8 rész egyáltalán nem tartalmaz népdalokat, vagy azok feldolgozásait. Az első két fejezetben csak ritmusgyakorlatok és kottaolvasási példák találhatók. Még egy, kizárólagosan elméleti szakasz van jelen a kötetben, a hetedik, mely a *Módosító jelek* címet viseli. A 3. 4. és 13. fő rész gyakorlatokat és műzenei példákat vonultat fel, míg a 9. fejezet csak egy ügyesítő variánsait tartalmazza, az 5/8-os fejezet (14. fejezet) pedig csupán műzenei idézeteket. Összesítésként az egyes fejezetekben megjelenő népdalfeldolgozások számát oszlopdiagram szemlélteti.

50. ábra: A népdalfeldolgozások száma az egyes fejezetekben

A kötet utolsó harmada jóval nagyobb arányban tartalmaz népdalokon alapuló műveket, mint az első kettő. A 15. fejezetben (*A kezek függetlenítése*) található a legtöbb népdalfeldolgozás.¹¹¹ A *Zongoraiskola* köteteinél már említettük, hogy a két kéz függetlenítésénél hasznos a népdalok kísérettel való ellátása. A már jól ismert dallam mellé ugyanis egyszerűbb csatlakoznia a másik szólamnak. Ebből a típusból mindössze két magyar gyermekdal található, a többi egyéb nemzetek dallama. Ezáltal nem érvényesülhet a már ismert dallamok előnye.

A népdalfeldolgozások ebben a szakaszban a két kéz egyidejű játékát ötvözik a váltott kezes játékkal (107, 110), így a gyermek koncentrációja helyenként pihenhethet.

51. ábra: A kétkezes és a váltott kezes játék keveredése egy darabon belül (110. sz. – Részlet)

A kiragadott példából kiderül, hogy a kíséret ritmikailag még nem támaszt komoly követelményeket. Technikailag mégis nehezíti az előadást a kettősfogások megjelenésével. A nehezebb, kézkezes részek között a váltott kezes játék-mód foglal el négy ütemet.

Külön említést érdemel a 15. szakaszban található hat darab, melyek a 3/4-es lüktetésű népdalfeldolgozások.¹¹² Kifejezetten előnyös és szükséges, hogy a páros ütemfajtákon kívül a páratlan elsajátítása is beépüljön az alapvető készségek sorába. Emellett előkészíthető a későbbi *keringő-basszus* típusú kíséret játéka is. A 113-as számú lengyel népdalfeldolgozás is ezt a koncepciót követi.

52. ábra: 3/4-es lengyel népdal (113. sz.)

A bal kézben még nem nehezítik nagyobb ugrások a zongorajátékot, de a súlytalan helyen belépő kettősfogás-kíséret jellegzetes. A már említett *keringő-basszust* előlegzi.

¹¹¹ Ezek közül a 108-as sorszámú darab egy négykezes zongoradarab.

¹¹² 107, 108, 111, 113, 114, 117,

A népdalfeldolgozások karakterét tekintve a 15. fejezetben megjelenő művek közötti különbség nem jelentős. Az egyetlen *moderato* tempójelzéstől eltekintve lendületes, *allegro*-jellegű dallamok találhatók. A táncos karakter megjelenítése, érzékeltetése lengyel, illetve németajkú területről származó dallamok alkalmazásával valósul meg.

A népdalok felhasználása ebben a fejezetben nem mutat előre átgondolt, kizárólagos szándékot. A szakaszban található műzenei példák éppúgy magas színvonalon töltik be a rájuk bízott metodikai szerepet, mint a népzenei idézetek. Egyetlen fontos jellegzetesség a 3-as lüktetésű, táncos karakterű nemzeti dallamok felhasználása. Ezek szerepe a sajátos basszus kíséret megalapozása, illetve a 3-as ütemfajta egyenrangú rögzítése.

A következő, 16. fejezetben a szerző a *skálajáték* megismertetését, megalapozását, majd változatos gyakoroltatását tűzte ki célul. Az oszlopdiaagramból kitűnik, hogy itt is viszonylag magas a népdalok száma. Érdekesség azonban, hogy a 7 népdal közül 4 négykezes feldolgozásban jelenik meg. A szakasz elméleti előkészítés után nagy mennyiségű, változatos összeállítású gyakorlatot vontat fel. Ezeket követik a népdalfeldolgozások, illetve műzenei példák, melyek a skálajáték egyes elemeit tartalmazzák. A felhasznált népdalokra jellemző a nagy *ambitus*, egész oktávot átívelő dallam, ezáltal alkalmasak a skálajáték elmélyítésére. A változatosság a gyakorlatokat követően itt is folytatódik. A *legato* skálázás mellett megjelenik a *staccato* játékmód.

53. ábra: Legato skálaelemek a *Mikor gulyáslegény voltam...* kezdetű népdalfeldolgozásban (150. sz. – Részlet.)

54. ábra: Staccato skálaelemek az *Egyszer volt egy kemence...* kezdetű népdalfeldolgozásban (154. sz. – Részlet)

A példák szemléltetik, hogyan történik a nagy hangterjedelem átívelése. Az első ujj fontos szerepét elengedhetetlen hangsúlyozni. Az első idézet, a *Mikor gulyáslegény voltam...* kezdetű népdal kánon változata. A skálaelemek mellett az imitációs szerkesztés is kihívást jelent. A második kottapélda az *Egyszer volt egy kemence...* kezdetű népdal négykezes feldolgozásának részlete. A mű során mindkét szólamon belül található skálajátékot fejlesztő motívumok. A *Primo* és *Secondo* szólamokat hasonló nehézségük miatt egykorú, azonos készségi szinten lévő gyerekek játszhatják.

A kötet utolsó harmada még három olyan fejezetet foglal magába, amelyek háromnál több népzenei ihletésű művet tartalmaznak. A *Pontozott ritmusok* (17.) címet viselő fejezet ritmikai készségfejlesztő célját határozottan támogatja az öt felhasznált népdal, melyből egy négykezes feldolgozás. A magyar népzeneben nem ritka a pontozott ritmusok megjelenése. A népdalok válogatásánál így a fokozatosság szempontja is érvényesülhet. Első ízben olyan dallamokat találhatók, amelyek csupán egy vagy két helyen tartalmazzák az új, pontozott ritmusképletet. A 163. számú darab 3. és 4. dallamsorát már döntően ezek jellemzik.

55. ábra: Pontozott ritmusképletek megjelenése a *Kerek az én...* kezdetű népdalban (163. sz.)

A fenti kottapélda az éles ritmus elmélyítésére kiválóan alkalmas. A jobb kéz szólamát tekintve ez a két dallamsor kizárólag éles ritmust tartalmaz. A két kéz összehangolása nem egyszerű, mivel a kíséret nagy szinkópái szünettel indulnak. Súlytalan belépésük és a fölötte lévő éles ritmussal való pontos összejátszásuk sok gyakorlást igényel.

A *Repetíció* fejezetcím (18.) szintén egyértelműen megnevezi az elsajátításra szánt technikai problémát. A bevezető gyakorlatokat 6 olyan mű követi, melyek ezt a problematikát járják körül. Ebből 4 egy-egy népdal feldolgozása. Az első kettő (170.171.) ugyanazt a dallamot alkalmazza. A két darab között azonban jelentős különbségeket fedezhetünk fel. A legszembevetőbb differencia a hangnemek különbözősége. Az első darab c-moll tonalitásban mozog, míg a második h-moll hangnemben íródott. Ebből a tonalitásbeli eltérésből adódik a másik, lényeges különbség, az ujjrend. A *repetíció* megvalósítása még ugyanabban a formában történik, ez a dallam jellegzetes indulásából adódik. Négyyszer ismétlődik a kezdőhang, ennek ujjrendje 4-3-2-1. Viszont a fekete billentyűk különböző pozíciója más-más ujjrendek alkalmazását teszi indokolttá a két műben. Az

utolsó eltérést a kísérő szólamban találjuk. Mindkét esetben a bal kéznek jut a kísérő szerep, de a 171. számú darabban jóval mozgalmasabb az alsó szólam.

Musical score for Figure 56, showing a piano accompaniment with fingerings and dynamics. The score is in 2/4 time, marked *mp cantabile*. The right hand has a melodic line with fingerings 4 3 2 1, 4, 3 1, 4, 5 5, 1 3, 1 2. The left hand has a bass line with fingerings 2, 3, 4, 2, 2, 1 4, 5 (4), 3.

56. ábra: Repetíció a 170. sz. darabban. Betlehemnek éjszakáján...

Musical score for Figure 57, showing a piano accompaniment with fingerings and dynamics. The score is in 2/4 time, marked *p* and *mf*. The right hand has a melodic line with fingerings 4 4 4 4, 3 4, 2 1, 4, 2 3, 4 3. The left hand has a bass line with fingerings 5 1, 5 3, 1 3, 2. The final measure has fingerings 5, 4, 1.

57. ábra: Repetíció a 171. sz. darabban. Betlehemnek éjszakáján...

Az *Ugyan édes...* kezdetű népdal (173.) szintén a 4-3-2-1 ujjrendes, 4 hangos *repetíció* gyakorlására alkalmas. Itt azonban a 3. és 4. dallamsor játékát a bal kéz veszi át. Ezáltal ezt a technikai elemet nem csupán a jobb kéz sajátítja el.

Ebben a fejezetben az utolsó népdalfeldolgozás alapjául egy francia dallam szolgált.

Musical score for Figure 58, showing a piano accompaniment with fingerings and dynamics. The score is in 2/4 time, marked *mf*. The right hand has a melodic line with fingerings 3 2 1, 3 2 1, 3, 1, 2, 4. The left hand has a bass line with fingerings 2, 2, 5, 4 3 2 1, 2, 2, 3 2. The score includes markings like *Szélesebben*, *a tempo*, *Fine*, and *D.C. al Fine*.

58. ábra: Repetíció Az avignoni hídon című darabban (175. sz.)

A két kéz között megoszlik a *repetíció*. Az eddigiek mellett két új fajtája is megjelenik. Az egyik 3 hangismétlésből áll, 3-2-1 ujjrendet alkalmazva, a másik pedig kétszer ismétli ugyanazt a hangot. Utóbbi esetben az ujjrend a kotta szerint opcionális, vagy 1-2. ujj, vagy a fordítottja.

A *Másféle zongoramuzsika* (21.) című fejezet szintén 4 népdalfeldolgozást tartalmaz. A *Fekete föld...*, és a *Fölszállott a páva...* kezdetű népdalok az eddig megszokott, szigorúan pontos és következetes ütemmutatók világából jelentenek kitekintést. Előbbi népdalunk ütemváltós szerkezete és *Rubato* játékmódja kissé feloldja a ritmikai kötöttségeket, a két kézben megosztott dallamot szabad előadásmódban formáljuk. Utóbbi pedig *fermata*-s sorzárásaival szakít a következetesen végigvonuló tempóval. További jellegzetesség a bal kéz kísérő akkordjainak hangonként való megszólaltatása, majd a billentyűk további tartása.

A *kottaismeret kiszélesítése* című fejezet (11.) 3 magyar gyermekdal feldolgozását tartalmazza. E szakasz célja a különböző oktávok megismertetése, elnevezésük bevétele. Emellett az itt helyet kapó művek, köztük a népzenei idézetek is arról tanúskodnak, hogy a szerző célja a nagyobb távolságokat átívelő motívumok olvasási biztonságának elmélyítése, a két kéz, illetve kulcs közötti meggyőző tájékozódás, a kottakép magabiztos áthelyezése a zongorára. Ezeket a szempontokat figyelembe véve legtanulságosabb az *Érik a szőlő...* kezdetű népdal feldolgozása.

59. ábra: A zongorán való biztonságos tájékozódás elmélyítése (56. sz.)

A kottapéldából kitűnik, mely területek fejlesztésére alkalmas a mű. Az Aszalós által külön jelzett kvart-ugrások kottaolvasási és zongorázási szempontból egyaránt alkalmasak a hangköz biztonságos interpretálásának megerősítésére. A bal kézben található nagyobb ugrások – különösen az 1. és a 2. hang közötti távolság – a hangszeren való tájékozódást fejlesztik. A két kéz között megosztott dallam a zenei formálást nehezíti, mivel egységes, összefogott dallamot szükséges produkálni, zökkenőmentes kézváltással.

Azon fejezetek, melyek egy-egy hang nevét jelölik¹¹³, szintén tartalmaznak népdalfeldolgozásokat, bár különböző mértékben. A népdalok szerepe ezekben a szakaszokban egységes, hangkészletük által a fejezetcímekben megjelenő hang tudatosítására, zongorán való elhelyezésére, illetve ezek elmélyítésére szolgál-

¹¹³ Az Á hang (5.), A H hang (6.), Az É hang (8.), A D hang (10.)

nak. Kiemelésre méltó egy francia gyermekdal a 8. fejezetből, mivel az É hang tudatosításán túl egyéb funkciókat is ellát.

60. ábra: Az É hang tudatosítása és a felütés megjelenése (37. sz.)

Ezen a helyen kerül sor először a felütés magyarázatára és annak reprodukálására. Az É hang nem csak egyszerően szerepel a dallamban, hanem a mű tonalitását is meghatározza. Fontos, hogy már a zongorázás kezdetén előforduljanak több előjegyzést tartalmazó művek, így a gyermekek számára korán válik természetessé a gazdag előjegyzés látványa a kottasor elején. Ez a mű kiváló példája a gyakorlatnak, megközelítésnek, mivel a négy keresztnen kívül még további két módosítás is feltűnik az alsó szólamban.

A második kötetben két olyan fejezet található még a fentiekén kívül, melyek egy-egy népdalt tartalmaznak (12, 19.). A 19. szakasz a tizenhatod érték bevezetését szolgálja. Ez megmagyarázza a népdalok felhasználásának korlátozott számát.¹¹⁴ Az itt szereplő egyetlen népzenei idézet egy bolgár népdal adaptációja, melyben tizenhatodokat tartalmazó ritmusképlet jelenik meg több ízben.

61. ábra: A tizenhatod érték bevezetése egy bolgár népdal segítségével (178. sz.)

A darab előnye, hogy többféle kontextusban használja a tizenhatod ritmusértékeket. A dallam megosztása és a kíséret aprózása által mindkét kézben alkalmazza azokat.

A 12. fejezet „népzenehiánya” már nem magyarázható ilyen egyértelműen. Már a szakasz címe, *A pentachord* hallatára is közismert gyermekdalokra asszociálunk. Ez a rész azonban csak egy magyar gyermekdalt tartalmaz. A szerző célja a különböző *pentachordok* megismertetése és gyakoroltatása volt. E céllal íródtak speciális gyakorlatok, egyszerűbb, célirányos műzenei példák. A darabok

¹¹⁴ A magyar népdalokra nem jellemzőek a tizenhatod-menetek, ritkán fordul elő bármilyen tizenhatoddal kombinált ritmusképlet.

egy része már a XX. századi hangzásvilágot anticipálja, erre a *pentachord* népdalok nem alkalmasak.

2.2.3. Aszalós Tünde: *A zongorázó gyermek III. kötet*

Zenepedagógiai, zongoramethodikai jellemzők

A harmadik kötet alcíme: *Négy- és hatkezes darabok*. Az első két kötettől abban különbözik, hogy itt már csak darabok gyűjteményét találjuk. Ajánlás, útmutató és magyarázó szöveg nincs, csupán egy nagyon rövid bevezető, melyből kiderül, hogy ez a kotta az első két kötet zenei anyagára épül.¹¹⁵ A szerző minden műnél feltünteti, hogy azok hol találhatóak az első két kötetben. Az előző kötetek zenei anyagának alkalmazása kiterjed mind a műzenei példákra, mind a népdalok feldolgozásaira. A már fentiekben említett fiatal zeneszerzők mellett megjelennek más zeneszerzők átdolgozott művei: *J. S. Bach, W. A. Mozart, L. v. Beethoven, P. Csajkovszkij, R. Wagner, Kodály Zoltán*. A legkisebb tanulók is lehetőséget kapnak a társas zenélésre. A kötet elején nekik szánt, egyszerű darabok találhatóak, majd fokozatosan emelkedik a nehézségi szint. A kotta végén már komolyabb zongoratudást igénylő feldolgozások jelennek meg. Emellett „*lehetőség adódik arra, hogy különböző tudásszintű gyermekek (testvérek) együtt játszanak.*”¹¹⁶

A harmadik kötet egyértelmű célja, hogy a zongorázni tanuló gyermekek a kezdet kezdetétől megismerkedjenek a kamarazenélés örömeivel, jellegzetességeivel, nehézségeivel. Ezáltal nagyon korán fejlődik alkalmazkodóképességük, megtanulják figyelmüket megosztani, egyszerre több területre irányítani.¹¹⁷ A kötet abban is követi az előzőket, hogy először a klaviatúra fekete billentyűit használja, majd fokozatosan megjelennek a fehérek is. A harmadik kötet az első kettővel párhuzamosan használható. A művek nehézségi szintje nem áll meg a második osztályos elvárásoknál, felsőbb évfolyamokban is alkalmazható.

A zenei anyag sokszínűsége rendkívül hasznos. Olyan nagy művek átdolgozásai is bekerültek a kötetbe, melyek interpretálása igazi zenei élményt jelent a gyerekek számára.

A kötet nem kizárólag a kezdő zongoraoktatásban, azaz a tanulás első két évében használható. A darabok helyes megválasztása az életkoron kívül nagymértékben függ a gyerekek tehetségétől, adottságától, tanulási tempójától. Az itt szereplő darabok támogatják a színes kamara-összeállításokat. A négy- és hatke-

¹¹⁵ Aszalós, T.: *A zongorázó gyermek III. kötet*. 6. old.

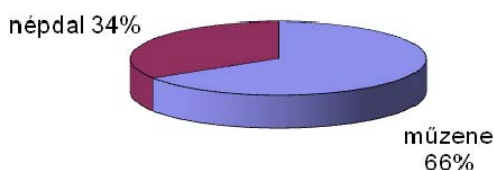
¹¹⁶ Aszalós, T.: *A zongorázó gyermek* (1992) zongoraiskola 3 kötetben. In: *Parlando*, 1998/6. 22. old.

¹¹⁷ A négykezes, illetve hatkezes játék alapkövetelménye, hogy a saját szólam mellett a többi szólamot is figyelemmel kell követni. A könnyebb darabokon keresztül a gyerekek fokozatosan sajátíthatják el ezt a képességet.

zes művek egy része alkalmas hasonló felkészültségű gyerekek számára, más részük különböző képességű gyerekeknél használható a szövegek eltérő nehézségi foka miatt. A társas zenélésbe a tanár is bekapcsolódhat.

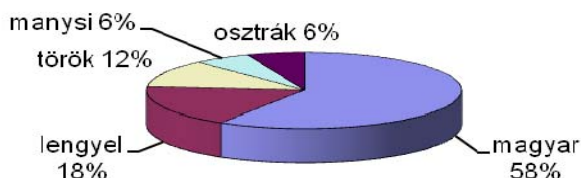
A népdalok aránya és szerepe *A zongorázó gyermek III.* kötetében

A harmadik kötetben megjelenő népdalok mindegyike szerepel már a sorozat előző kötetében valamelyikében, s ez a konkrét művek mellett feltüntetésre került. Összesen 17 népdalfeldolgozás és 33 műzenei példa található.

62. ábra: A népdalok aránya *Aszalós Tünde: A zongorázó gyermek III.* kötetében

A népdalok aránya az első és a második kötet számarányai között helyezkedik el. A magyar népdalok mellett 7 egyéb nemzet dallama is visszacsend az első két kötetből. (Az adatok nem tükrözik az első két évfolyam anyagának arányait, mivel a kötet felsőbb osztályok számára is tartalmaz műveket. Így az arányok csak tájékoztató jellegűek, az elemzés szempontjából nem relevánsak.)

63. ábra: A népdalok nemzetenkénti megoszlása *Aszalós Tünde: A zongorázó gyermek III.* kötetében

A népdalok a 3. kötet első felében találhatók. A darabok nehézségi fokának növekedésével viszont a népdalfeldolgozások egyre ritkulnak. A feldolgozások kezdeti egyszerű módja lehetőséget biztosít a társak figyelésére mind a dallamot, mind a kíséretet játszó gyermek számára. Az ismert dallam megkönnyíti a figyelem megosztását, illetve ezzel egy időben a zongorázás technikai elemeinek helyes megvalósítására való koncentrációt. Az egyes szövegek differenciált

hangzásának követelményei a dallamhoz igazodva könnyebben kialakulnak, ezzel párhuzamosan fejlődik hallás.

A népdalok szerepe ebben a kötetben szinte minden alkalommal hasonló, ebből kiindulva indokolt néhány jellemző példa kiragadása.

1

Játékosan

● II. kötet 29.
■ II. Band 29. Stück
▲ II. Volume, Piece 29

● j.k. ■▲ R.H.
● b.k. ■▲ L.H.

● j.k. ■▲ R.H.
● b.k. ■▲ L.H.

● b.k. ■▲ L.H.

8 - 1

64. ábra: A Süss ki nap... kezdetű gyermekdal hatkezes feldolgozása (1. sz.)

A kottapélda egy lehető legegyszerűbb hatkezes művet szemléltet. A gyerekek számára ismerős dallam váltott kézzel szólal meg a legfelső szólamban, ezt kíséri néhány hanggal a másik két játékos. A népdal elsődleges szerepe ismertségéből adódik, ami megkönnyíti a figyelemmegosztást és a koncentrációt. Ez a kamara-összeállítás itt három kezdő gyermek együtt zenélését teszi lehetővé.

9

Allegretto

● I. kötet 61.
■ I. Band 61. Stück
▲ I. Volume, Piece 61

● jobb k. ■▲ R.H.
● bal k. ■▲ L.H.

1 5 1 4 1

65. ábra: A dallam megjelenése az alsó szólamokban a Körtéfa... kezdetű népdal hatkezes feldolgozásában (9. sz.)

A *Körtéfa...* kezdetű, jól ismert magyar gyermekdal hatkezes változata a már említett szerepeken túl kiválóan alkalmas hallásfejlesztésre, mivel a dallam nem a legfelső szólamban kapott helyet, hanem középen. A szólamok differenciálása a játékosok figyelmét kívánja, a nem szokványos dallam-elhelyezkedés nehezíti a feladatot.

oah

• I. kötet 64.
 ■ I. Band 64. Stück
 ▲ I. Volume, Piece 64

• A+B Nyuszi ül a fűben... (M. gy. d.)
 négykezes változat: Az I. - II. szólam egyes gyermek számára két kézbe összevonható

■ A+B Häslein sitzt im Grase... (Üng. Kl.)
 vierhändige Version; die I. und II. Stimme kann bei gewissen Kindern in 2 Hände zusammengezogen werden

▲ A+B Bunny sitting in the grass...
 four-handed variation; the I. and the II. voice can by some children be played with 2 hands

66. ábra: *Imitációs szerkesztésmód megjelenése a folyamatosan mozgó alsó szólam fölött (10. sz.)*

Az *Esik az eső...* kezdetű török gyermekdal feldolgozása már első pillantásra mozgalmasabb, sűrűbb szövésű. Az alsó szólam folyamatos nyolcadmozgása mellett a két felső szólam kánonban zongorázza a dallamot. Az imitációs szerkesztésmód fejleszti a hallást, a figyelemmegosztó képességet. Az időbeli eltolódást két különböző játékos interpretálja, egymás fokozott hallgatása elengedhetetlen. A legelső szólam játékosának a kánon követése szintén kihívás.

Andante

The image shows a musical score for two pianos, labeled I and II. The tempo is marked 'Andante' and the dynamic is 'mf'. The score is in 4/4 time. The first system consists of three measures. In the first measure, the right hand (I) has a quarter note G4 with a fingering of 5 and an accent (>), and the left hand (II) has a quarter note G3 with a fingering of 1. The second measure has a quarter note A4 with a fingering of 4 and an accent (>), and the left hand has a quarter note A3 with a fingering of 2. The third measure has a quarter note B4 with a fingering of 4 and an accent (>), and the left hand has a quarter note B3 with a fingering of 2. The second system also consists of three measures. The first measure has a quarter note C5 with a fingering of 1 and an accent (>), and the left hand has a quarter note C4 with a fingering of 4. The second measure has a quarter note D5 with a fingering of 2 and an accent (>), and the left hand has a quarter note D4 with a fingering of 1. The third measure has a quarter note E5 with a fingering of 3 and an accent (>), and the left hand has a quarter note E4 with a fingering of 2. The score ends with a double bar line.

67. ábra: Azonos dallam megjelenése kvintpárhuzamban mindkét játékos szólamában (14. sz.)

Az *Éva, szívem Éva...* kezdetű népdal négykezes feldolgozása a két zongorista közötti összhangot fejleszti. A két játékos ugyanazt a dallamot kvintpárhuzamban zongorázza, teljesen azonos ritmusban. A tökéletes összhang megoldását, a két zongorista mozgásának összehangolását az nehezíti, hogy a felső szólam játékosja bal kézzel, míg az alsó szólamé jobb kézzel játssza a dallamot. A feladat nehézsége miatt a kíséző, szélső szólamok nem hordoznak egyéb problematikát.

● Dallam ■ Melodie ▲ Melody

68. ábra: A dallam megoszlása a két játékos között (27. sz.)

A kottapéldában látható lengyel népdalfeldolgozás különlegessége, hogy a dallam megoszlik a két játékos között. Az egyes szólamokban való megjelenése folyamatosan változik. Így a népdal mű végére minden szólamot körbejár. Eközben körülötte mozgalmas, kettősfogásokkal tűzdelt kíséret látható, illetve hallható.

2.2.4. Összefoglalás

Aszalós Tünde: *A zongorázó gyermek* című 3 kötetes munkája **zenepedagógiai szempontból** új típusú zongoraiskola. A kötetek külső megjelenése és tartalma gyermekközpontú. A kottacsalád alkalmas óvodás korú gyermekek zongoraoktatására, ezt az első kötet alapkonceptiója, az ösztönös hangszertanulás teszi lehetővé. Az első két kötet egymásra épül, struktúrájuk megegyezik, zenepedagógiai szempontból folytonosság tapasztalható. Az ösztönös periódus után a második kötetben kezdődik a tudatosítás. Ez vonatkozik a zenei, technikai elemekre, mozgásformákra egyaránt. A harmadik kötet a másik kettő kiegészítéseként használható. Ennek jelentősége, hogy a kamarazenélésre a kezdetektől sok lehetőség nyílik. A kötetekben a tananyag bizonyos átfedése tapasztalható, ez elősegíti a mélyebb rögzítést, tudatosítást, egy-egy technikai, vagy zenei elem továbbfejlesztését. Az első két kötet fejezetcímei konkrét célkitűzésekre utalnak. A kottacsalád nagy hiányossága, hogy nem tartalmaz a különböző zenetörténelmi

korszakokból való műveket, így nem segíti elő a stílusos zongorajáték korai megalapozását. Pozitívum viszont a kortárs hangzásvilág jelenléte. Zenepedagógiai és módszertani szempontból egyaránt előnyös, hogy a kötetekhez tartozik *Oktatófilm*. Ez a zongorapedagógusok munkájának konkrét gyakorlati megvalósításához nyújt szemléltető segítséget. Másik nagy előnye, hogy nem feltételez zenei előtanulmányokat, így különböző zenei felkészültségű gyermekeknél egyaránt alkalmazható.

Zongoramethodikai szempontból a kötetek egyik legnagyobb előnye, hogy világosan megjelölik a módszertani célkitűzéseket minden fejezetben (első két kötet). Emellett útmutatásokat közölnek a tanárok számára, ezáltal még egyértelműbbé válnak a célkitűzések. Az ösztönös tanulási periódus alatt a darabok elsajátítása tanári bemutatás alapján történik. Ennek pozitívuma, hogy kiemelt módon fejleszti a hallást, a memorizálás képességét, illetve a zongorán való tájékozódást. Hátránya, hogy az önálló tanulás csak később, a második kötetben, a kottaolvasás megjelenésével kerül bevezetésre. Negatívumként említhető, hogy a zongorázás sokáig a fekete billentyűkre korlátozódik, ami a zongorajáték módszertani szempontjából nem indokolt. Az ujjak stabil billentyűfogása nehezebben alakul ki a fekete billentyűk fizikai tulajdonságai miatt. A kötetek előnye, hogy a konkrét művek mellett számos gyakorlatot tartalmaznak, mindig az adott technikai, ritmikai, zenei elemre koncentrálnak. Egy-egy probléma tudatosítása így több oldalról is alátámasztható.

A kötetek **népzenei szempontból** gazdag kínálatot adnak. A szerző a zongoraoktatást a népdalokra alapozva ajánlja. A bichord és biton hangkészletből kiindulva fokozatosan növelhető a klaviatúra birtokba vétele. Aszalós Tünde tudatosan épít a népdalok hangkészletére, azok tágítását összekapcsolja az egyes ujjak zongorázásba történő bevonásával. Népdalaink a két hangos hangkészlettől a pentatonig alkalmasak a fekete billentyűn való játékokra, így a szerző célkitűzését támogatják. A dalok szövege minden alkalommal megtalálható a kottasorok alatt, megalapozva ezzel a vokális kiindulású hangszeroktatást. A szerző minden esetben konkrét methodikai céllal alkalmazza a népdalokat. A magyar népzene mellett más népek gyermekdalai és népdalai is megjelennek, ezáltal tágul a tanulók látótere és hangzásélménye. A népzene alkalmazása elősegíti az improvizációt már a zongoratanulás kezdetén. A szerző konkrét javaslatot tesz erre a kötetekben.

2.3. Teőke Marianne zongoraiskola-sorozata

A *Teőke Marianne* zenepedagógus által összeállított zongoraiskola 3 kötetből áll, ezekhez csatlakozik egy kiegészítő kotta, illetve egy tanári kézikönyv. Külső megjelenésre a kötetek csak színben, illetve a címükben különböznek (*Példát lásd: Melléklet 17. sz.*) A sorozat érdekessége, hogy nem csak Magyarországon, hanem Japánban is kiadásra került. A kötetek között első pillantásra nehéz orien-

tálódni, mivel mindegyiknek külön címe van, nem a megszokott 1., 2., 3. sor-
számokat viselik.

Az egyes kötetek:

I. *Találkozások a zongoránál*

II. *Barátom a zongora*

III. *Egy-mással*

Kiegészítő, segéd kotta: *Zenetarisznya*

Jelen disszertáció témájához az első kötet kapcsolódik szorosan, a *Találkozások a zongoránál*. Az *Egy-mással* és a *Barátom a zongora* kötetek csak részben tartoznak elemzésünkhöz.¹¹⁸

A szerző konkrét pedagógiai céllal írta e sorozatot: „Az 1993-ban közreadott kottasorozatammal az volt a célom, hogy a kissé megkövesedett, addig gyakorolt, általánossá vált módszert a mai kor követelményeihez, a mai gyermek érdeklődéséhez, igényeihez igazítsam.”¹¹⁹

Teöke Marianne felkarolta a kortárs zene ügyét, pedagógiai koncepciójába beépítette azt¹²⁰ és pozitív tapasztalatokat szerzett. Ezeket kívánta megosztani ifjabb, még kevésbé tapasztalt kollégáival zongoraiskoláján keresztül.

2.3.1. Teöke Marianne: *Találkozások a zongoránál*

Zenepedagógiai, zongoramethodikai jellemzők

A *Találkozások a zongoránál* c. kötet a kezdő zongoristák részére készült. Előszót a sorozatból csak ez a kötet tartalmaz. Itt található a kortárs zene melletti pedagógusi elhivatottság indoklása. Ez összefoglalva: *rendkívüli módon fejleszti a hallást; magasabb rendű ritmus elsajátítására tesz képessé; differenciáltabb billentésre szoktat; sokféle, sokrétű pedálhasználatot tesz lehetővé; az újszerű játékmódokkal (tenyér, glissando) a gyermek nagyon korán gyorsaság-élményt szerez; ezek a játékmódok alkalmasak a hagyományos zongorajátékhoz szükséges természetes mechanizmusok kialakítására; rászoktat a tudatos tanulásra és memorizálásra.*¹²¹ Az Előszó végén a szerző megjegyzi, hogy a kötettel való munkához nélkülözhetetlen a *Tanári kézikönyv* használata, mely az első tíz találkozás óratervét tartalmazza.

¹¹⁸ Az *Egy-mással* kötet nehézségi sorrendben épül, de nem csak az első két évfolyam számára tartalmaz négykezeseket. A *Barátom a zongora* c. kötet ajánlása 2-6. osztályig szól, néhány mű alkalmas a másodikos korosztály számára, elemzésünk tárgyát csak ezek képezik. A *Zenetarisznya* technikai gyakorlatokat tartalmaz 1-6. osztályig, ezáltal nem kapcsolódik a témánkhöz.

¹¹⁹ Teöke, M.: *Találkozások a zongoránál* 1-2. o. részére. In: Parlando, 1998/6. 19. old.

¹²⁰ Kurtág György kifejezetten Teöke Marianne sorozatába írt kortárs darabokat.

¹²¹ Teöke, M.: *Találkozások a zongoránál*. Előszó

A szerző a kotta külső megjelenésével nem próbál a gyermeki világhoz közeledni, nincsenek rajzok, képek, csak az egyes órák anyagát találjuk. A rövid utasítások három nyelven szerepelnek: magyarul, angolul és németül.

A cím – *Találkozások a zongoránál* – nem véletlen. A szerző a zongorával való első tíz találkozást (= tíz hét) pontosan rögzíti. A kotta elején jól áttekinthetően szerepelnek a gyakorlatok, az új zenei elemek a könnyebb tudatosítás és eligazodás céljából ki vannak emelve (*Lásd: Melléklet 18. sz.*). Az *első találkozás* célja a hangszerrel való megismerkedés. Tananyaga magyar gyermekdalok zongorázására épül, emellett a bennük előforduló ritmikai elemek tudatosítása a cél. Ez folytatódik a *második*, illetve a *harmadik találkozásnál*. A páros metrum mellett bevezetésre kerül a 3/4-es ütem is. Erre példa a negyedik héten megjelenő örmény gyermekdal. Általában jellemző, hogy a szerző már a zongoratanulás legelső fázisában memorizálásra készíti a gyermekeket. Emellett mindenhol szerepel a mérőítés javaslata, ritmikai készségek fejlesztése céljából. A hangjegyolvasás a *harmadik találkozásnál* kezdődik. A *negyedik találkozásig* a kottakép még nincs kulcsokhoz kötve, a violin-, illetve basszuskulcs megismerése és a vonalrendszerben való orientálódás itt veszi kezdetét. A gyermekek folyamatosan utasításokat találnak egy-egy feladat megoldásához. Ezek és a megjelenő írásbeli feladatok már feltételezik, hogy írni-olvasni tudó tanulók számára készült a kiadvány. A kottaolvasás gyakorlása mellett az *ötödik héten* megjelenik a *kereszt*, majd a következő héten a *bé*. A ritmikai elemek köre folyamatosan, minden órán bővül. A zenei anyagot továbbra is magyar gyermekdalok alkotják. A hetedik találkozásnál kezdődik a kétkezes játék megalapozása tükörjátékkal, majd dudakísérettel.¹²²

A kortárs zene első megjelenésére a *hetedik találkozás* alkalmával kerül sor *glissando-játék* formájában és kottaképen egyaránt (*Lásd: Melléklet 19. sz.*). A szerző a kortárs zene játék- és lejegyzésmódjára vonatkozó magyarázatot a *Zenetarisznya* kötetbe illesztette. (*Lásd: Melléklet 20. sz.*) Ez a hét még egy érdekes feladatot rejt, itt található az első lapról-olvasási példa.¹²³ Ezt követően ez a készségfejlesztési elem rendszeressé válik. A *nyolcadik találkozás* új anyaga egy német népdal. Ennek azért van jelentősége, mert a következő hét kamarazenei előtanulmánya erre a dallamra fog épülni. Azonban még ennél a hétnél maradva, a kortárs zene egy újabb eleme és annak kottaképe jelenik meg: a némán leütött billentyűk. A *kilencedik találkozás* a már említett német népdal kétféle feldolgozását tartalmazza, más-más dallamosítással, illetve eltérő hangnemben, négy kézre.

A szerző által meghatározott oktatási terv szerint a *tizedik hét* végére megtörténik a kétkezes játék megalapozása, elkezdődik a kortárs zenével való megis-

¹²² A két kéz egyszerre való játéka elő van készítve különböző mozgáskombinációkkal, amikor az egyik kéz már zongorázik, a másik mérőzik, így a függetlenítés megalapozása megtörtént.

¹²³ Rendkívül hasznos, hogy a tanulók már ilyen korán kezdik elsajátítani a lapról-játék alapjait. Ez a korábban megjelent zongoraiskolákból hiányzik.

merkedés, emellett elindul az első ujj kiművelésének folyamata. A tizedik találkozás után következő fejezet címe sokat elárul: „*Fogjunk hozzá!*” Az alapozás után megkezdődik a darabok és azokon keresztül a zenei elemek, zongoratechnikai játékformák tanulása. A kotta további része már nem tartalmaz írásbeli feladatokat és a pedagógiai instrukció is jóval kevesebb. A szerzemények túlnyomó többsége XX. századi, illetve ma élő magyar zeneszerzőtől származik,¹²⁴ de a többi korszakból is találunk példákat.

Teőke a következő fejezetekre osztotta a további részeket:

Fogjunk hozzá!

Staccato és kettősfogás

Furcsaságok

Felütés

Tizenhatodok

Fölétevés-alátevés

Új ritmusok

Akkordok

Egyszer majd keringőzünk!

Dallam és kísérete

6/8-os ütem

*Imitáció*¹²⁵

A fejezetek címei különböző problematikákat vetítenek elénk, ritmikai, zenei elemek, és a zongoratechnika szempontjából egyaránt. A tanulók második osztály végére biztos technikai, zenei és elméleti alapokat szereznek. A kotta használata során érdemes figyelembe venni a szerző két alapelvét, melyre kiadványai épülnek:

„1/ *A gyermek mindjárt az első alkalommal, a hangszerrel való első találkozás pillanatától vegye birtokba a teljes billentyűzetet! (...)*

2/ *A gyermek irányítása nagymértékben a kezünkben van. Rajtunk múlik, mit tart szépnek, érdekesnek – egészen addig, míg saját önálló ízlése ki nem alakul.*”¹²⁶

A kotta bemutatása után szükséges szólni a hozzá tartozó kézikönyvről. Szerkezetileg azonos a kottával, azonban itt már kifejezetten a zongorapedagógusok számára találunk utasításokat, tanácsokat. *Teőke* konkrétan megjelöli a zongoraóra, illetve az otthoni, önálló feladatok anyagát. Emellett szemlélteti az összes mozgásformát, a zongorabillentyűk elnevezését, kottaolvasási feladato-

¹²⁴ A zeneszerzők: Járdányi Pál, Gárdonyi Zoltán, Kurtág György, Kapi-Horváth Ferenc, Szunyogh Balázs, Borsody László

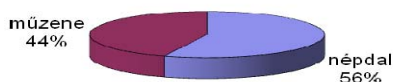
¹²⁵ Teőke, M.: Találkozások a zongoránál

¹²⁶ Teőke, M: Előszó

kat. A kézikönyvben is található kottapéldák, darabok, melyek küldetése kiegészíteni a kotta anyagát. Emellett a kottában található művek változatai is megtalálhatók a tananyag színesítése céljából. A *Tanári kézikönyv* tartalmaz még egy fejezetet a skálajátékról, azután nem követi tovább a kotta felépítését. A szerző tehát az útbaigazítást, a pontos instrukciók lejegyzését kifejezetten a zongorázás legkorábbi időszakánál tartotta fontosnak, az első tíz találkozás tekintetében.

A népdalok aránya és szerepe a *Találkozások a zongoránál* kötetben

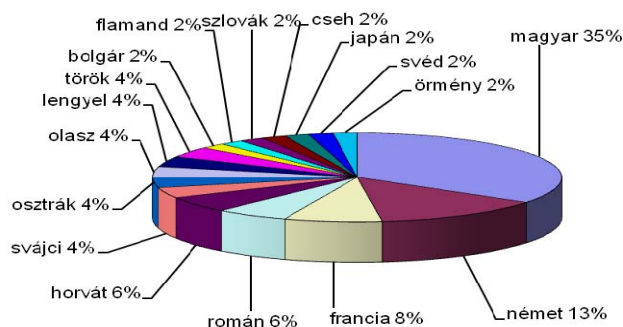
A kötetben előforduló műveket két típusba sorolhatjuk: *népdalfeldolgozás*, illetve *műzene*.¹²⁷ A népdalok ebben a kötetben jelentős többséget képviselnek. A pontos arányokat a következő diagram szemlélteti.

69. ábra: A népdalok aránya Teöke Marianne: *Találkozások a zongoránál* kötetében

A kifejezetten kezdők számára íródott kötetben a népdalok, illetve feldolgozásaik alkotják a többséget. 52 különböző nemzetől származó dallam kapott itt helyet a 41 műzenei szemelvény mellett.

A népdalok sokszínűségét, eredetét a következő diagram szemlélteti.

70. ábra: A népdalok nemzetenkénti megoszlása Teöke Marianne: *Találkozások a zongoránál* kötetében

¹²⁷ A kötet különböző gyakorlatokban bővelkedik. Ezek főképpen ritmikai, kottaolvasási, kottázási, illetve lapról játék feladatok, nem kifejezetten a zongorázáshoz kapcsolódnak, inkább a zenei alapismeretek megszerzéséhez és elmélyítéséhez. Ez magától értetődően ugyanolyan fontossággal bír, de elemzésünkhöz nem kötődik közvetlenül.

Már az első tíz találkozás is magába foglal nem magyar népdalokat. Ennek egyik fontos oka, hogy a szerző a 3/4-es ütemet korán kívánja bevezetni a zongoraoktatásba. Erre elsősorban más nemzetek dalai alkalmasak.¹²⁸

Az első tíz találkozás mindegyike tartalmaz népdalt, a szerző kifejezetten a már ismert gyermekdalokra építi az első néhány zongoraóra anyagát. (*Lásd Melléklet 21. sz. a, b.*) A kézikönyvben megjegyzi azt is, hogy énekeltesük a dallamokat, majd a ritmusát is tapsoltassuk. Ha ez megvalósul, utána jöhet a zongorázás. A szerző a saját maga által közölt dallamokhoz nem feltétlenül ragaszkodik. A pedagógus belátása szerint és a tanuló ismereteinek függvényében választhat másik, de típusában hasonló népdalt. A népdalok szerepe a kézikönyv segítségével meghatározható az első tíz találkozás vonatkozásában, segítenek a következő technikai és zenei elemek elsajátításában:

- zongorázás egész karral, a csukló hajlékony, kiegészítő mozgása
- tájékozódás a zongorán, a billentyűk elnevezése
- ritmikai ismeretek folyamatos bővítése
- legato-játék megalapozása
- a kar és a kéz helyes pozíciójának beállítása
- a billentés alapjainak elsajátítása
- váltott kezes játék
- a hallás fokozatos fejlesztése
- hangjegyolvasás, hangjegyírás
- a hangkészlet fokozatos bővítése
- a memorizálás képességének fejlesztése
- hangpár-játék
- összefoglaló mozgás
- módosító jelek megismerése
- kétkezes játék
- társas zenélés korai formája (a dallamok négykezes változata)
- tükörjáték
- staccato-játék
- unisono játék
- lapról játék fejlesztése
- zenei ívek érzékelése és interpretálása¹²⁹.

Fontos kiemelni, hogy a hetedik találkozástól kezdve a népzene mellett tudatosan és konkrétan elkezdődik a kortárs zene elemeinek, hangzásvilágának bevezetése, megismertetése.

¹²⁸ Negyedik találkozás: örmény gyermekdal, Nyolcadik találkozás: német gyermekdal

¹²⁹ A felsorolásnál a találkozások sorrendjét vettük figyelembe. Az általános készségfejlesztések (pl. ritmus, hallás) a zongoratanulás egészére folyamatosan jellemzők.

A kötet második fő részében, az első tíz találkozást követően a magyar népdalok száma kevés, összesen három. A színebb népzenei paletta felvonultatja a fenti diagramon látható nemzetek különböző dallamait. A fejezetcímekhez igazodva a népdalok felhasználása konkrét cél érdekében történik.

A *Fogjunk hozzá!* című szakasz három népdalfeldolgozása az eddig elsajátított zenei elemekre épül. Egy *Kapi-Horváth Ferenc* által feldogozott török dalam jól példázza ezt a törekvést.

The image shows a musical score for exercise 6, consisting of two systems of piano and forte parts. The top system is marked *mp* and the bottom system is marked *mf*. Both systems are in 3/4 time and feature complex rhythmic patterns with triplets, sixteenth notes, and various fingerings (1-5) indicated above the notes. The piano part includes dynamic markings *(p)* and *(p)*.

71. ábra: Zenei elemek összefoglalása a török népdal segítségével (6. sz.)

A kottaképet tanulmányozva feltűnnek a korábban elsajátított elemek: *legato-játék, összefoglaló mozgás, fekete billentyűk bevonása, nagyobb ugrások, a zongorán való tájékozódás biztonsága, a kar és a kéz megfelelő használata.*

A következő fejezet a *Staccato és kettősfogás* címmel ezt a két problémát járja körül. Az itt található öt népdalfeldolgozás közül a legérdekesebb egy német népdal (*Körbe, körbe...*), mellyel már korábban is dolgoztak a tanulók.¹³⁰ Tárgyalt fejezetünk e népdalnak két adaptációját tartalmazza, melyek karakterükben teljesen különbözők.

The image shows a musical score for exercise 9, consisting of two systems of piano and forte parts. The top system is marked *mf* and *p*, and the bottom system is marked *mf* and *f*. Both systems are in 3/4 time and feature complex rhythmic patterns with triplets, sixteenth notes, and various fingerings (1-5) indicated above the notes. The piano part includes dynamic markings *mf* and *p*.

72. ábra: A *Körbe, körbe...* kezdetű német népdal egyik feldolgozása (9. sz.)

¹³⁰ Először a nyolcadik találkozás alkalmával, majd különböző megjelenési formákban a 9. és 10. szakaszban.

73. ábra: A Körbe, körbe... kezdetű népdal másik feldolgozása (10. sz.)

Az első darab nyugodt tempója, *legato* játékmódja, nagyobb ritmusértékekben mozgó, kettősfogásokkal tűzdelt kísérete ellentéte a második mű lendületes, *staccato*, vidám karakterű, mozgalmassal kísérettel ellátott változatának. Különbség fedezhető fel továbbá a hangnem tekintetében, bár korábban ezt a dallamot mindkét itt jelen lévő tonalitásban megismerték már a tanulók. A két darab külön-külön eleget tesz a címben megjelölt célnak: előbbi a kettősfogások gyakoroltatásával, utóbbi pedig a *staccato* játékmód alkalmazásával. A már ismert dallamnál nem okoz gondot a ritmikai változás sem. A második kottapéldában (Lásd: 72. ábra) látható, hogy a dallam nem fél + negyed, hanem negyed + negyed + negyedszünet ritmusban realizálódik.

A *Furcsaságok* fejezetben 7 népdalfeldolgozás található. A cím több, eddig a gyerekek számára ismeretlen érdekességre utal. Megjelenik többek között a felhangok használata, a két kéz dinamikai árnyalása a zenei anyag függvényében és újabb kortárs művek. A szakasz majd mindegyik darabjára jellemző a teljes klaviatúra birtokba vétele, illetve a bal kéz egyenrangú szerepe.

74. ábra: A két kéz egyenrangúsága egy szlovák népdalfeldolgozásban (19. sz. – Részlet)

A kiragadott példából – mely egy szlovák népdal feldolgozása – kitűnnek a nagy ugrások és a bal kéz bekapcsolódása a dallamjátékba. A mű tartalmaz imitációs szerkesztési elemeket, ennek interpretálását megkönnyíti a már ismert dallam (*Egy boszorka van...*).

A következő fejezet a *Felütés*, ebben kizárólag olyan műveket vonultat fel a szerző, melyek csonka ütemmel kezdődnek. Ezen kívül megjelennek a már eddig tanult zenei elemek is, a frissebbek közül például a *staccato* és a *kettősfogások*.

A tizenhatodokkal foglalkozó fejezet nem tartalmaz népzenei anyagot. Ritka az olyan népdal, főleg a magyar, mely ilyen ritmusértékeket tartalmaz.¹³¹

A *Fölétevés – Alátevés* szakasz 4 darabjából három népdalfeldolgozás. A skálajáték alapjai is megelevenednek az alá- és fölétevés alkalmazásával. A legnagyobb kihívást a 42. számot viselő bolgár népdalfeldolgozás játéka jelenti.

75. ábra: Alá- és fölétevés megjelenése egy bolgár népdal feldolgozásában (42. sz.)

A kíséret jellege miatt a bal kéz gyakorolhatja az alá- és fölétevést. Nehezíti a problémát, hogy nem egyszerű skáláról van szó, hanem kromatikus elemek, módosított hangok is színesítik az alsó szólamot. A dallam második megjelenésénél a kísérő szólam hangilag nem változik, azonban ritmusa és karaktere más lesz, fontos a súlyviszonyok érzékeltetése.

Az *Új ritmusok* fejezet pontosan szemlélteti az elsajátítandó ritmusértékeket: nagy nyújtott, nagy éles, kis nyújtott, kis éles. Az itt fellelhető öt népdalból kettő magyar, s mindkettő túlmutat az új ritmikai elemek gyakoroltatásán.

¹³¹ Ebben a fejezetben barokk és klasszikus idézetekkel találkozhatunk.

76. ábra: A nyújtott ritmus megjelenése az *Éva, szívem Éva...* kezdetű népdalban (46. sz.)

Az *Éva, szívem Éva...* kezdetű népdal minden dallamsorának második üteme nagy nyújtott ritmust tartalmaz. A dallamhoz komponált kíséret egyrészt a *rotációs technikát* alapozza meg, másrészt elősegíti a nyújtott ritmus játékát, mivel a folyamatos nyolcadmozgás mindig abbamarad, amikor a nyújtott ritmus nyolcada következik.

77. ábra: A nyújtott és éles ritmus megjelenése a *Bújdosik az árva madár...* kezdetű népdalban (48. sz.)

A másik magyar népdal szövegkezdet: *Bújdosik az árva madár...* A népdal elsődleges szerepe itt is a nyújtott és éles ritmus rögzítése. Ezen kívül első ránézésre feltűnik, hogy ütemváltós dallamról van szó. Ezzel a gyerekek még eddig

nem találkoztak, a metrikai változás ráadásul gyakori ebben a műben. Gyakoroltatásához elengedhetetlen a népdal előzetes megtanulása énekelve, majd ritmizálása, illetve a súlyviszonyok pontos jelzése.

Az *Akkordok* címmel következő fejezet olyan műveket tartalmaz, melyeknek elsősorban a kísérete hármashangzatokat is alkalmaz. Két népdalfeldolgozás közül az egyik egy német dallam. (*Hull a pelyhes...*)

The image shows two systems of musical notation for piano. The first system is labeled '56' and 'Andantino'. It features a treble clef with a melody of eighth notes and a bass clef with a rhythmic accompaniment of eighth notes. Dynamics include *mf* and *p*. The second system continues the piece with a *pp* dynamic and includes the instruction 'Da Capo al Fine'. Fingerings and articulation marks are present throughout.

78. ábra: Az akkordok bevezetése a zongorajátékban (56. sz.)

A bal kéz szólama végig akkordokból és kettősfogásokból áll. A dallam játékát megnehezíti a dallamsorok közé beiktatott oktáv váltás.

A kilencedik fejezet a majdani keringő-játékot hivatott megalapozni. Ez a játékforma a későbbiekben számos helyen előfordul majd, egyre bonyolultabb technikai és zenei környezetben. Két népdalfeldolgozás található ebben a szakaszban, az egyik – egy olasz dallam – kifejezetten a tipikus keringő basszus előtanulmánya. A kottapéldában a mű első sora látható.

The image shows a musical score for piano, specifically focusing on the bass line. It is marked 'poco f'. The bass line consists of eighth notes with a steady eighth-note accompaniment. There are triplets and other rhythmic patterns. A box contains the instruction '* ad lib. simile'. The score includes dynamic markings and articulation marks.

79. ábra: A keringő-basszus előkészítése (62. sz. – Részlet)

A bal kéz ugrásait külön kézzel ajánlatos gyakoroltatni mindaddig, amíg kelendő biztonságot nem szerez a tanuló. A nagy távolságot átívelő mozgás már nem ismeretlen, ehhez jelen esetben kettősfogás is társul.

A *Dallam és kísérete* című fejezet felvonultatja a kísérő szólam legkülönbözőbb formáit. Találhatunk itt akkordos, kettősfogásokkal tűzdelt kíséretet, ostinato-t, Alberti-basszust. Ez a rész népdalfeldolgozásokat nem tartalmaz.

Az utolsó előtti fejezet egy új ütemfajtát vezet be, a 6/8-os ütemet. Az itt található 4 műből három népdalfeldolgozás. Mindhárom darab alkalmas az új ütemfajta gyakoroltatására, karakterük is hasonló.

Az utolsó fejezet az imitációs szerkesztésre vonultat fel példákat. Egy horvát népdalfeldolgozást idéz, melynek második része alkalmazza az imitációt.

80. ábra: Az imitációs szerkesztés megjelenése (74. sz.)

Az imitáció megoldását nehezíti az oktávtörésekkel tűzdelt felső szólam. A dallam második megjelenése tonálisban különbözik az elsőtől, amely szokatlan hangzást eredményez.

2.3.2. Teöke Marianne: *Barátom a zongora*

A *Barátom a zongora* című kötet alkalmazása a zeneiskola 2. osztályától a 6. osztályig javasolt, ennek következtében csak részben foglalkozunk elemzésével. A kötet nem mutatja egy hagyományos zongoraiskola ismérveit, nem találhatók benne instrukciók, magyarázatok, gyakorlatok (eltekintve a néhány darabot megelőző előgyakorlat javaslattól). Ebben a kötetben szisztematikusan összeválogatott darabok következnek egymás után, a barokktól a kortárs zenéig, minden zenetörténeti korszakot érintve, korszakonként közel nehézségi sorrendben. Az így összeállított repertoár jelentős segítség a zongoratanárok számára, mivel körüljárja a különböző alapvető játékmódokat, tartalmazza a szükséges zenei elemeket, változatos, egyéni képességekhez alkalmazkodó választékot biztosít. A kötet előnye, hogy a zeneiskola második osztályától színvonalas, kisebb lélegzetű előadási darabokat taníthatunk növendékeinknek.

A kötet döntő többségét a barokktól a romantikáig terjedő darabok sora alkotja (66 darab). E művek után következik a *Gyermekdalok mai nyelven* című fejezet, mely különböző nemzetiségű dallamok feldolgozásait tartalmazza. Az utolsó szakasz kortárs műveket vonultat fel. A 17 műből 11 *Kurtág György* szerzeménye.

Az említett gyermekdalokra épülő fejezetben a népzenei paletta gazdag. Magyar népdal mindössze egy található, ezen kívül 12 nemzet 17 dallamával találkozhatunk (morva, lengyel, osztrák, francia, olasz, svéd, német, japán, finn, norvég, görög, holland).

A második zeneiskolai osztályban alkalmazható műveket nem lehet szorosan elkülöníteni. A darabválasztás a tanulók egyéniségének, haladási tempójának, adottságainak megfelelően történik. A kötet kezdőket érintő népzenei tartalmának megismeréséhez néhány olyan példa bemutatása indokolt, melyek megfelelnek egy átlagos másodikos tanuló tudás- és képességszintjének.

A fejezet címe – *Gyermekdalok mai nyelven* – egyrészt arra utal, milyen zenei anyag felhasználásával születtek a művek, másrészt a szerző a megkomponált darabok stílusára, hangzásvilágára céloz a *mai nyelv* kifejezéssel.

A 74-es szám alatt két művet találunk.¹³² Mindkettő ugyanannak a dallamnak a feldolgozása, az alapelv is azonos, a két kéz különböző, egymással tercron hangnemben játszik.

81. ábra: Szunyogh Balázs: Német dal (74. sz.)

¹³² Teőke, M.: *Barátom a zongora*. Német dal – Szunyogh Balázs. 54. old./74. a.b.

Mindkét változatban különböző a két kéz előjegyzése, míg az első darab felső szólama egyértelműen C tonalitást mutat, addig a bal kéz szólama Esz tonalitásból indulva először az A-dúr érinti, majd F tonalitásban zár. A második változat hasonlóan látszik, de a hangnemi váz más, mint az elsőben. Az F tonalitás érzetet a jobb kézben mindig megjelenő Esz hang lebegteti, ettől a dallam jellege is megváltozik. Az alsó szólama mindvégig megmarad Asz tonalitásban, csak az utolsó két ütemben vált hirtelen, és zár Desz alaphangon. Az első darab imitációs szerkesztéssel indul, majd a bal kéz – megtartva a jellegzetes dūr hármas felbontást – kíséretet biztosít a felső szólamnak. A második mű szintén imitációs szerkesztést mutat, azonban a dallam imitálása tükörben történik. A tercron hangnemek és a tükör-imitáció érdekes hangzást idéznek elő. A népdal szerepe a hozzá rendelt szerkesztésből adódóan az imitáció gyakoroltatása, illetve az új, különleges hangzás zongoratanításba való beépítése.

A következő, francia népdalfeldolgozás szintén imitációs szerkesztéssel íródott.¹³³

82. ábra: Szunyogh Balázs: Francia dal (71. sz.)

A mű első része hangról hangra pontos imitációval indul, majd az alsó szólama eltér a dallamtól, tükörfordításra vált. Ezt követően az imitáció a 3. ütemtől már kis szeptimmal mélyebben kezdődik.¹³⁴ A dallam tükörfordításban való utánzása néhány hangig megmarad, majd átvált a dallamvonal követésére. A népdalt a szerző az imitációs szerkesztés fejlett formájában dolgozta fel, szerepe ezáltal a különleges hangzáshoz való alkalmazkodás elősegítése, illetve az imitáció jelen változatának megismertetése.

Az elemzett példák arra utalnak, hogy ebben a fejezetben különleges hangzásvilággal találkozhatunk. *Teőke Marianne* egyik legfontosabb alapelve, hogy a gyermekek a zenetanulás kezdetétől ismerjék meg és fogadják el a modern

¹³³ Teőke, M.: *Barátom a zongora*. Francia dal – Szunyogh Balázs. 52. old./ 71.

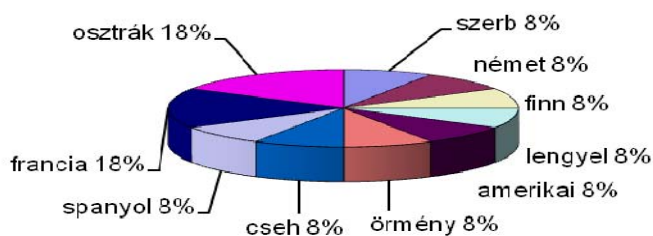
¹³⁴ A két szólam között mindvégig plusz egy oktáv különbség van a meghatározott hangköztávolságokhoz képest.

hangzásvilágot. Az ismert gyermekdalok szerepe elsődlegesen az, hogy segítik az eligazodást a furcsa hangzásban. Emellett alátámasztják a különleges szerkesztésmódokat, illetve segítséget nyújtanak ezek zongoratechnikai megoldásához. Tapasztalatunk szerint a legtöbb kisgyermek tartózkodással fogadja a kortárs zenét, ezért szükséges a játékos, fokozatos bevezetés. A felnőtt korban kezdő zongoristák általában nagy érdeklődést mutatnak a különleges hangzások iránt.

2.3.3. Teöke Marianne: *Egy – mással*

Az utolsó kötet, az *Egy-mással* négykezes darabokat tartalmaz. A szerző a különálló kötettel a kamarazenélés fontosságát hangsúlyozza. A kotta borítóján megtalálható a célcsoport: 1-6. osztály részére. A művek egy része már a *Találkozások a zongoránál* c. kötetben szerepelt, két kézre írva. Itt négykezes változatban jelennek meg e darabok. Ezekon kívül H. Purcell, J. S. Bach, J. Haydn és F. Schubert műveit találjuk Kurtág György átíratában. E művek már idősebb korosztály számára íródtak, jelen disszertáció témáját nem érintik.

A kezdők számára megfelelő darabokat a kötet elején találjuk.¹³⁵ Az első 12 népdalfeldolgozás alkalmas az említett korosztály számára¹³⁶. A népdalok egy részét a gyerekek már zongorázták kétkezes változatban, a többi újdonság, színes nemzeti összeállításban. A népdalok nemzetenkénti megoszlását az első 12 mű tekintetében vizsgáljuk.¹³⁷

83. ábra: A népdalok nemzetenkénti megoszlása Teöke Marianne: *Egy-mással* c. kötet első 12 művének tekintetében

¹³⁵ A abszolút kezdők nem maradnak ki ebben a zongoraiskolában a társas zenélésből, a *Találkozások a zongoránál* című kötet több ajánlást és néhány konkrét négykezes darabot is tartalmaz.

¹³⁶ A darabok kiválasztása nem csupán korosztály függvénye. Legfontosabb szempont a tanulók egyéni felkészültsége. Így pontosan nem határozható meg, hogy milyen művek férnek be az adott korosztály repertoárjába, a darabok kiválasztásánál egy közepes felkészültségű tanulót vettünk figyelembe. Ezáltal a bemutatott, ismertetett művek válogatása szubjektív elemeket sem nélkülöz.

¹³⁷ A teljes kötet vonatkozásában összesen 20 népdalfeldolgozás és 6 Kurtág mű szerepel.

Az első 12 darab között egyetlen magyar népdal sem található.¹³⁸ Van viszont két osztrák és két francia, a többi nemzetből pedig egy-egy dallam. Nem ismert népdalokról van szó, itt eleve nem érvényesülhet a népzene azon szerepe, hogy egyszerűbbé tegye a technikai, zenei problémákra való odafigyelést. Az egyes darabok azonban különböző alapvető zongoratechnikai elemeket, játékformákat tartalmaznak, ezzel még több oldalról alátámasztva a kezdő zongoratanítást. A négykezesek között egyaránt megtalálhatók azonos korosztály számára komponált, illetve különböző felkészültségű tanulóknak (vagy gyermeknek és tanárnak) való művek.

A kottában található két első műnek egyaránt a *Primo* szólama alkalmas arra, hogy egy-két éve zongorázó tanuló játssza. A *Secondo* szólamok kettősfogásokat, akkordokat, illetve egy kézben történő osztott szólamvezetést is tartalmaznak.

84. ábra: Szunyogh Balázs: Szerb dal (2. 3. old.)

Az első mű¹³⁹ alapja egy szerb népdal, melynek dallama a felső szólamokban jelenik meg, váltott kezes formában. A két kéz nem játszik soha egy időben a primo szólamban, ezért a mű kiválóan alkalmas a kezdeti kamarazenélésre. Egyszerre nem szükséges több szólam játékára összpontosítani.

A második darab egy német népdal feldolgozása.¹⁴⁰

¹³⁸ A kötetben található 20 felhasznált népdal között 4 magyar is található, három egy népdalszvit keretein belül, egy pedig önálló darabként.

¹³⁹ Teöke, M.: *Egy-mással*. szerző: Szunyogh Balázs, 3. old.

¹⁴⁰ Teöke, M.: *Egy-mással*. szerző: Kapi-Horváth Ferenc, 3. old.

85. ábra: Unisono pentachord dallam a Primo szólamban (3. old.)

A *Primo* szólámat játszó tanuló *unisono* zongorázza a *pentachord* dallamot, oktávpárhuzamban. A mű 3/4-es ütemmutatója lehetőséget nyújt a páratlan metrum gyakorlására.¹⁴¹ A népdal szerepe a 3/4 elmélyítésén túl az *unisono*, illetve *legato-játék* gyakoroltatása. A kottában kiírt dinamikai jelzések árnyaltabb formálást tesznek lehetővé.

Említésre méltó a nyolcadik darab, mely egy örmény népdal felhasználásával készült.¹⁴² Terjedelme, felépítése miatt az első olyan mű, melyben nagyobb zenei formát találunk. A kísérő szólám technikailag nehezebb, de a *Primo* szólámat, mely maga a dallam, játszhatja egy első-második osztályos tanuló. A 6 ütemes dallam három ízben jelenik meg, minden alkalommal más-más dinamikát igényel. A népdal kis hangterjedelme elősegíti a pontos megvalósítást, elsődleges szerepe is ebben rejlik.

A kilencedik darab¹⁴³ rövid leírását karaktere, technikai újdonságai teszik indokolttá. A mű egy francia népdal feldolgozása. A dallam eredeti jellemzőjéből adódóan a darab során *staccato* és *legato* részek váltakoznak. A vidám, játékos karaktert erősítik a *subito*, hirtelen dinamikai váltások, illetve rövid, levegővetelnyi szünetek. A *Secondo* szólám alátámasztja és erősíti a népdal karakterét, elsősorban az új technikai elem, az *előke* megjelenésével. A népdal szerepe a karakterek formálása, illetve a tagolás, hirtelen dinamikai váltás elősegítése.

¹⁴¹ Különösen hasznos ez, ha a gyermeknek esetleg nehézséget okoz a páratlan ütem. Itt a tanár a kísérettel megerősítheti, segítheti a tanuló játékát.

¹⁴² Kapi-Horváth Ferenc: Örmény dal

¹⁴³ Kapi-Horváth Ferenc: Francia dal

2.3.4. Összefoglalás

Teöke Marianne zongoraiskola sorozata **zenepedagógiai szempontból** új szellemiségben íródott. Egyrészt a régi, berögzült módszerek és tananyagok cseréjét, újítását tűzte ki célul, igazodva a mai gyermekek igényeihez. Másrészt felkarolta a kortárs zene ügyét, de nem öncélúan a népszerűsítésre törekedve, hanem zongoramethodikai szempontokat figyelembe véve, a zongoraoktatás szolgálatába állítva azt. Fontos zenepedagógiai célkitűzés, hogy a gyermek zenei ízlését a kezdetektől irányítani, formálni kell, egészen addig, amíg saját ízlésvilága ki nem alakul. A szerző fontosnak tartotta a gyermek érdekeit előtérbe helyezni, kiadványai külső megjelenésükkel viszont nem közelednek a gyermeki világhoz. A *Teöke*-féle zongoraiskola kötetei között nehéz eligazodni, az ezekre épülő kezdő zongoristák oktatásához mindenképp gyakorlati tapasztalat szükséges. A külön kötetként szereplő kamarazenei összeállítás (*Egy-mással*) lehetővé teszi a zongoratanulás kezdeteitől a társas zenélés megalapozását. A zenei elemeket, gyakorlatokat összegyűjtő *Zenetarisznya* kötet kiegészíti a tananyagot.

A kötetek felépítése **zongoramethodikai szempontból** eltérő. Az első kötet, a *Találkozások a zongoránál* az egyetlen, amely folyamatos, konkrétan meghatározott haladási tempót javasol. A zenei, zongoratechnikai elemek átgondolt, megalapozott methodikai sorrendben követik egymást. Az egyes játékformák bevezetése indokolt sorrendben történik. A *Tanári kézikönyv* módszertani útmutatói részletes alapot nyújtanak a zongorapedagógiai munkához. A további kötetek már nem követik szorosan a tanulók feltételezett fejlődési ütemét. A tanár feladata, hogy módszertanilag megalapozott szempontok szerint, az egyéni sajátosságokat figyelembe véve válogasson a kötetekben szereplő darabok közül. Zongoramethodikai szempontból az eddig elemzett zongoraiskolákhoz képest újdonság, hogy a memorizálást már rögtön a zongoratanulás elején javasolja a szerző. Ezen kívül itt szerepel első ízben a *lapról olvasás*. A *Zenetarisznya* kötet a technikafejlesztést támogatja jelentős mértékben.

A kötetek **népzenei szempontból** változatosak. A szerző egyértelmű népzenei alapokra helyezi a kezdők zongoratanítását. A dalanyag döntő többsége magyar gyermek- és népdal, emellett készségfejlesztési célokkal egyéb nemzet dallamai is bekerültek a tananyagba. A népdalok alapvető előnyei itt sem változnak: ismert, illetve a gyermekekhez közel álló anyaggal dolgozunk. A kiindulópont a kis hangterjedelem, majd megtörténik ennek fokozatos tágítása. A memorizálás korai bevezetése már említésre került. Ez egyértelműen a népdalokra épül a zongorázás kezdetén. A népdalok pozitívan befolyásolják a memorizálás sikerét. A dalok szövege a kottasorok alatt megtalálható, ezzel a vokális előadás lehetővé válik. A szerző minden esetben konkrét methodikai céllal iktat a kötetekbe népdalokat, a *Találkozások...* kötet vonatkozásában ez a kézikönyvből ki is derül. Az *Egy-mással* és a *Barátom a zongora* kötetek népzenei tartalma nem jelentős, de nemzeti tekintetben sokszínű.

A kötetek nagy előnye, hogy minden zenetörténeti korszak darabjaiból találunk benne idézeteket. Emellett a kezdeteknél a népzene és a kortárs zene döntő hangsúllyal képviselteti magát.

2.4. Papp Lajos: Zongora ABC

A kezdők számára készült zongoraiskola (*Címlapot lásd: Melléklet 22. sz.*) szerzőjének célja egyrészt utat nyitni a magyar népdalon keresztül Bartók Béla zenéje felé, másrészt Kelet- és Nyugat-Európa zenei és pedagógiai eredményeit egyesíteni az európai népdalok által. Papp Lajos valóban mindkét zenei kultúra részese lehetett, hiszen magyarországi tanulmányai után először svájci ösztöndíjat kapott, majd Németországban folytatta pedagógusi pályafutását.¹⁴⁴ A kötetek alcíme egyéb célra is rávilágít: „Zongoraiskola kezdőknek, egyéni vagy csoportos oktatásra, európai gyermek- és népdalok felhasználásával.”¹⁴⁵ Ez a zongoraiskola alkalmas tehát csoportos zongoraoktatásra is.¹⁴⁶ Papp Lajos nem csupán magyar tanulni vágyók számára készítette összeállítását. Az előszóban meg is jegyzi, hogy Nyugat-Európában a zongorapedagógiai kiadványok csak részben vagy egyáltalán nem nyitnak utat Bartók zenéjéhez, ott ebben a tekintetben hiánypótlók ezek a kötetek.

2.4.1. Papp Lajos: Zongora ABC 1.

Zenepedagógiai, zongoramethodikai jellemzők

Az első kötet¹⁴⁷ rögtön a zenei ABC megtanításával indul, nagyon ötletes, gyermekeknek való játékos formában.¹⁴⁸ Ezután jól áttekinthető ritmikai előkészítést találunk két oldalon, gyakorlatokkal együtt.¹⁴⁹ Ezt követi a kottaolvasás megalapozása, itt már a zongorázás is be van építve, nagy színes kottákból kell játszani, először tetszőleges magasságban. A vonalak száma fokozatosan növekszik, az egy vonalas kottázástól jutunk el az öt vonalas rendszerig. Az első rész előkészítő feladatai után következik a klaviatúrával való ismerkedés. A kötet második részében a hangok már a billentyűkhöz kötődnek, kezdetét veszi a kulcsok magyarázata, illetve megjelennek a módosító jelek. Az első kis darab a 9. oldalon található, rögtön *legato-játékot* kíván. Ez elég meglepő, hiszen még alig

¹⁴⁴ Papp, L.: *Zongora-ABC 1.* 2. old.

¹⁴⁵ Papp, L.: *Zongora-ABC 1.*

¹⁴⁶ Magyarországon ez a fajta zongoraoktatás nem létezik, itt nyilván egyes európai szokásoknak kíván megfelelni a szerző.

¹⁴⁷ Papp, L.: *Zongora-ABC 1.*

¹⁴⁸ Egy patakon kelünk át, a két part a C hang, a kövek a többi ABC-s hang. Sorban kell haladnunk a köveken mindkét irányban, különben vizes lesz a lábunk, ha rossz hangnevet mondunk.

¹⁴⁹ 2/4, 3/4, és 4/4-es ütemfajtákkal foglalkozik.

történt előkészítés. Ezek után kezdődik az egész karos játék, majd az ujjak bekapcsolása. A darabok címei a gyermeki gondolatvilágot követik,¹⁵⁰ hasonlóan a kotta első 19 oldalának színes nyomtatásához. A jobb kéz által játszandó, violinkulcsos sorban lévő hangok pirossal, a bal kéz basszuskulcsos hangjai kékkel vannak nyomtatva (*Lásd: Melléklet 23. sz.*). Már a legkisebb darabok is transzponálhatók, ennek fontosságát a szerző az *Előszóban* is hangsúlyozza, e tendencia a *Zongora ABC* mindkét kötetén végigvonul. A szerző először a darabok után módosítójeleket tesz, jelölve ezzel a fekete billentyűkre való transzponálást. Később már az ajánlott hangnem is fel van tüntetve. A zongorán való tájékozódás képességét a C, a G és az F hangok relatív kapcsolatának gyakoroltatásával kezdi a szerző, majd a C-hez képest hangonként tágitja a darabok *ambitusát*.¹⁵¹ Ennek megfelelően a szerzemények többsége C hangról kezdődik. Habár némelyikhez más hangnembe való transzponálási ajánlat tartozik, a kottakép mindig a C-t hangsúlyozza.¹⁵² A második részben főként gyakorlatokat találunk, emellett néhány olyan népdalfeldolgozás szerepel, mely a hangkészlet tágitását támogatja.

A kotta 20. oldalától kezdődik a harmadik nagyobb rész. Itt már a megszokott fekete színű lejegyzés található. A váltott kezes játék mellett elkezdődik a kétkezes zongorázás előkészítése. Ennek első formája a *tükörjáték*, majd ezt követi a kezek fokozatos függetlenítése. A zongoratanulás e korai szakaszában már megjelenik a pedáljelzés, ha fizikai lehetőségek engedik (megfelelő testmagasság), érdemes alkalmazni. Néhány darab alatt apró hangjegyekkel egy opcionális harmadik, később harmadik és negyedik kottasort találunk. Ezek a szólamok a kamarazenélést készítik elő. Számosat társaikkal együtt is játszhatnak a gyermekek, de néhány csak régebben zongorázó tanulóval, vagy tanári közreműködéssel valósítható meg. A magyar és egyéb európai népdalfeldolgozások jól kiegészítik egymást, egyensúlyt teremtve ezzel.

Az első kötet utolsó, negyedik részében karakterdarabokat találunk, emellett 4 négykezes zongoraművet. A négykezesek alsó szólama bonyolultabb, tanár vagy magasabb felkészültségű diák játszhatja.

Ebben a zongoraiskolában nem találunk segítséget a technikai és zenei elemek megoldásához, sem metodikai tanácsokat. Használatához módszertani ismeretek szükségesek.¹⁵³ Az első kötet összes darabja *Papp Lajos* szerzeménye, illetve népdalfeldolgozása. A tanulók az első kötet elsajátításával megtanulják az alapvető játékformákat (*egész karos játék, legato, staccato, tenuto, könnyebb kettősfogások*), ritmikai elemeket (*fél érték, negyed érték, nyolcad érték, szünet*

¹⁵⁰ Néhány példa: Repülő madarak, Ugráló verebek, Mézbe ugrott verebek, Tücsökzenekar, Pingpong, Kakukk, Az erős vakondok...

¹⁵¹ Tükörnek megfelelően halad a szisztéma, a jobb kéznek a skála fölfelé tágul, a bal kéznek pedig lefelé.

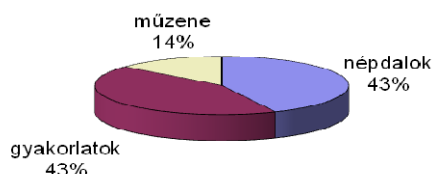
¹⁵² Saját tapasztalatom szerint ez megzavarja a gyerekeket, mert annyira hozzászoknak, hogy már akkor is C-ről kezdenék, amikor más hangról kellene.

¹⁵³ Tényi, Z.: *Papp Lajos – Zongora ABC* (1995). In: Parlando, 1998/6. 16. old.

tek). Technikailag csak az egy pozícióban maradó zongorázásig jutnak el, pozícióváltást, alá- és fölétevést még nem tanulnak.

A népdalok aránya és szerepe a *Zongora ABC I.* kötetében

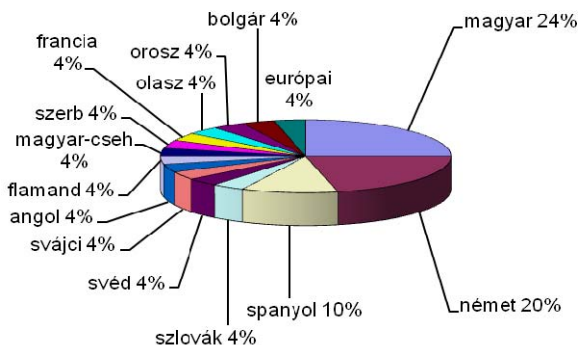
A zongora ABC 1. kötete 28 népdalt, 28 gyakorlatot és 10 műzenei példát tartalmaz.

86. ábra: A népdalok aránya Papp Lajos: *Zongora ABC I.* kötetében

A népdalok a gyakorlatokkal együtt magas százalékban vannak jelen a kötetben (43%–43%), míg a műzenei idézetek száma csekély (14%). Ez alátámasztja a szerző koncepcióját, miszerint Bartók zenéjéhez szeretne utat nyitni.

A népdalok nemzetenkénti megoszlása a következő diagram segítségével figyelhető meg.

87. ábra: A népdalok nemzetenkénti megoszlása Papp Lajos: *Zongora ABC I.* kötetében

A nemzetenkénti tagozódás színes képet mutat. 15 különböző nemzettől származó dallamot találunk a kötetben. Legnagyobb számban (7 db) a magyar népdalok szerepelnek, ezen kívül található 6 német és 3 spanyol dallam. A többi nemzet egy-egy népdallal képviselteti magát.

A népdalok koncepcionális használata mellett a szerző nem tartotta fontosnak, hogy a dallamok szövegét közölje a kottában. A külföldi népdaloknál ez magyar szempontból nem hiányosság, de a magyar népdalok szövege minden-

képpen segítséget jelentene. Mivel azonban a kotta nem csak magyarok számára készült, indokolt lett volna az összes népdal szövegének közlése.

A kötetben szereplő népdalok közös szerepét Papp Lajos az Előszóban meghatározta, amint már a fejezet elején foglalkoztunk vele. Így ezt nem tartjuk szükségesnek minden egyes népdalnál külön megemlíteni, mivel ez közös jellemzőjük. Csupán az ezeken felüli szerepeket és célokat részletezzük az egyes népdalfeldolgozások vizsgálatánál.

A *Zongora ABC 1.* kötet első része nem tartalmaz népdalokat, sem egyéb darabokat, ahogy már korábban szoltunk róla.

A második részben a gyakorlatok, illetve a népdalfeldolgozások összeállítása egy konkrét pedagógiai koncepciót követ. A cél a hangkészlet tágítása a *bichordtól* a *pentachordig*. Papp Lajos 27 olyan gyakorlatot illesztett a fejezetbe, melyek ezen elv szerint épülnek egymásra. Ezeket színesítette 10 népdalfeldolgozással, melyek kiválasztása szintén e koncepciót támogatja. A hangkészlet bővítésén kívül változatos metrumokkal találkozunk, mind páros, mind páratlan ütemek megjelennek. Néhány kis darab végén jelzéseket találunk (b↓, #↑), melyek a fél hanggal lejjebb, illetve följjebb való transzponálási lehetőséget mutatják. Ez a transzponálás a fekete billentyűkre helyezi át a műveket.

Az első népdal eredetét *európai* –nak jelzi a szerző. Magyarországon *Zsipp-zsupp, kenderzsupp...* szöveggel ismert a dallam¹⁵⁴, de Európa több országában megtalálható, más-más szöveggel. A fejezetben ez a 16. kottapélda, előtte csak különböző gyakorlatokat találunk.

The image shows a musical score for a piece titled "europäisch – European – európai". The score is written for piano and consists of three staves. The top staff is the right hand (RH) in treble clef, 2/4 time, with a dynamic marking of *mf*. The middle staff is the left hand (LH) in bass clef, 2/4 time, with a dynamic marking of *mf*. The bottom staff is a second LH part, also in bass clef, 2/4 time, with a dynamic marking of *mf*. The score includes fingerings (e.g., 2, 5, 1) and articulation marks (accents). The piece concludes with a double bar line and a "transp." marking.

88. ábra: Váltott kezes zongorázás – *Zsipp-zsupp kenderzsupp...* (16. sz.)

E *biton* hangkészletű gyermekdalnál jelenik meg először az opcionális második szólam. A népdal szerepe egyrészt a váltott kezes, karos játék gyakoroltatá-

¹⁵⁴ Papp, L.: *ZongoraABC 1.* 14. old./16. sz. darab

sa, másrészt a kamarazenélés megalapozása. A tudatosan kitalált gyakorlatok után az ismert népdal játéka közelebb áll a gyermeki lélekhez. A szerző jelzése szerint a darab a fekete billentyűkön is játszható, így a klaviatúrát több szemzőgből ismerhetik meg a tanulók.

A szerző következetesen folytatja a korábbi szerkezeti építkezést, 4 újabb gyakorlatot ismét egy népdal követ. A második rész 10 népdalfeldolgozása közül csupán egy nem tartalmaz ajánlatot kísérő szólamokra. A szakasz végére eljutunk a *pentachord* hangkészletig, illetve zongoratechnikai szempontból a váltott kezes, és az egyszerű kétkezes játékformáig.

A harmadik részben a kétkezes játékforma további tudatosítása, rögzítése kezdődik. Ennek első realizálódása a tükörjáték. A szerző tudatosan a fokozatos bevezetésre törekszik. A kis darabok először csak részletekben, majd teljes egészében ezt a játékformát követik. E művek sorát egy magyar népdalfeldolgozás zárja.¹⁵⁵

ungarisch – Hungarian – magyar

89. ábra: Tükörjáték (39. sz.)

A tíz ütemes műben végig tükör-mozgásban halad a két kéz. Ajánlatként itt is találunk egy harmadik szólamot. A népdal szerepe annak jellegéből adódik, hangterjedelme és dallamvonala alkalmassá teszi a tükörben való játékra. Ezen kívül különböző játékmódok jelennek meg benne: *legato*, *staccato*, illetve *hangpár-játék*. Így a népdal ezek tudatosításában, rögzítésében is nagy szerepet játszik. A darab fekete billentyűkön is játszható, ezzel elősegíti a tanulók hozzá szoktatását a más méretű és formájú fekete billentyűkön való játékhoz.

¹⁵⁵ Papp, L.: *Zongora ABC I.* 21. old./39. sz. darab

A fehér és a fekete billentyűk eddig csak külön-külön szerepeltek. A 42. és a 43. népdalfeldolgozásban (*Volt nekem egy kecském...*, *Erdő is van...*) fordul elő első alkalommal, hogy egy művön belül váltakozva jelennek meg. Megfigyelhető, hogy zongoratechnikai játékmódok tekintetében enyhe visszalépés tapasztalható. Visszatér a váltott kezes játék. Ennek oka, illetve célja, hogy a koncentráció a fehér-fekete billentyűk viszonyára irányuljon. A két népdal nagyon közel áll egymáshoz, ezért indokolt együttes vizsgálatuk.

The image shows the musical score for the first piece, 'Volt nekem egy kecském...'. It consists of three systems of staves. The top system is for the piano, with a treble clef and a 2/4 time signature. The tempo is marked 'Allegro' and the dynamics 'mf giocoso'. The right hand plays a melody with a five-finger pattern (5, 4, 3, 2, 1) in the first measure. The middle system is for the right hand of a lute or guitar, with a treble clef and a 2/4 time signature. The dynamics are 'mp' and the articulation is 'sempre stacc.'. It features a five-finger pattern (5, 4, 3, 2, 1) in the first measure. The bottom system is for the left hand of a lute or guitar, with a bass clef and a 2/4 time signature. It features a five-finger pattern (5, 4, 3, 2, 1) in the first measure.

90. ábra: Fehér és fekete billentyűk használata – *Volt nekem egy kecském...* (42. sz.)

The image shows the musical score for the second piece, 'Erdő is van...'. It consists of three systems of staves. The top system is for the piano, with a treble clef and a 2/4 time signature. The tempo is marked 'Allegro' and the dynamics 'mf giocoso'. The right hand plays a melody with a five-finger pattern (5, 4, 3, 2, 1) in the first measure. The middle system is for the right hand of a lute or guitar, with a treble clef and a 2/4 time signature. The dynamics are 'mp' and the articulation is 'sempre stacc.'. It features a five-finger pattern (5, 4, 3, 2, 1) in the first measure. The bottom system is for the left hand of a lute or guitar, with a bass clef and a 2/4 time signature. It features a five-finger pattern (5, 4, 3, 2, 1) in the first measure.

91. ábra: Fehér és fekete billentyűk használata – *Erdő is van...* (43. sz.)

Mindkét dallam a magyar népdalok ősi rétegéhez tartozik, hangkészletük pentaton. Kvintváltó népdalok, így a 3. 4. sorban¹⁵⁶ ugyanaz a dallam szól, mint az 1. 2. sorban, csak egy kvinttel mélyebben. A transzpozíció következtében jelenik meg a *B* hang, mint fekete billentyű. Mindkét darab alatt találunk négykezes ajánlatot. A népdalok szerepe itt elsősorban a fehér és fekete billentyűviszonyok gyakoroltatása. Mivel ugyanaz a dallam jelenik meg kétszer, más-más hangról indítva, ezért alkalmasak a hangok távolságának, relációjának bevezetésére, kezdeti tudatosítására.

Az előbbi probléma tudatosításához kapcsolódik egy spanyol népdalfeldolgozás.¹⁵⁷ A váltott kezes játékot itt már színesítik kétkezes motívumok. Ezen kívül további nehezítés, hogy nem csak egy fekete billentyű, a *B* szerepel, hanem megjelenik az *Esz* is. A szerző ehhez a darabhoz is készített négykezes kiegészítést. A népdal szerepe ebben a műben az előzőekhez csatlakozva a fehér és fekete billentyűk váltott játékának gyakoroltatása, ötvözve a váltott kezes és a kétkezes játékformát.

A két kéz összehangolása folytatódik, s a kötet végére már egyszerű kettős-fogások is megjelennek.

französisch – French – francia

53

Allegretto

mf

legato

f

Fine

D. C. al Fine

92. ábra: Kettősfogások, dallamelosztás a két kéz között (53. sz.)

Egy francia népdal feldolgozásában (*Sur le pont d' Avignon*) találkozunk először kettősfogással. Ezt a technikai problémát nehezíti a dallam elosztása a két kéz között. Ez az osztás nem a motívumok tagolódását követi, ezért megoldása nehézséget okoz. A népdal itt két fontos szerepet tölt be, egyrészt a kettősfogá-

¹⁵⁶ A sor jelen esetben és általában, ha népdalokról beszélünk nem a kottasort, hanem a népdal sorait jelenti.

¹⁵⁷ Papp, L.: *Zongora ABC I.* 24. old./44. sz. darab

sokat vezet be a kíséret által, másrészt a két kézben történő váltott dallamformálást gyakoroltatja.¹⁵⁸

A kötetben szereplő darabok nagy része hangnemét tekintve *dúr-jellegű*. A tanulók ehhez a hangzáshoz jobban hozzászoknak. Ezt a hierarchiát lazítja kissé a kötet végén megjelenő néhány *moll-jellegű* mű. Ezek közül az egyik egy népdalfeldolgozás (*Megfogtam egy szúnyogot...*).

ungarisch, tschechisch – Hungarian, Czech – magyar, cseh

93. ábra: Moll-jellegű népdalfeldolgozás (55. sz.)

Hangneme *lá-pentachord*. Az egyszerű kíséret fölött a dallam egy versszakal jelenik meg. A népdal szerepe itt a moll-hangzásvilág bevezetése.

A kötet negyedik, utolsó részében négykezes műveket találunk. Ezek közül két darab népdalfeldolgozás (61. és 63. sz. darabok). Az első mű egy angol népdal váltott kezes feldolgozása. A tanulók a *Primo* szólamot játszhatják.

englisch – English – angol

94. ábra: 61. sz. négykezes – *Primo* szólam

¹⁵⁸ Fontos hangsúlyozni a dallamformálás szerepét e műben. A kottaképből is kitűnik, hogy a kezek sokszor súlytalanul helyen veszik át egymástól a dallamot.

A dallam zökkenőmentes átvételének problematikája jelenik meg itt. A népdal fő szerepe is abban áll, hogy megalapozza a két kéz váltakozó dallamjátékát. Ezen kívül a kamarazenélés kezdeti fázisában is nagy szerepet játszik. A másik népdalfeldolgozás alapja egy szlovák népdal (*Egy boszorka van...*). Szintén a *primo* szólam felel meg a tanulók felkészültségi szintjének.

The image shows a musical score for a piano piece. The top system is labeled '63' and 'Allegro'. It features a piano accompaniment with a 'loco' section and a 'slowakisch - Slovak - szlovák' section. The piano part includes dynamics like 'f', 'p', and 'mf', and a '3' marking. The right hand part includes a '1' marking and dynamics like 'f' and 'p'.

95. ábra: 63. sz. négykezes – *Primo szólam* (Részlet)

Ez a szólam viszonylag gyors *unisono*-játékot kíván (a tempójelzés *Allegro*). A dinamikai jelzések teszik árnyalttá a darabot. A népdal szerepe a kamarazenélés alapozásán túl az *unisono*-játék, illetve a *pergőjáték* gyakoroltatása.

2.4.2. Papp Lajos: *Zongora ABC 2*.

Zenepedagógiai, zongoramethodikai jellemzők

A *Zongora ABC* második kötete az elsőhöz hasonlóan nem oszlik jól elkülöníthető fejezetekre, különálló részekre. Néhány kivétel található, amikor a szerző fejezetcímeket jelöl¹⁵⁹, de ez nem folytatódik következetesen. A könnyebb eligazodás érdekében 7 szakaszra osztottuk a kötetet, a vizsgálat szempontjaihoz igazodva. A szakaszok nem határolódnak el élesen egymástól, átfedések lehetségesek.

Az első rész kezdetén egy *transzponálási* táblázat található, mely *pentachord* hangkészletben mozog, a kvintkörnek megfelelően 6# 6b –ig. Minden dúr és moll hangnem előjegyzése szerint lejegyzésre kerültek ezek az öt hangos blokkok (Lásd: *Melléklet 24. sz.*). Gyakorlat is csatlakozik a táblázathoz, mely viszonylag egyszerű, előkészíti a későbbi bonyolultabb darabok transzponálását. Ezt a bevezető jellegű részt követik az első darabok, melyek szorosan kapcsolódnak a *Zongora ABC* első kötetéhez. Az ott elsajátítottakat ismételhetjük, gyakorolhatjuk. Az első 10 mű tartozik szorosan az ismétlés szakaszához. Az előz-

¹⁵⁹ Például: Papp, L.: *Zongora ABC 2. kötet* 34. old. *A hangsorjáték előkészítése*

ményekhez képest változás, hogy a C tonika mellett megjelennek más alaphangok is (G, F, D). Így már az új hangnem kottaképét látva zongorázthatjuk a darabokat.¹⁶⁰

A *második részben* (11–26. sz. darab) tovább folytatódik a kétkezes játék fejlesztése. Az *unisono* és a *tükörjáték* mellett megjelenik az egyszerű imitáció. Az öthangos hangkészletben maradványosabb figurációkat is meg kell oldani. Minden egyes új technikai formához gyakorlat tartozik, mely segít az ujjakkal megszoktatni a különböző helyzeteket. A transzponálás továbbra is jelen van, a szerzemények címei pedig még mindig közel állnak a gyermekek világához. A két kéz már jóval nagyobb önállóságra van készítve, az egyre nehezedő ellen-szólamok, a két kézben megjelenő különböző zenei anyagok miatt.

A *harmadik részben* (27–41. sz. darab) megjelenik a *pozícióváltás*. Nem minden mű tartalmazza ezt a technikai elemet. Visszatérnek korábban már elsajátított játékformák, ez elősegíti más, újfajta zenei, ritmikai elemek bevezetését. Ezt követően találunk olyan darabokat, melyek 5 hangnál nagyobb hangterjedelműek, így a kéz pozícióból való kimozdítását követelik. A zenei képzelet fejlesztéséhez található egy fejezet „*Komponálásra való ösztönzés*”¹⁶¹ címmel. Az adott teljes példa után hasonló karakterű, kiegészítésre váró kis darabok következnek. Először csak a záró ütemet, majd a teljes zárlatot, később a periódus második felét kell megkomponálniuk a tanulóknak, majd az utolsó feladatban már a dallam második felét is ők írhatják. A szerző megjegyzése szerint nem egyszerre kell ezeket elkészíttetni, hanem több órára elosztva. (*Lásd: Melléklet 25. sz.*)

A *negyedik rész* sem határolódik el a többi szakasztól. Megkülönböztetése azért szükséges, mert új ritmusképleteket, ritmuselemeket tartalmaz. A szerző is fontosnak tartotta ezt, külön kiemelte a kottában az új ritmikai elemeket, viszont ezt nem folytatta következetesen a kötet végéig. A 42. sz. darab előtt találkozunk először ilyen kiemeléssel, az új ritmusképlet a *szinkópa*. Ezt követően a *nyújtott ritmus* is hasonló hangsúlyt kap, az *éles ritmus*, a *tizenhatod*, illetve a *kis nyújtott* és *kis éles* ritmusok viszont nem lettek kiemelve. Ebben a szakaszban új technikai elemként jelenik meg több szólam vezetése egy kézben. Ennek legegyszerűbb formája szerepel itt, valamelyik szélső (1. vagy 5.) ujjunk tartott hangja közben a szabadon maradt ujjak dallamot játszanak.

Az *ötödik rész* a hangsorjáték előkészítése címet viseli, maga a szerző is szükségesnek érezte, hogy címmel lássa el a szakaszt. Megjelenik az *alá- és fölétevés*. A szerzemények előnye, hogy nem maradnak a dūr és moll hangsorok

¹⁶⁰ Az első kötet bemutatásánál utaltunk rá, hogy a kottakép sokáig egysíkúan csak a C tonikát használja.

¹⁶¹ Papp, L.: *Zongora ABC* 2. 17. old.

keretein belül, hanem a *modális* hangnemeket is használják.¹⁶² A skálajáték gyakorlása céljából Papp Lajos etűdöket írt, a jobb és bal kéz egyaránt elmélyítheti a hangsorok játékát. Ez a fejezet tartalmazza a hangsorokhoz kapcsolódva a T-S-D-T klasszikus zárlatot, mely különféle ritmusvariációkkal, karakterekkel jelenik meg. Ezzel megalapozást nyer a későbbi zeneelmélet-tanulás, illetve további variációk kitalálására készíti a gyerekeket.¹⁶³ Először dúr hangnemben jelennek meg a zárlattípusok, majd az összhangzatos moll kadenciája következik, a hangsor tudatosításával összekapcsolva.

A *hatodik részben* négykezes művek találhatók (mindössze három).

A *Függelékben* hangsorlejegyzések szerepelnek. A *modális* hangsorok mellett helyet kapott a bartóki *akusztikus* hangsor, illetve a *Cigány-dúr* és *moll* hangsor is. A skálák nem egy szölamban vannak lejegyezve, hanem akkordkísérettel. Ezek után a szerző ajánlásokat közöl a skálajáték variálásához. A kötet végén részletes hangsortáblázat látható, melynek tartalma 3# 3b-ig minden dúr és moll hangnemben: *skála*, *hármashangzat fordításokkal* és *ujjrenddel*, *Domináns szeptim* *ujjrenddel*, *futam* *ujjrenddel*, *kadencia* négyzólamú lejegyzésben.

A második kötet szerzeményeinek többsége is *Papp Lajos* nevéhez fűződik, de megjelennek egyéb zeneszerzők művei is: *Bartók B.*(3), *J. Ph. Rameau* (1), *A. Kress* (6), *J. B. Vanhal* (1), *L. Mozart* (1), *W. A. Mozart* (1).

A népdalok aránya és szerepe a *Zongora ABC 2.* kötetében

A *Zongora ABC 2. kötet*e legnagyobb arányban népdalokat, népdalfeldolgozásokat tartalmaz, összesen 60 darabot. A műzenei idézetek száma nem sokkal marad el ettől, 57 ilyen művet találunk. A gyakorlatok száma mindössze 15.

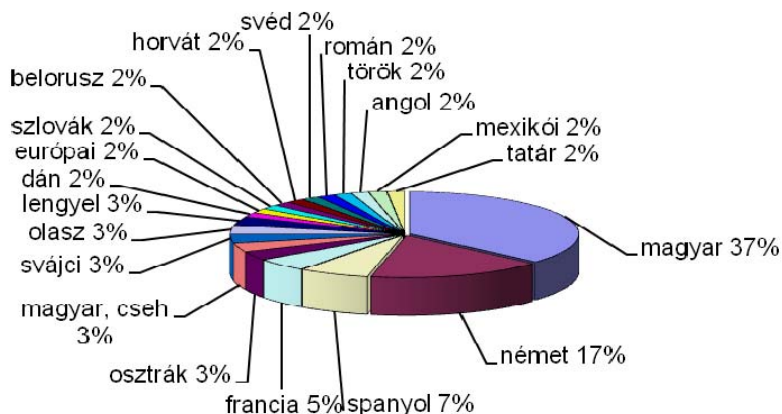
96. ábra: A népdalok aránya Papp Lajos: *Zongora ABC 2.* kötetében

Az első kötethez hasonlóan itt is változatos a népdalok nemzetenkénti megoszlása. Döntő többségben magyar népdalok találhatók (22 db), de a német nép-

¹⁶² A hangsorjáték előkészítésére című fejezet első darabja: Mixolíd. Találunk emellett eol hangnemű művet is.

¹⁶³ Az egyszerű Tonika-Subdomináns-Domináns zárlat variációi: 4/4-es induló, 3/4-es keringő, dallami figuráció-klarinét, trombita, visszhang (oktáváltások).

dalok is jelentős arányt képviselnek (10 db). Ezen kívül spanyol, francia, osztrák, cseh, svájci, olasz, lengyel, dán, európai, szlovák, belorusz, horvát, svéd, román, török, angol, mexikói, tatár népdalok szerepelnek a kötetben. A következő diagram segítségével megfigyelhető a népzenei példák sokszínűsége.

97. ábra: A népdalok nemzetenkénti megoszlása Papp Lajos: Zongora ABC 2. kötetében

A népdalok szerepének vizsgálatához a *Zongora ABC 2. kötetének* minden szakaszából a legjellemzőbb példákat emeljük ki.

Az első szakasz ismétlődő jellegű. A 10 darab közül 7 mű népdalfeldolgozás. Ezek közül 4 más formában szerepelt már az első kötetben is. Egy összehasonlító vizsgálatot végezve megállapítható, hogyan változott a népdalok feldolgozásának módja az első és a második kötetben. Az alábbi kottapélda szemlélteti a két feldolgozási módot.

98. ábra: Német népdalfeldolgozás a Zongora ABC 1. kötetből (45. sz.)

99. ábra: Német népdalfeldolgozás a Zongora ABC 2. kötetből (4. sz.)

Az első szembeötlő különbség az eltérő hangnem. Transzponálási lehetőségek eddig is voltak, de az nem jelent meg kottakép formájában. Az első kötetben a német népdal egyszerű kíséretet kapott. Minden második ütemben szólaltatja meg a bal kéz a kísérő C-G kvintet. A második kötetből vett kottapéldán megfigyelhető, hogy a kíséret is mozgalmasabb lett. Két ízben a bal kéz is csatlakozik a jobb kéz dallamjátékához, így *unisono* hangzás jön létre. A népdal szerepe mindenképpen ismertségéből adódik. A már korábban, más formában elsajátított dallamot könnyebb az új, nehezebb formájában interpretálni.

A következő népdal kétféle feldolgozásának összevetése is tanulságos.

deutsch – German – német

transp.D

100. ábra: Népdalfeldolgozás a Zongora ABC 1. kötetéből – német népdal,
1. változat (51. sz.)

deutsch – German – német

mf *f* *mf* *f*

101. ábra: Népdalfeldolgozás a Zongora ABC 2. kötetéből – német népdal,
2. változat (6. sz.)

A két mű hangnemileg eltérő. A dallamot az első kísérettel már volt alkalomunk transzponáltatni, a kottakép azonban csak a 2. kötetben változik. A művek kísérete egy szempontból hasonlít egymáshoz, a kísérő szólam nem a dallammal együtt, hanem késve kezd. A késés mértéke, annak technikai, zenei megvalósítása már jelentősen eltér. Az első darabban a második ütemben indul a bal kéz, C-G kvintet játszik minden ütem egyre, majd egy ütem szünet után ezt folytatja. A második kötetből vett idézetnél kitűnik, hogy már rögtön az első ütemben belép a kísérő szólam, de csak a második ütésre. A súlytalan helyen való indulás új technikai-zenei probléma. A bal kéz belépésénél a legfontosabb megoldani való feladat, hogy a belépéssel ne törjön meg a dallam, annak súlyviszonyai ne változzanak. A népdal szerepe itt ugyancsak abból adódik, hogy már korábban elsajátított

játított dallamról van szó. Ezáltal könnyebb az új problémára, a súlytalan helyen való belépésre koncentrálni.

A kötet második részében található ugyanennek a népdalnak egy harmadik feldolgozása, melyben új szerkesztésmód jelenik meg.

The image shows a musical score for a piano piece. It is in 2/4 time and F major. The tempo is marked 'Allegretto'. The score consists of two staves: a treble clef staff and a bass clef staff. The treble staff begins with a five-fingered chord (5) and a dynamic marking of *mf*. The bass staff begins with a one-fingered chord (1). The piece features several dynamic changes: *mf*, *f*, *mf*, and *f*. There are also fingering indications: 1, 3, 1, 3 in the treble staff and 1, 3 in the bass staff.

102. ábra: Népdalfeldolgozás a Zongora ABC 2. kötetéből – német népdal, 3. változat (11. sz.)

Érdekes összevetni a három változatot, a fejlődés jól nyomon követhető. A harmadik változat hangnemileg ismét eltér, F tonalításban mozog. Az új elem az imitációs szerkesztésmód kezdetleges formája. A kísérő szólam imitációszerűen lép be egy negyed késéssel a dallamhoz képest. Az imitáció azonban nem folytatódik, helyette a bal kéz csatlakozik a jobb *staccato* hangjaihoz. A népdal szerepe elsősorban jellegéből adódik, elősegíti az imitációs szerkesztéssel íródott mű játékának elsajátítását.

Ebben a részben a kétkezes játék továbbfejlesztése folyik. A következő kottapélda már továbblép az *unisono* és a *tükörjáték* technikán.

The image shows a musical score for a piano piece. It is in 2/4 time and D major. The tempo is marked 'Allegro'. The score is divided into two sections, A and B. Section A starts with a dynamic marking of *mf* and a five-fingered chord (5) in the bass staff. It features a triplet of eighth notes in the treble staff and a dynamic change to *f*. The word 'ossia:' is written above the treble staff. Section B starts with a dynamic marking of *mf* and a five-fingered chord (5) in the bass staff. It features a triplet of eighth notes in the treble staff and a dynamic change to *f*. The piece ends with a *Fine* marking and the instruction 'D.C. al Fine'.

103. ábra: A Tüzet viszek... kezdetű népdal feldolgozása (16. sz.)

A *Tüzet viszek...* kezdetű népdal *Da Capo* feldolgozása először G majd D, aztán ismét G tonikával szólaltatja meg a dallamot. Így ugyanaz a zenei anyag különböző kezdőhangokról indul. Az első és utolsó dallamsorban nem szerepel fekete billentyű, a középsőben viszont igen. A dallam és a kíséret más szempontból nem változik a három megjelenés alkalmával. A kíséret ellenszólam jellege már a kétkezes játék egy magasabb formáját mutatja. A népdal szerepe elősegíteni a két különböző pozíció, hangnem alkalmazását. Az ismert dallamot könnyebb transzponálni különböző hangnemekbe, *pentachord* hangkészlete elősegíti, hogy nem az ujjakat külön, hanem az egész kéz pozícióját kell változtatni.

A harmadik részben megjelenik a *pozícióváltás*. Az öt hangos hangterjedelem kibővül, esetenként szextre, oktávra, vagy nonára szélesedik. Ez megköveteli az ujjak helyzetének változtatását.

Moderato europäisch – European – európai

The image shows a musical score for a piece titled 'Europai népdal feldolgozása (28. sz.)'. The score is in G major (one sharp) and 3/4 time. It is marked 'Moderato' and 'mf'. The score consists of two systems of music. The first system starts at measure 28. The right hand (treble clef) has a melody with fingerings 1, 1, 3, 3, 4. The left hand (bass clef) has a bass line with fingerings 1, 4, 1, 3, 3, 2, 5. The second system continues the piece with fingerings 2, 1, 4, 3, 1, 3, 3, 3, 3 in the right hand and 2, 2, 3, 3, 3, 1 in the left hand. The piece ends with a double bar line.

104. ábra: Európai népdal feldolgozása (28. sz.)

A kottapélda egy ismert dallam feldolgozása. Nehézsége a dallam pozícióváltásaiban és a kíséretben rejlik. A népdal legfontosabb szerepe megkönnyíteni a pozícióváltásokat. Mivel ezek a dallamsorok kezdeteire esnek, így könnyebben megoldhatók. Nem *legato-játék* közben kell változtatni a kéz helyzetén, hanem a kar segítségével. A kíséret is a népdal dallamtöredékeiből építkezik, ezért a népdal a két kéz együttjátékát is megkönnyíti.

Szintén a harmadik részben található az *Egy boszorka van...* kezdetű szlovák népdal feldolgozása. Az első kötetben már találkozhattunk a népdallal, ott négykezes változatban jelent meg. (Lásd: 95. ábra) Így nem csupán „énekelve” ismert dallamról van szó, hanem már zongorán is.

Allegro slowakisch – Slovak – szlovák

The musical score is for a piece in 2/4 time, marked 'Allegro'. It consists of three systems of staves. The first system starts at measure 32 and includes a treble clef staff with a melody and a bass clef staff with a rhythmic accompaniment. The melody begins with a *mf* dynamic and features a triplet of eighth notes. The second system continues the piece, showing dynamic changes from *f* to *p* and back to *f*. It includes first and second endings for the melody. The third system concludes the piece with a *mf* dynamic and a triplet. A transposition instruction 'transp. As Ab' is located at the bottom right of the score.

105. ábra: Egy boszorka van... – A pergőjáték fejlesztése (32. sz.)

A népdal feldolgozása az eredeti karakterhez igazodik. A folyamatosan mozgó kíséret a dallammal együtt a pergőjátékot fejleszti. A népdal legfőbb szerepe is ez. Az első kötet négykezes-változatában még *unisono* szólalt meg a dallam, itt már különálló kíséretet kap. A népdal jellegéből adódóan alkalmas a hirtelen dinamikai váltásokra, melyeket Papp Lajos jelzett a kottában is.

A negyedik rész ritmikai újdonságainak bevezetésében fontos szerepet kapnak a népdalok. Az új ritmusképletek bevezetése mindig egyszerűbb, ha már valamilyen ismert zenei anyagból vezetjük vissza azt. A szerző is ezt az utat választja, első ízben a szinkópa tudatosításánál.

The musical score is for a piece in 2/4 time, marked 'mf'. It consists of two systems of staves. The first system starts at measure 42 and includes a treble clef staff with a melody and a bass clef staff with a rhythmic accompaniment. The melody begins with a quintuplet of eighth notes. The second system continues the piece, showing dynamic changes from *f* to *p* and back to *f*. It includes first and second endings for the melody. A transposition instruction 'transp. A' is located at the bottom right of the score.

106. ábra: A szinkópa tudatosítása a Szántottam gyöpöt... kezdetű népdal felhasználásával (42. sz.)

A *Szántottam gyöpöt...* kezdetű népdal szövegében a szinkópa ritmusképletre olyan szavak esnek, melyek eleve ezt a ritmust hordozzák (pl. szántottam, vetetem, mit nézek). A népdal szerepe így egyértelmű, a szöveg segítségével megismertetni, tudatosítani az új ritmusképlet relációit. A kíséret alárendelődik az új elemnek, az első versszakban csupán négy együtthangzó kvint (G-D), ezt követően ezek a hangok bontva, a végén egy A hanggal színesedve.

A hangsorjátékot előkészítő ötödik részben mindenekelőtt a műzenei példák és etűdök hordozzák a kitűzött célt, azaz a skálajáték megalapozását. Népdalok is szerepelnek a szakaszban, de csak részben tartalmaznak olyan elemeket, melyek ténylegesen a hangsorjátékot készítik elő. Az egyik gyermekdal-feldolgozás két formában is szerepel.

107. ábra: Magyar gyermekdal – Á Bé Cé Dé... (88. sz. – Részlet)

108. ábra: Magyar gyermekdal – variáció – Á Bé Cé Dé... (88. sz. – Részlet)

A kottarészletekből kitűnik, hogy ez esetben maga a gyermekdal nem hordoz kifejezetten skálajátékra jellemző elemeket, viszont a feldolgozás módja pótolja ezt. Az első változatban a dallam eredeti formájában jelenik meg, a kíséret nagyobb ívű motívumokból áll. Ezek már alá- és fölétevést tartalmaznak. A második változat figurációs variáns. Mind a kíséret, mind a dallam díszítő elemekkel gazdagodik, melyek jellegüknél fogva fontosak a hangsorjáték megalapozásában. A népdal szerepe ez esetben ismertségében és a feldolgozás módjában rejlik.

A négykezesek között egy népdalfeldolgozás található. Az *Element a két lány...* kezdetű népdal dallama végigvonul a *Primo* szólamban, következetesen *unisono* formában. Technikai újdonságot nem tartalmaz. A népdal itt a kamara-zenélést segíti.

2.4.3. Összefoglalás

Papp Lajos: *Zongora ABC* sorozata alapkonceptiójában, célkitűzésében, **zenepedagógiai szempontból** különbözik a Magyarországon alkalmazott többi zongoraiskola kötetétől. A zenepedagógiai célkitűzések: utat nyitni *Bartók* zenéje felé és az európai zenei hagyományok ötvözése. Az első és második kötet szervesen egymásra épül. Szerkezetileg hasonlóak, fejezetekre nem tagolta őket a szerző, ennek ellenére a fokozatosság nyomon követhető. A kötetek megjelenése, főleg az első kötet színes kottái, nagy ábrái a gyermekek világához igazodnak. Negatívumként említhető a sok öncélú, száraz gyakorlat, hiányoznak a különböző zenetörténeti korszakok darabjai. Ez hátráltatja a stílusos játékmód kialakulását, a kötetek kizárólagos alkalmazásánál kevés igényes művet tanulhatnak a diákok. Az első kötet e tekintetben teljesen hiányos, a második már néhány barokk és klasszikus művet tartalmaz, de nagyon kis százalékban. A modern hangzásvilág kis mértékben megjelenik a kiadványban. A kötetekben a kamarazenélés folyamatosan jelen van, több darabnál ajánlott második szólamokat találunk.

A *Zongora ABC* köteteinek ismertetéséből kitűnik, hogy Papp Lajos nem csak zongora tantárgyat tanított, hanem zeneelméletet is. Nagyon biztos és hasznos alapokat szerezhetnek e téren a gyerekek, így e zongoraiskola használata szintézist teremt az oly sokszor teljesen különálló zenei területek között (hangszerjáték – zeneelmélet).

A kötetek legfontosabb újítása **zongoramethodikai szempontból**, hogy csoportos zongoraoktatásra is alkalmazhatók. Magyarországon ez a hangszeroktatási forma nem terjedt el és nem is támogatott. A szerző ilyen irányú törekvése Európa más országai felé nyit utat. A kötetek felépítése és a sematikus gyakorlatok uralkodása magyarázatául szolgálhat a csoportos oktatás követelményeinek való megfelelési szándék. Az első kötet kezdeti lépései methodikai szempontból nem megalapozottak. A karjáték után korán következik a *legato-játék*. A „dal-lam-nélküli”, szegényes gyakorlatok nem hatnak inspiráló jelleggel a tanulókra. Pozitívumként említhető, hogy a sorozatban a transzponálás a kezdetektől jelen van. Ez más kottacsalád esetében nem tapasztalható. Ezzel szemben a kottakép C tonalitása túl sokáig megmarad, ez nem fejleszti a kottaolvasást, illetve a vizualitást, motorika és hallás korai összekapcsolását. Pozitívum viszont, hogy fehér és fekete billentyűkön egyaránt folyik a zongorázás, már a tanulási folyamat kezdetétől.

Népzenei szempontból Papp Lajos zongoraiskolája sokszínű. A népdalok alkalmazása viszont az eddig bemutatott zongoraiskolák céljaitól eltér. A népdalok a két fő célkitűzést szolgálják, *Bartók* zenéjéhez közelítenek és európai hagyományokat közvetítenek. A kiindulópont tehát nem a vokális alapon történő zongoraoktatás. Ezt jelzi az a tény is, hogy a népdalok szövegei nem szerepelnek a kötetekben. A *Zongora ABC* nem a magyar hagyományokat kívánja követni,

nem kifejezetten a magyar népzeneire épít, így annak már többször említett előnyeit sem használja ki. Ennek ellenére a népdalfeldolgozások konkrét metodikai célokat hordoznak, új játékmódok, ritmusképletek, mozgásformák bevezetését támogatják. A népzenei sokszínűség előnye, hogy a sorozat nem csak Magyarországon alkalmazható, hanem más országokban is.

Tapasztalatunk szerint a kottacsalád felnőtt kezdőknél hatékonyabban alkalmazható, felépítése, egyértelmű, könnyen átlátható tartalma miatt. A kötetek kizárólagos alkalmazása a fent említett hiányosságok miatt nem javasolt, kiegészítő anyagok használata ajánlott.

2.5. Lakos Ágnes: A barátságos zongoraiskola

A barátságos zongoraiskola címmel Lakos Ágnes 2006-ban jelentetett meg új zongoraiskola sorozatot. Szerzőtársai Orbán György¹⁶⁴ zeneszerző, illetve Christina Diederich illusztrátor voltak. A kottacsalád 4 kötetet foglal magába, hozzávetőleg az első 2-3 év zongoratanításához alkalmazkodva.¹⁶⁵ Jelen disszertáció eredeti tervezetében nem szerepelt a kottacsalád elemzése. Az empirikus kutatás eredményeiből viszont kiderült, hogy a heves megyei zongorapedagógusok figyelemreméltó része már használja a köteteket, ezért szükségét éreztük egy rövid ismertetésnek. Mivel viszonylag új, még hosszú távon nem kipróbált kiadványról van szó, ezért csupán a szerkezetét, felépítését, tartalmát ismertetjük. A kottacsalád eredményességének vizsgálata néhány év gyakorlatban való alkalmazás után indokolt.

Jelen disszertáció témájához az első 3 kötet kapcsolódik. Ezért ez a három kötet kerül bemutatásra általános, zenepedagógiai, zongoramethodikai, illetve népzenei szempontból. A 4 kötet általános jellemzéseként megállapítható, hogy színes, a gyermekek világához közel álló, külső megjelenésre kreatív kiadvánnyal találkozunk. A kották bővelkednek a rajzok, melyek vagy a konkrét művekhez kapcsolódnak, vagy egyéb zenéhez fűződő mondanivalót hordoznak. A kötetek szervesen kapcsolódnak egymáshoz, a strukturált szerkesztés végigkövethető mind technikai, mind darabválasztási szempontból. A kották végén zene-történeti ismerettár található, és a zenei szakkifejezések magyarázata is konzekvensen jelen van.

A kottacsalád újszerű megjelenése, nem szokványos tartalma mindenképpen új színfolt a kezdők zongoraoktatását segítő kiadványok sorában.

¹⁶⁴ Orbán György zeneszerző (1947–)

¹⁶⁵ A szerző maga is megjegyzi a kotta ismertetésében, hogy minden gyermek haladási tempója más, hozzávetőleg az első két évre tervezhetők a kötetek.

2.5.1. Lakos Ágnes: *A barátságos zongoraiskola 1.*

Zenepedagógiai, zongoramethodikai jellemzők

A kötet a zongoratanítás első lépéseitől nyújt segítséget a zongoratanárok részére. (Címlapot lásd: Melléklet 26. sz.) A tartalomjegyzékből kitűnik, hogy a kotta világosan tagolt, fejezetekre osztott. Mind a 9 fejezet címe utal azok tartalmára. Ezt követi egy a szerző által írt ismertetés a kötetekről, a zenetanulásról, illetve néhány módszertani ajánlás. Ezután a fejezetek rövid indoklása, tartalmuk bemutatása található. A szövegeket, magyarázatokat *Lakos Ágnes* írta, ezekkel még világosabbá teszi céljait.

Az első fejezet a *Lássunk hozzá!* címet viseli. A zongora bemutatása, a helyes testtartás szemléltetése mellett zenei alapismereteket tartalmaz. (Lásd: Melléklet 27. sz.) Ehhez a fejezethez később is vissza lehet térni, amikor egy-egy új zenei elem tudatosításához érkezünk.

A második fejezet címe: *Európai gyermekdalok*. Lakos Ágnes e rész jellemzésénél megindokolja a címet: „*A zongorázást gyermek- és népdalok tanításával kezdjük, mert ezeknek a kicsi daloknak a tagolása, ritmusa olyan egyszerű, hogy erre a célra alkalmasabb és nemesebb zenei anyagot nem találhatunk.*” A váltott kezes darabokhoz nagyon korán csatlakozik egy ajánlott „tanári” szólam, a korai kamarazenélés jegyében. A feldolgozásokat Orbán György írta. A váltott kezes, karos játékmód jellemzi ezt a szakaszt.

A harmadik fejezet az *Isméltés* címet kapta. A szerző már a kotta ismertetésében jelzi, hogy a megfelelő elmélyítés miatt ismétlődő részeket iktatott be bizonyos időközönként. Így ez a rész nem tartalmaz új elemeket, csupán a zenei anyag más.

A negyedik fejezet a *Legato – Staccato* címet viseli. A tartalom egyezik a cím utalásával, két új játékmód kerül bevezetésre, a *legato* és a *staccato*. Először minden darab külön-külön tartalmazza a két játékformát, majd vegyesen is megjelennek azok. A művekhez továbbra is találunk négykezes javaslatot.

Az ötödik fejezet címe: *Kétkezes játék*. A cím ismét világosan kifejezi a bevezetni kívánt újdonságot, a két kéz egy időben történő önálló szólamvezetését. A művek többségéhez már nem csatlakozik másik szólam, a tanulók egyedül interpretálják a műveket.

A következő, hatodik rész újra *Isméltés*. Az előző két fejezetben tanultakat, a *legato-staccato* játékot, illetve a kétkezes játékot mélyíti el.

A *Kettősfogás és tizenhatodok* címet viselő hetedik fejezetben már komoly technikai kihívásokkal találkozunk. A kettősfogások megjelenése, illetve azok mozgó szólamban való alkalmazása mellett a pergőjáték előkészítése kezdődik. Megjelennek a tizenhatodok, kis etűdök, gyakorlatok segítik az elmélyítést.

A nyolcadik fejezet a *Pontozott ritmus és átkötött hangok* címet viseli. A fiatalabb korosztály számára nehezen értelmezhető ritmusképletek bevezetésénél a

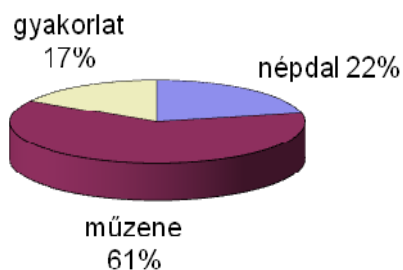
művek nehézségi szintjében visszalépés tapasztalható. Ez azzal indokolható, hogy az új problémára kell összpontosítani.

Az utolsó, kilencedik fejezet újra *Ismétlés*. A kettősfogások, a tizenhatodok, a pontozott ritmusok és az eddig tanult játékok elmélyítése a cél.

A kotta végén *Zenei kiskönyvtár* található. Ez a zongoraiskolák műfajában teljesen egyedi, de nagyon pozitív dolog. Szerepel benne az összes, a kottában szereplő zeneszerző rövid életrajza. Ezt követi a zenei korszakok meghatározása, rövid jellemzése, főbb képviselői. Végül a zenei jelek és kifejezések magyarázatát találhatjuk meg.

A népdalok aránya és szerepe *A barátságos zongoraiskola 1. kötetében*

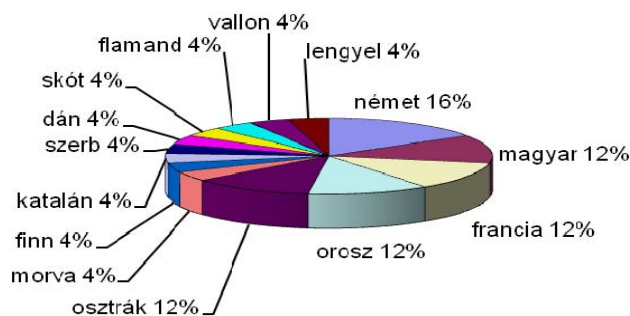
A barátságos zongoraiskola első kötete 25 népdalfeldolgozást tartalmaz. Emellett 71 műzenei példa és 19 gyakorlat található benne. A következő diagram ezek arányait szemlélteti.

109. ábra: A népdalok aránya a *Lakos: A barátságos zongoraiskola 1. kötetben*

A népdalok jelentős része a 2. fejezetben található (19 db), a többi a további fejezetekben jelenik meg. A népdalok használata tehát tudatosan szinte csak arra a fejezetre korlátozódik, amely címében és célkitűzésében is a népzene zongoraoktatásban való alkalmazását hordozza.

A népdalok és gyermekdalok nemzetenkénti megoszlása sokszínű. A legnagyobb számban előforduló német népdalok mellett találunk magyar, francia, orosz, osztrák, morva, finn, katalán, szerb, dán, skót, flamand, vallon, lengyel népdalokat találunk.

110. ábra: A népdalok nemzetenkénti megoszlása a Lakos: A barátságos zongoraiskola 1. kötetben

A diagramból kitűnik, hogy legnagyobb százalékban a német népdalok szerepelnek a kötetben, csak ezt követik a magyar népdalok. A kötetben szereplő népdalok nyelvezete egyszerű, formailag könnyen értelmezhető, világosan tagolható.

A második fejezet tartalmazza népdalok nagy részét. A szakasz célja a váltott kezes játékforma gyakoroltatása, a kar megfelelő használatának elsajátítása. A népdalok is ezeket a célokat szolgálják. Formailag, nyelvezetileg könnyen érthető, a tanulók számára megközelíthető a darabok. A szerző a kotta ismertetőjében felhívja a figyelmet arra, hogy fontos a dallamokat énekelteni is, szöveggel, vagy annak hiányában hangnévvel.

111. ábra: Váltott kezes zongorázás – Hej, tulipán... (19. old.)

A kottapélda egy magyar népdal váltott kezes feldolgozását mutatja be. A második fejezetben ez a második darab. A népdal 4 dallamsorából 2-2 egyforma (betűzve a sorszerkezet: AABB). Először a jobb, majd a bal kézben szerepel

ugyanaz a motívum, így a bal kéz számára könnyebb utánozni a jobb kéz által eljátszott dallamot. A rövid sorokból álló népdal szótagszáma mindig azonos, hangneme *lá-pentachord*. A tanulók számára ezek a jellemzők teszik a népdalt könnyen értelmezhetővé. A népdal szerepe a váltott kezes játék segítése. Ebben az esetben az azonos sorok jelentik a legfontosabb segítséget.

A második fejezet elején az előbbi kottapéldához hasonló feldolgozásokat találunk. A fejezet második felében a váltott kezes játékforma megmarad, a kottakép változik.

Orbán Gy. feldolgozása

The image shows a musical score for a four-hand piano exercise. It is in 2/4 time and consists of two systems. The first system has a right-hand part (m.d.) with notes and fingerings (1, 3, 2, 3, 1, 2) and a left-hand part (m.s.) with notes and fingerings (3, 1, 2). The second system has a right-hand part (m.d.) with notes and fingerings (2, 2, 2) and a left-hand part (m.s.) with notes and fingerings (2, 2). The score is in a key with one flat (B-flat) and is titled 'Orbán Gy. feldolgozása'.

112. ábra: Négykezes ajánlás – Tallér, tallér...(osztrák gyermekdal – 23. old.)

A kottapélda első sora tartalmazza a tanulóknak szánt váltott kezes népdalfeldolgozást. A jobb és bal kéz játékát a szokásos rövidítéssel jelzi a szerző (m.d. m.s.¹⁶⁶) A következő két kottasor kíséret a népdalhoz, melyet a tanár tehet hozzá a tanuló játékához. A népdal *hexachord* hangkészlete az előző példához képest már egy hangos bővülést jelent. A lejegyzési mód változása egyrészt megkönnyíti az olvasást, hiszen csak egy kottasort kell követni, ugyanakkor meg is nehezíti, mert a jobb és bal kéz váltakozását nem könnyű követni. Azonban pozití-

¹⁶⁶ m.d. : mano destra – jobb kéz
m.s. : mano sinistra – bal kéz

vuma ennek a lejegyzésmódnak, hogy korán megtaníttja a gyermekeknek a kezek cseréjének jelzéseit. A népdal szerepe az előzőhöz hasonlóan a váltott kezes játékkforma gyakoroltatása. A kísérettel együtt a kamarazenei kezdeteibe vezet be a tanulókat.

Az ötödik fejezetben (*Kétkezes játék*) is találunk két népdalfeldolgozást. Az egyik egy orosz dallam.

113. ábra: Kétkezes játékkforma – Orosz népdal (46. old.)

A kétkezes játékkformán belül ez a mű már ötvözi az előző fejezetben elsajátított *legato-staccato* játékk módot. A *dó-pentachord* dallam szintén 5 hang terjedelmű kísérettel kapott. A kísérő szólam hosszabb ritmusértékekben mozog, íve egyszerűbb. A népdal szerepe a kétkezes játék megalapozása, ezen kívül a *legato-staccato* játékkformák elmélyítése.

Az új ritmusfajták bevezetése olyan műveken keresztül történik, melyek technikai szempontból visszalépnek egy korábbi szintre. Ez azért indokolt, mert az új probléma megoldásához lehetőség szerint maximális koncentráció szükséges. A következő példa egy új ritmusképlet bevezetését szemlélteti.

114. ábra: Pontozott ritmusok bevezetése – lengyel népdal (70. old. – Részlet)

A fenti kottapélda egy lengyel népdalfeldolgozás. A tanuló csak jobb kézzel játszik. Az új ritmikai elem a *nyújtott ritmus*. A pontos játékot segíti a *mérőző* második, tanári szólam. A népdal szerepe egyértelműen az új ritmus bevezetése, elsajátítása.

Lakos: A barátságos zongoraiskola 1. kötete szisztematikus, átgondolt felépítést mutat. A darabok, illetve a fejezetek nehézségi sorrendben követik egymást. A népzenei anyag jelentős része egy fejezetre korlátozódik, határozott pedagógiai céllal.

2.5.2. Lakos Ágnes: *A barátságos zongoraiskola 2.*

Zenepedagógiai, zongoramethodikai jellemzők

A sorozat második kötete szervezen követi az első kötet felépítését, szerkezetiileg és a darabok nehézségi szintjét tekintve egyaránt. A szerző általános ismertetése a kötetekről itt is megtalálható a kotta elején. Ezt követi az egyes fejezetek részletesebb leírása. A fejezetek címei ebben a kötetben is jelzik azok tartalmát, methodikai célját. A fejezetszámok az első kötet folytatásai, így az itt található első fejezet a 10-es számot viseli. Az ismertetésnél is ezt, a szerzőtől származó számozást alkalmazzuk.

A 10. fejezet címe: *Alátevés és föltevés, szinkópa*. A szerző által leírt célkitűzés a skálajáték megalapozása, a hüvelykujj helyes mozgásának kialakítása. A technikai újdonság mellett az új ritmikai elem, a szinkópa is ebben a szakaszban kapott helyet.

A 11. fejezet a *Triola, kvintola, szextola* címet viseli. Az új ritmikai elemek egy időben való tanítása methodikailag alátámasztható. A gyermekek így kreatívabban elsajátíthatják az egy egység alatt lezajló, különböző számú hangok csoportjának játékát. A kezdők számára készült zongoraiskolák közül ezen ritmusképletek korai, együtt-tanításával csak itt találkozunk.¹⁶⁷ A hüvelykujj kiművelése ebben a fejezetben is folytatódik, így az elmélyítés hatékonyabb.

A 12. fejezet *Isméltés*. Az első kötet felépítéséhez hasonlóan a szerző mindig két fejezet után iktatja be a nagyobb elmélyítést, tudatosítást szolgáló fejezeteket. A darabok célja az előzőekben tanult új technikai és ritmikai elemek elmélyítése, gyakoroltatása.

A 13. fejezet *A skálajáték* címet viseli. Az első fejezetben már megtörtént az előkészítés, így biztos alapokra helyezhető a skálajáték tanítása. Mivel új játékformáról van szó, a darabok technikailag átmenetileg könnyebbek. Először csak külön a jobb és a bal kézben jelennek meg a skálaelemek, majd kétkezes játék formájában, de könnyebb, hosszabb ritmusértékekben mozgó kísérettel.

¹⁶⁷ A triola az egyetlen, melyet a többi zongoraiskola is tanít. A kvintola és a szextola mellé rendelése logikailag könnyebben megközelíthetővé teszi ezeket a ritmusképleteket.

A 14. fejezetben új ütemfajtákkal ismerkednek meg a tanulók, ezek a 3/8 és 6/8. Lakos Ágnes ebben a fejezetben többször ajánl tanári szólamot a darabokhoz, érdekesség, hogy egy alkalommal a tanuló játssza a *secondo*, alsó szólamot. A 3/8 és a 6/8 lüktetésének gyakorlása szempontjából ez hatékony összeállítás.

A 15. fejezet újra *Ismétlés*. A cél a skálajáték és az előzőekben tanult új ütemfajták elmélyítése.

A 16. fejezet címe: *Akkordjáték*. A szerző a fejezet ismertetésében hangsúlyozza, hogy fontos az akkordok betöltött szerepét meghatározni minden egyes darabon belül. Az itt lévő darabok mindhárom funkciót tartalmazzák: bal kézben kíséret, jobb kézben kíséret, mindkét kézben egyenlő mennyiségben elosztva. A darabok között lassú és gyors karaktereket egyaránt találunk, így az akkordozás több oldalról megközelíthető.

A 17. fejezet szervesen épül az előzőre, címe: *Akkordfelbontás*. Az új technikai elem különböző változatait vonultatja fel a fejezet. Szerepelnek alaphármasok fordításaikkal egy kézben, két kézre elosztva, szeptimakkordok hiányos és teljes formában.

Az utolsó, 18. fejezet újra *Ismétlés*. Az akkordok és akkordfelbontások elmélyítése zajlik. Ezen kívül találkozhatunk a skálajáték elemeivel, illetve az új ritmus- és ütemfajtákkal.

A fejezeteket összefoglaló táblázat követi, melyben 3# 3b-ig a dúr, összhangzatos moll és dallamos moll skálákat találjuk, mindkét kéz számára ujjrenddel ellátva.¹⁶⁸

A második kötet végén az elsőhöz hasonlóan *Zenei kiskönyvtár* és a zenei szakkifejezések magyarázata található.

Lakos Ágnes zongoraiskolájának második kötete mindössze egyetlen népdal-feldolgozást tartalmaz (60. old. *Holdfény* – francia népdal), ezért a népzene szerepének vizsgálata nem indokolt. A kötet felépítése szisztematikusan folytatja az első kötetét. A darabok nehézségi sorrendben és meghatározott cél szerint követik egymást. A népdalok hiányát nem indokolja meg a szerző, ennek ellenére különös, mert az első kötetben külön fejezetet szánt a feldolgozásokra.

2.5.3. Lakos Ágnes: *A barátságos zongoraiskola 3.*

A sorozat harmadik kötete az előző kettőre épül, szerkezetileg, felépítésében is követi a már megszokott struktúrát. A darabok nehézségi szintje szintén fokozatosan növekszik.

A bevezető általános ismertetés ebben a kötetben is megtalálható. Ezt a fejezetek magyarázata, céljainak leírása követi. Ezután következnek a pontosan behatárolt fejezetek. A számozás ott folytatódik, ahol a 2. kötetben befejeződött.

¹⁶⁸ Lakos Ágnes a *harmónikus*, ill. a *melodikus* kifejezéseket használja a kétféle moll hangsor megnevezésére.

A harmadik kötet első fejezete – sorrendben a 19. – a *Dallam kísérettel* címet viseli. A darabok úgy lettek összeállítva, hogy mindkét kéz „kipróbálhassa” a dallamjátészó és a kíséző szerepet egyaránt. A legfontosabb feladat a két kéz differenciált játékának megoldása.

A 20. fejezet címe: *Polifón játék*. A szerző a fejezet leírásában konkrétan megfogalmazza a kitűzött célt: „*A polifónia tanítását nem lehet J. S. Bach invencióival kezdeni. Az ebben a fejezetben található művek a polifón gondolkodást és a polifón játékhoz szükséges technika elsajátítását segítik.*”¹⁶⁹ A polifón gondolkodás elsajátítása könnyebb kétszólamú műveken keresztül történik. A fejezet utolsó darabja egy négyszólamú fuga, de a tanulók csak az alsó szólamot játszószák. A négy szólam együtt hangzása így is különleges zenei élményt jelenthet számukra.

A 21. fejezet a már megszokott ismétlő rész. A dallam-kíséret viszony és a polifón játék elmélyítése a cél.

A 22. fejezet címe: *Két szólam egy kézben, kromatika*. A tanulók számára nehéz feladat, amikor egy kézben kell megszólaltatni két szólamot. Az itt található művek ennek a technikai problémának a gyakoroltatására alkalmasak. A kromatika megjelenésével a gyermekek hozzászokhatnak a különleges, furcsa hangzásokhoz, később az is természetessé válik számukra.¹⁷⁰

A 23. fejezet címe: *Pedalhasználat*. Ez a fejezet fordulópontot jelent, hiszen az eddig nem használt eszköz, a pedál kerül középpontba. Az egyes darabok pedáljelzései eltérőek. A szerző tudatosan törekedett arra, hogy a gyerekek többféle jelzsmódot megismerjenek, megszokjanak. A fejezet bővebb ismertetésében olvashatjuk, hogy a következő szakaszok szándékosan nem tartalmaznak már pedáljelzéseket. Ennek célja, hogy a tanulók eleinte tanári segítséggel, majd önállóan, kreatívan próbálják meg használni a pedált. A jelzéseket is maguk írhatják be a kottába.

Újabb *ismétlő* rész következik. A 24. fejezet az előző szakaszok technikai problémáit egyesíti, mélyíti el.

A 25. fejezet az *Oktávok, szextek* címet viseli. Az oktávok korai játékát döntő módon befolyásolják az alkati adottságok. A szerző maga is javasolja, hogy a kis kezű növendékeknél el lehet tekinteni az oktávokat tartalmazó művektől és a szextjátékra kell helyezni a hangsúlyt.

A 26. fejezet címe: *Repetíció*. A darabok a repetíció mindkét fajtáját tartalmazzák. Egyrészt a hangközők, vagy akkordok karos ismétlését, másrészt azonos hangok ujjakkal való ismétlését.

¹⁶⁹ Lakos Ágnes: *A barátságos zongoraiskola 3*. Könemann Music Budapest, 2006. 5. old.

¹⁷⁰ Az egyik mű címe és alcíme jól mutatja a szerző szándékát: *Amikor a túske nem fáj úgy (A kisszekund is szép!)*

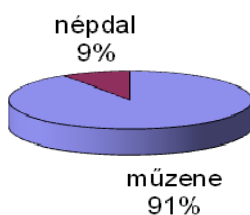
Lakos, Á.: *A barátságos zongoraiskola 3*. 36. old.

Az utolsó, 27. fejezet újra ismétlés, a tanult technikai elemek összegzése, elmélyítése.

Lakos zongoraiskola sorozatának harmadik kötete az előző kettőhöz hasonlóan tudatosan, szisztematikusan összeállított. A technikai, ritmikai újdonságok ésszerűen, fokozatosan felépítve követik egymást.

A népdalok aránya és szerepe *A barátságos zongoraiskola 3. kötetében*

A barátságos zongoraiskola 3. kötetében 7 népdalfeldolgozás található. A többi darab a műzene fogalmkörébe sorolható. Százalékos megoszlásukat a következő diagram szemlélteti.

115. ábra: A népzene aránya *Lakos: A barátságos zongoraiskola 3. kötetben*

A hét népdalfeldolgozás közül 6 magyar, egy pedig lengyel. A népdalok különböző fejezetekben jelennek meg, különböző szerepet töltenek be. Feldolgozásuk módját és funkciójukat tekintve a pedagógiai szempontból legtanulságosabbakból idézünk néhány példát.

A *Dallam kísérettel* című fejezetben *Bartók Béla* népdalfeldolgozását találjuk. A népdal szövegkezdete: *Süssünk, süssünk...*

Bartók B.

116. ábra: *Süssünk, süssünk...* (Részlet) – *dallam kísérettel* (15. old.)

A mű jellege miatt került ebbe a szakaszba, hiszen a népdal jobb kézben megjelenő dallamát a bal kéz folyamatosan mozgó szólama kíséri. A népdalfeldolgozás célja a két szólam differenciált zongorázása, ennek tudatosítása, gyakorlása. Külön nehézséget jelent, hogy játékformát tekintve is különbözik a két kéz, a jobb kéz *staccato*, illetve *hangpárkötésben játszik*, míg a bal kéz *legato*.

A következő példa ismertetése azért indokolt, mert ezzel a lengyel népdallal már találkoztunk az első kötetben, csak más volt a feldolgozás módja és a népdal betöltött szerepe is (Lásd: 114. ábra).

117. ábra: A pedálhasználat elsajátítása – lengyel népdal (43. old. – Részlet)

A népdal szerepe ebben a fejezetben a pedálhasználat elsajátításának elősegítése. Módszertani szempontból fontos lépés a pedál alkalmazásának megkezdése. A későbbi *keringő basszus* pedálozási módja jelenik meg ebben a műben. A már ismert dallam és a néhány hangból álló metrikus kíséret lehetővé teszi a pedálhasználatra való koncentrációt. A bal kéz két szólamot vezet egyszerre, de ezt a technikai problémát már korábban elsajátították és gyakorolták a növendékek. A mű lejegyzésénél a pedáljelzés egyik gyakori fajtájával találkozhatunk.¹⁷¹

A következő kottapélda szintén a *Pedálhasználat* című fejezetben található.

118. ábra: Bartók Béla: *Körtánc* (45. old. – Részlet) – A pedálhasználat elsajátítása

Az előbbitől eltérően ez a mű más típusú pedáltechnikát igényel, a pedál kiváltását rögtön követi az újryomás. A népdal szerepe ugyanakkor megegyezik az előző példával: a pedálhasználat elsajátításának elősegítése. Ebben a *Bartók*

¹⁷¹ A *Ped.* jelzés a pedál lenyomását, a csillag pedig a pedál felengedését jelzi.

műben más pedáljelzést látunk, ez is gyakori a különböző zongorakotta kiadványokban.

Az utolsó kiemelt példa a *Repetíció* című fejezet első darabja, szintén egy Bartók mű.

The image shows a musical score for a piece titled 'Repetíció' by Béla Bartók. The score is in 2/4 time, marked 'Allegro, ♩ = 144'. It features a piano accompaniment with a bass line of chords and a treble line with melodic fragments. The piece is marked 'f' (forte) and includes 'sempre staccato' and 'f molto marcato' instructions. Fingerings are indicated with numbers 1-5.

119. ábra: Bartók Béla: *Balkéztanulmány* (65. old. – Részlet) – *A repetíció* különböző formáinak megjelenése egy művön belül

Lakos Ágnes az előszóban külön kiemeli ezt a művet, mert ebben a *repetíció* mindkét formája megtalálható. A népdal szerepe a *repetíció* különböző formáinak felvonultatása, illetve ezek egy időben történő interpretálása. A dallamot játszó jobb kéz ujjváltással repetál. Ez a lehetőség a népdal dallamvonalának jellegéből adódik, négy ismételt hang követi egymást. A bal kéz szólama az első versszakban *ostinato* kvinteket tartalmaz, a további versszakokban a hangközök változnak, a játéktechnika és az *ostinato* jelleg megmarad.

Lakos Ágnes zongoraiskola sorozatának 3. kötete szisztematikusan halad tovább zongoratechnikai, zenei és darabválasztási szempontból. A művek tudatosan az egyes fejezetekben megjelölt technikai, ritmikai, zenei problémák függvényében lettek összeválogatva. A kötetben található népdalfeldolgozások metodikailag és stílus szempontjából színesítik a választékot, ugyanakkor követik a strukturált felépítést.

2.5.4. Összefoglalás

A *Barátságos zongoraiskola* kötetek **zenepedagógiai szempontból** jó felépítést, átgondolt koncepciót és strukturát mutatnak. A kottacsalád külső megjelenése a gyermekek lelki és érzelmi világához igazodik. Szükséges viszont megjegyezni, hogy praktikus használati szempontból a fényes lapok megnehezítik a kottaolvasást és a kottába való bejegyzéseket. A kötetek konkrét fejezetekre oszlanak, ezen belül is szimmetrikusan építkezve. Két új anyagot tartalmazó

fejezetet mindig egy ismétlés követ. Ez a felépítés jelentősen segíti a tanárok munkáját, a haladási tempó tervezését, ellenőrzését. Stíluskorszakok tekintetében változatos képet mutat a kottacsalád, annak ellenére, hogy a darabok döntő többsége Orbán György szerzeménye.

Zongoramethodikai szempontból a kötetek jól szerkesztettek. A zenei alapfogalmak a gyerekek nyelvén kerülnek bevezetésre. A különböző játékmódok, technikai elemek fokozatosan követik egymást. Az ismétlő részek fontosságának kihangsúlyozása elengedhetetlen, minden új elem megfelelő elmélyítést kap. Emellett az ismétlő részek a régebbi technikai, zenei, ritmikai elemeket is tartalmazzák, ötvözik azokat az újakkal. Ennek következtében még alaposabb a tudatosítás. A fejezetek címei minden esetben megjelölik a konkrét methodikai célkitűzést. Újdonság a többi kottacsaláddhoz képest, hogy a kötetekbe nagy arányban beépült a tanárral való együtt-muzsikálás. Főként az első kötetnél, a zongoratanulás kezdeti fázisában figyelhető meg, hogy a tanulók szólamához sokszor csatlakoznak kísérő szólamok. Ez pozitív abból a szempontból, hogy korán megjelenik a teljesebb hangzásélmény.

Népzenei szempontból a kötetek nem mutatnak egyértelmű képet. Az első kötet *Európai gyermekdalok* című fejezetének magyarázatában a szerző megindokolja a népdalok használatát. Fontosnak tartja őket a kezdők zongoraoktatásában formájuk, énekelhetőségük, ízlésformáló tulajdonságuk miatt. Ezt követően viszont nem találunk konkrét utalást a megjelenő népdalok szerepére. Erre csak a fejezetcímekből következtethetünk. Némi ellentmondás tapasztalható abban, hogy a szerző leírja, milyen fontos a népdal a kezdők tanításában, viszont a második kötet csak egyetlen népdalt tartalmaz. A harmadikban már többet találunk, de ez sem számottevő.

Lakos Ágnes sorozata a zongorapedagógiai gyakorlatban jól használható kiadványnak tűnik. Néhány év tapasztalata eldönti majd, hogy a jó felépítés sikerrel alkalmazható-e a gyakorlati tanítás során.

2.6. A zongoraiskolák elemzésének összegzése

Zenepedagógiai szempontból az elemzett zongoraiskolák lényegi eltérést nem mutatnak. Az általános zenei ismeretek elsajátítása, tudatosítása bármelyik kottacsalád alkalmazásával lehetővé válik. A módszerek, a haladási tempó, a szerkezet azonban eltérő az egyes kiadványok tekintetében. A gyermekközpontság szintén jellemző az öt zongoraiskolára, viszont különböző mértékben és módon. Külső megjelenésre leginkább a *Lakos* és az *Aszalós* kötetek alkalmazkodnak a gyermekek világához. Ez nem jelenti azt, hogy a másik három kiadvány alkalmazása nem hatékony, csupán szerzőik nem fektettek hangsúlyt a külső megjelenésre.

A kötetek tartalma, a bennük megjelenő művek összeállítása már nagyobb eltérést mutat. Az egyes zenetörténeti korszakok megjelenése szempontjából hiá-

nyosság tapasztalható az *Aszalós*, illetve a *Papp* kiadványokban. Ezáltal kizárólagos alkalmazásuk esetén nem fejlődik a stílusérzék, nem kezdődhet el annak korai kialakítása. A kortárs zene legnagyobb súllyal a *Teöke* kötetekben jelenik meg. A *Zongoraiskola* sorozat egyáltalán nem tartalmaz kortárs szemelvényeket. A többi kiadványban kis mértékben megjelenik napjaink zenéje.

A kamarazene mind az öt kiadványban megjelenik. A *Teöke* és az *Aszalós* kottacsalád külön erre a célra készült köteteket tartalmaz. A *Lakos*-féle zongora-iskolában a kezdetektől kamarazenei ajánlás található a darabok többségéhez. Ez jellemző *Papp Zongora ABC* köteteire is. A legkevesebb kamaradarabot a *Zongoraiskola* kötetek tartalmazzák.

Zongoramethodikai szempontból különbözik az öt kottacsalád tartalma, felépítése, célkitűzései. Két csoportra oszthatók a kiadványok. Az egyik csoportra jellemző, hogy a kötetek a darabokon, a gyakorlatokon, néhány ritmikai kiegészítésen, zenei szakkifejezések magyarázatán túl nem tartalmaznak mást (*Zongoraiskola 1. 2.*, Papp Lajos: *Zongora ABC*, Lakos Ágnes: *A barátságos zongoraiskola*). A másik csoportba tartozó kották az előbbi jellemzőkön kívül módszertani utasításokat, megjegyzéseket is tartalmaznak (*Aszalós Tünde: A zongorázó gyermek*, Teöke Marianne: *Találkozások a zongoránál – Tanári kézikönyv*). A módszertani utasítások konkrét haladási irányt biztosítanak a zongoratanárok részére, ezen belül egyéni eltérések előfordulhatnak. A módszertani útmutatást nem tartalmazó kötetek nagyobb mértékben építenek a zongorapedagógus methodikai felkészültségére.

Az alapvető mozgásformák, billentésformák, zenei elemek bevezetése, annak fokozatossága minden kiadvány esetében teljesül. Az *Aszalós* kötetek eltérnek a többi kiadványtól, mivel a zongoraoktatás kezdeteit az ösztönös tanulásra építik. Ezen kívül lényeges különbség, hogy az alapvető technikai elemek a fekete billentyűkön kerülnek bevezetésre.

A kottacsaládok módszertani felépítése nem minden esetben egyértelmű. Ebben a vonatkozásban a *Lakos* sorozat, az *Aszalós* sorozat és a *Teöke: Találkozások...* kötet a legáttekinthetőbb. Ezekben a fejezetcímek és az egyes fejezetek tartalma egyértelműen jelzik a kitűzött methodikai célokat. A *Zongoraiskola* és a *Papp: Zongora ABC* csak részben, néhány helyen tartalmaz konkrét utalást a methodikai célokra, így ezek alkalmazása több tapasztalatot igényel.

Népzenei szempontból az elemzett kottacsaládok eltérnek egymástól. Mind az öt zongoraiskola sorozat a népzeneből kiindulva építi fel a zongoraoktatást, de különböző mértékben, módon, céllal. A magyar népdalok kiemelt alkalmazása indokolt methodikailag és zenepedagógiailag egyaránt. Ezt egészítik ki egyéb nemzetek dallamai. A *Papp Lajos: Zongora ABC* kötetek mutatják a legnagyobb eltérést a többihez képest. Ezekben nem valósul meg a magyar népdalkincsből való kiindulás. Szerepelnek magyar népdalok, de nem döntő többségben. A *Lakos*-féle zongoraiskola is csupán egy fejezetben tartalmaz kiemelten magyar népdalokat, a további fejezetekben nem jelennek meg számottevő módon. A

további három kottacsalád esetében egyértelműen a magyar népzene a kezdő tanítás alappillére. A *Zongoraiskola 1.* kötete, az *Aszalós* sorozat, illetve a *Teöke: Találkozások...* kötet építenek legnagyobb mértékben magyar népdalokra, gyermekdalokra. A magyar népzenen kívül fontos az egyéb népek zenéjének megjelenése is. Ebben a tekintetben a *Zongoraiskola 1.* kötete teljes hiányosságot mutat. Ez negatívan befolyásolja a ritmikai-metrikai készségek fejlesztését.

A népdalok alkalmazása a kezdő zongoraoktatásban metodikailag indokolt, hatékony. Az egyes kötetekben megjelenő népdalok és feldolgozásaik kooperálnak a kitűzött metodikai célokkal. A népdalok felhasználása mindig tudatos, feldolgozásuk módjától függően változatos zenei, zongoratechnikai elemeket vonultatnak fel.

Az egyes kötetek népzenei tartalmának aránya a kötet saját felépítéséhez képest tanulságos. Az öt zongoraiskola-család elemzett köteteiből egy nem tartalmaz egyáltalán népzenei tartalmat (Lakos: *A barátságos zongoraiskola 2.* kötet). Kiemelkedően magas népzenei tartalom a Teöke: *Találkozások a zongoránál* (56%), a Papp: *Zongora ABC 2.* kötet (46%), az Aszalós: *A zongorázó gyermek 1.* kötet (43%), a Papp: *Zongora ABC 1.* kötet (43%), illetve a *Zongoraiskola 1.* kötet (36%) tekintetében jelentkezik. A népdalok nemzetenkénti megoszlása szempontjából a legszínesebb képet a *Papp* zongoraiskola-család mutatja.

A következő táblázat a népdalok kötetenkénti arányát mutatja be. A pontos darabszám mellett feltüntetésre került az egyes köteteken belüli arány (az összes darabhoz viszonyítva), illetve a népdalokon belül a magyar népdalok aránya. Azokat a kötetek szerepelnek a táblázatban, melyek az első két zeneiskolai évfolyamra vonatkoznak. (Nem kerültek szemléltetésre a következő kötetek: Aszalós: *A zongorázó gyermek 3.*, Teöke: *Barátom a zongora*, Teöke: *Egy-mással*. Ennek oka, hogy ezen gyűjtemények nem csak az első két évben használhatók, tananyaguk kiterjed a hat zeneiskolai évfolyamra. Így az adatok a kezdők tekintetében nem relevánsak.)

	Zongoraiskola 1.	Zongoraiskola 2.	Aszalós 1.	Aszalós 2.	Teöke: Találkozások...	Papp 1.	Papp 2.	Lakos 1.	Lakos 2.	Lakos 3.
<i>népdalok száma (db)</i>	61	17	43	43	52	28	60	25	0	7
<i>népdalok aránya (%)</i>	36%	15%	43%	22%	56%	43%	46%	22%	0%	9%
<i>magyar népdalok aránya (%)</i>	100%	82%	89%	61%	35%	24%	37%	12%	0%	86%

120. ábra: A népdalok száma és aránya a zongoraiskola kötetekben

A kottacsaládok elemzéséből kiderült, hogy a népzene a kezdők zongoraoktatásának tananyagában fontos szerepet tölt be. A magyar népdalok kiemelten szerepelnek a zongoratanítás első fázisában, mindez módszertanilag és zeneileg megalapozott. Az analitikus vizsgálat felvázolt hipotézise igazolódott. A népdalok jelentős mértékben kapnak helyet a napjainkban használt zongoraiskola kiadványokban. Kvantitatív szempontból eltérnek az egyes kötetek, amint az a fenti táblázatból kitűnik. Alapvető célkitűzésekben is különbözik a népzene használata. Három kottacsalád esetében a népdalok a zongoraoktatás kezdeti fázisának alappillérei. A másik két sorozat tekintetében kisebb arányban, egyéb zenei anyagokkal együtt alkalmazhatók a kezdők tanításában.

3. A ZONGORATANÁROK TANANYAG-VÁLASZTÁSI SZEMPONTJAI, SZOKÁSAI A KEZDŐK TANÍTÁSÁNAK VONATKOZÁSÁBAN – EMPIRIKUS VIZSGÁLAT

3.1. Az empirikus vizsgálat célja, hipotézise, menete

A disszertáció analitikus részének kiegészítéseként sor került egy empirikus vizsgálatra. A kutatási *probléma*: *felmérni a heves megyei zongoratanárok tananyag-választási szempontjait, szokásait, összpontosítva a zeneiskolai zongoraoktatás első két évére. Megalapozottnak tartják-e a népzene alkalmazását a kezdők zongoraoktatásában?* A kutatás lebonyolítása Heves megyében történt. A megye kiválasztásában elsődleges szempont volt, hogy szociális és kulturális szempontból egyaránt átlagos megyéről van szó. A kutatás folyamata 2007 júniusától 2007 októberéig tartott, ezt követte az eredmények összesítése, elemzése.

Az *empirikus* kutatás stratégiája *induktív* volt. Ezen belül *leíró* módszert alkalmaztunk. Az adatok gyűjtésével a meglévő helyzetet vázoltuk, elemeztük. A módszert tovább szűkítve *írásbeli kikérdezést* végeztünk individuális formában.

A kikérdezés eszköze a *kérdőív* volt, melyben a kutatási problémára irányuló, valamint kiegészítő kérdések egyaránt helyet kaptak. A kiegészítő kérdések előnye, hogy hozzásegítettek a pontosabb eredményekhez, helyzetfelméréshez és növelték az információszerzés megbízhatóságát, *validitását*.

A kezdők tanításához segítséget nyújtanak az összefoglaló jellegű zongoraiskolák. Tanulmányosnak, megalapozottnak bizonyult megvizsgálni, melyeket és milyen szempontból választják a zongorapedagógusok. A kérdőív segítségével viszont a használt és preferált kottacsoportokon kívül kiegészítő anyagok használatára is ki kívántunk térni. Ezek jellege ugyanis feltételezésünk szerint tanulságos, újszerű következtetésekhez vezethet.

A kérdőíves felmérés *célja* felmérni, mely fő szempontok alapján történik a zongoraiskolák kiválasztása, melyik kottacsaládot részesítik előnyben a zongorapedagógusok napjainkban Heves megyében, fontos-e számukra a népzenei tartalom, befolyásolja-e a választást a tanárok végzettsége, életkora, a zeneiskola elhelyezkedése (falú, község, kisváros, nagyváros), tehát figyelembe vesszük a különböző objektív és szükség szerint a szubjektív körülményeket.

Az empirikus vizsgálat hipotézise arra irányult, hogy bemutassuk azokat a szempontokat, amelyek fontos szerepet játszanak a kezdők zongoraoktatásának tananyag-választásában. Feltételezésünk szerint a népzenei tartalmú zongoraiskolák napjainkban is fontos szerepet töltenek be a zongoratanárok tananyag-választási szempontjaiban és szokásaiban. Emellett a választást befolyásolja az életkor, a pedagógiai tapasztalat.

3.2. A minta és a kérdőív bemutatása

A kérdőíves felmérés heves megyei zeneiskolákban, alapfokú művészeti intézményekben történt zongorapedagógusok közreműködésével. A minta kiválasztásánál fontos szempont volt, hogy a megyeszékhely (Eger) és további városok, valamint kisebb települések is részt vegyenek a kutatásban. Az intézmények, illetve a zongorapedagógusok bevonása a kutatásba személyesen történt. Heves megye településein található zeneiskolák közül a következők vettek részt a kutatásban: Farkas Ferenc Zeneiskola – Eger; Eszterházy Károly Főiskola Gyakorló Általános Iskola, Középfokú és Alapfokú Művészetoktatási Intézmény – Eger; Kocsis Albert Zeneiskola – Hatvan; Zeneiskola – Heves; Városi Zeneiskola – Lőrinci; Hórvölgye Alapfokú Művészetoktatási Intézmény – Bogács; Figedy János Összevont Közoktatási és Alapfokú Művészetoktatási Intézmény – Noszvaj. A települések között szerepel a már említett megyeszékhely, Eger, egy nagyváros, Hatvan, két kisváros, Heves és Lőrinci, illetve két község, Bogács és Noszvaj. A kutatás menete a felmérni tervezett zeneiskolák megkeresésével indult. A tervezett és a felmért iskolák száma nem egyezik meg. A megkeresett intézmények közül egy zeneiskola visszautasította a kérdőívek kitöltését, központilag meghatározott tanmenetre hivatkozva. A felkért zongorapedagógusok közül még további 3 nem töltött ki kérdőívet, indoklás nélkül. A következő táblázat a vizsgálatra felkért és a vizsgálatban részt vett intézmények és zongoratanárok számadatait szemlélteti.

	Megkeresett (db)	Részt vett (db)
Zeneiskolák	8	7
Zongorapedagógusok	23	16

121. ábra: A vizsgálatra felkért és a vizsgálatban részt vett intézmények és zongoratanárok

A kérdőív címe: *A heves megyei zongoratanárok tananyag-választási szempontjai, szokásai a kezdők (az első két zeneiskolai évfolyam) vonatkozásában. A zongoratanárok véleménye a népzene zongoraoktatásban betöltött szerepéről.* A kérdőív szerkezetileg három részből állt (Lásd: Melléklet 28. sz.). A bevezető kérdések az életkorra, munkahelyre, végzettségi adatokra vonatkoztak. A kérdőívek kitöltése anonim jellegű. A bevezető kérdéseket a közvetlenül a kutatási problémára irányuló kérdések követték, így a kottacsaládok használatára vonatkozó, illetve a népzene fontosságára irányuló kérdések. A kérdőív végén rövid, esszé-jellegű kérdés kapott helyet, melyben a zongoratanárok mai zongoraoktatásról, kiadványokról, új zongoraiskolák szükségességéről, a népzene szerepéről fejthették ki véleményüket. A bevezető, illetve a záró kérdések összeállításánál figyelembe vettük, hogy indirekt módon kapcsolódjanak a kutatási problémához. Az ezekre kapott válaszok megkönnyítették az elemzést, illetve növelték a vizsgálat validitását.

3.3. A kérdőíves vizsgálat eredménye

A kérdőíves vizsgálat eredményeinek feldolgozásához 16 kitöltött kérdőív állt rendelkezésünkre. Mivel a kérdőívek kitöltése a név feltüntetése nélkül történt, ezért a kitöltő személyeket számmal és a „válaszadó” megnevezéssel jelöljük (pl. 1. válaszadó, 2. válaszadó...). A későbbi könnyebb áttekinthetőség érdekében egy táblázatot közlünk a válaszadók általános jellemzőiről.

	Nem	Életkor	Diplomák száma	Zongoratanári diplomával rendelkezik igen/nem
1. válaszadó	nő	52 év	2	igen
2. válaszadó	férfi	57 év	2	igen
3. válaszadó	nő	38 év	1	igen
4. válaszadó	nő	41 év	1	igen
5. válaszadó	nő	36 év	1	igen
6. válaszadó	nő	36 év	1	igen
7. válaszadó	nő	37 év	2	igen
8. válaszadó	nő	30 év	3	igen
9. válaszadó	nő	42 év	2	igen
10. válaszadó	nő	41 év	1	igen
11. válaszadó	nő	25 év	1	folyamatban
12. válaszadó	nő	28 év	1	nem
13. válaszadó	nő	39 év	1	nem
14. válaszadó	nő	34 év	3	igen
15. válaszadó	férfi	33 év	2	nem (orgonatanár)
16. válaszadó	férfi	32 év	2	igen

122. ábra: A válaszadók általános adatai

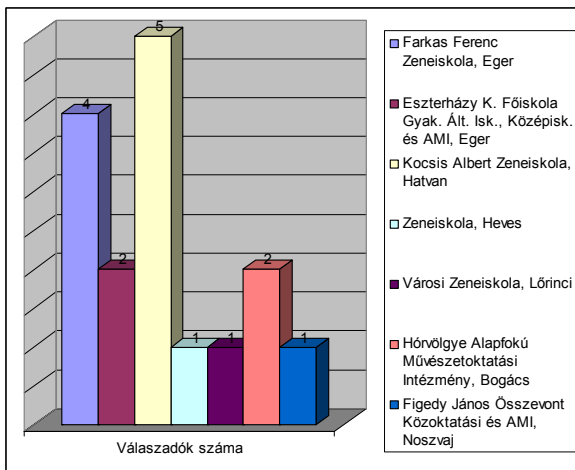
A bevezető rész első kérdése a kitöltők nemére vonatkozott: („A válaszadó neme:”) A kérdőívek kitöltésében férfi és női zongorapedagógusok egyaránt részt vettek. A nemek megoszlása a következő volt: 13 nő, 3 férfi. Ez százalékos arányban 81% a nők – 19% a férfiak esetében.¹⁷²

A második kérdésben a válaszadók életkorukat tüntették fel. („Életkora:”) A válaszadók átlagéletkora 37,6 év. A legfiatalabb válaszadó 25, a legidősebb 57 éves volt. A 16 megkérdezett közül 5 negyven év fölötti, 11 pedig negyven év alatti életkort jelölt meg.

A harmadik kérdés a munkahelyre vonatkozott. („A zeneiskola neve, székhelye:”) Legnagyobb számban (5 fő) a Kocsis Albert Zeneiskola zongorapedagógusai töltötték ki kérdőívet. Ezt követi az egri Farkas Ferenc Zeneiskola 4 zongoratanára. Az Eszterházy Károly Főiskola Gyakorlóiskolájából és a Hórvölgye AMI intézményéből 2-2 pedagógus töltött ki kérdőívet. A hevesi, a noszvaji és a

¹⁷² A nemek megoszlása nagyjából tükrözi a Magyarországon lévő általános állapotot a nő-férfi zongoratanárok arányait tekintve.

lőrinci zeneiskolákból egy-egy zongoratanár vett részt a vizsgálatban. A válaszadók szám szerinti megoszlását az egyes zeneiskolák vonatkozásában a következő ábra szemlélteti.

123. ábra: A válaszadók megoszlása az egyes zeneiskolák vonatkozásában

A bevezetés utolsó kérdése a szakmai képzés adataira vonatkozott. („*Felsőfokú végzettség, iskolázási adatok:*”) Az iskolázottsági, végzettségi kérdésekre adott válaszok mutatják a diplomaszerezés évét, típusát, az esetleges egyéb diplomákat, más jellegű képzéseket. A 16 válaszadó összesen 24 diplomával rendelkezik. Egy főre átlagban 1.5 diploma jut. A végzettségek típusát a 124. sz. ábra szemlélteti.

Az iskolai végzettségek típusának száma nem egyezik a diplomák mennyiségével. Főként a régebbi típusú diplomák¹⁷³ több végzettséget is megjelöltek (pl. zeneiskolai zongoratanár, szolfézs és zeneelmélet tanár). Ezeket a végzettségeket a táblázatban külön tüntettük fel, a diplomák számától függetlenül. Az utolsó oszlop *Egyéb* kategóriájába a nem zenei diplomákat, illetve egyéb továbbképzéseket, tanfolyamokat jelöltük.

A táblázatból kitűnik, hogy 3 válaszadó nem rendelkezik zongoratanári végzettséggel, közülük egy orgonaművész diplomával rendelkezik, a 12. és 13. számú kérdezettnek pedig nincs szakirányú végzettsége.¹⁷⁴ A megkérdezettek közül 2 személynek egy típusú végzettsége van, a többiek kettő, vagy annál több képzést szereztek tanulmányaik során.

¹⁷³ A zeneművészeti Főiskolák Magyarországon a rendszerváltás előtt több szakképzést tartalmazó oklevelet is kiadtak.

¹⁷⁴ Magyarországon az ének-zene tanári oklevél nem jogosít zeneiskolai hangszeroktatásra.

	Zongora- tanári diploma	Zongo- raművész, -tanár diploma	Orgona- művész, -tanár diploma	Középis- kolai énekta- nár diploma	Ének-zene tanár+más szakos diploma	Zeneel- mélet, szolfézs tanári diploma	Egyéb
1. válaszadó	•				•		
2. válaszadó	•				•	•	•
3. válaszadó		•					•
4. válaszadó	•					•	•
5. válaszadó	•						•
6. válaszadó	•						
7. válaszadó	•			•			
8. válaszadó	•			•	•		
9. válaszadó	•				•		
10. válaszadó	•					•	•
11. válaszadó	•(folyam atban)				•		
12. válaszadó					•		•
13. válaszadó					•		
14. válaszadó	•				•	•	•
15. válaszadó			•			•	
16. válaszadó	•			•			

124. ábra: A válaszadók végzettségi adatai

A kutatási témához közvetlenül kapcsolódó kérdések közül az első a törzsanyagként használt zongoraiskola kiadvány megjelölését kérte a válaszadóktól. (*Kérem karikázza be, melyik zongoraiskola-családot használja az első két zeneiskolai osztályban törzsanyagként!*) Az eredetileg elemezni kívánt 4 zongoraiskola-család¹⁷⁵ volt feltüntetve választási lehetőségként, emellett egy *Egyéb* kategória állt rendelkezésre további zongoraiskolák megjelölésére. Egy válaszadó nem kifejezetten zongoraiskolát jelölt meg törzsanyagként való használatra. A kérdezettek többsége nem egy, hanem kettő, vagy több kottacsaládot jelölt meg, így a használt kották összesített száma nem egyezik a válaszadók számával.

A válaszokból kitűnik, hogy a legtöbb zongoratanár még mindig használja a *Zongoraiskola 1. 2.* kötetét törzsanyagként. Számarányban kifejezve: 16-ból 14-en alkalmazzák, ami 87,5%-ot jelent. Ez a kottacsalád 1965–67 óta változatlan formában jelenik meg.

A második leggyakrabban használt kottacsalád a *Papp: Zongora ABC*. Ezt a válaszadók 50%-a jelölte meg használt törzsanyagként.

A használat gyakoriságának sorrendjében egy olyan kottacsalád következik, mely nem szerepelt a választható lehetőségek között. *Lakos Ágnes: A barátságos*

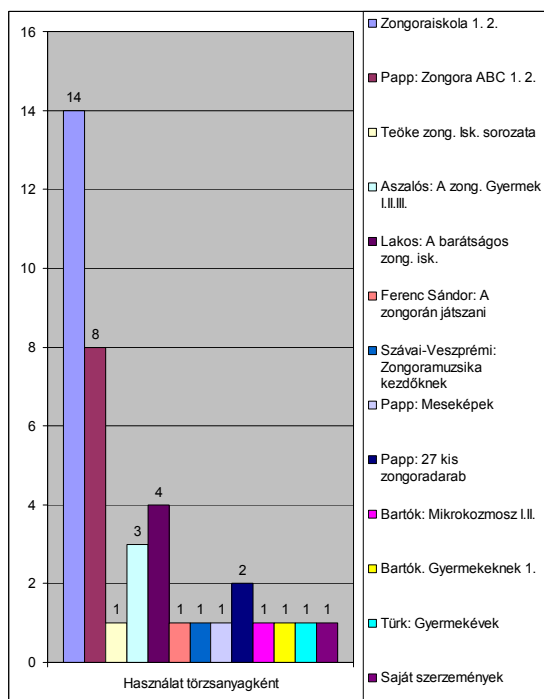
¹⁷⁵ *Zongoraiskola 1. 2.* (szerk. Fantóné...); Papp Lajos: *Zongora ABC 1. 2.*; Teöke Marianne: *Találkozások a zongoránál, Barátom a zongora, Egy-mással*; Aszalós Tünde: *A zongorázó gyermek 1. II. III.*

zongoraiskola 4 kötetes sorozata 2006-ban jelent meg, ennek ellenére a válaszadók 25%-a használja törzsanyagként. Ez az eredmény jelen disszertáció végleges formájában változást idézett elő. Az analitikus részben, a kottacsaládok elemzésénél ezt az új zongoraiskola-sorozatot is bemutattuk, ismertettük. Ezt azért láttuk indokoltnak, mert a válaszadók 25%-a jelentős arány és így az összeállításban a 3. leggyakrabban használt kottacsalád lett.

A negyedik helyen *Aszalós Tünde: A zongorázó gyermek* kötetei találhatóak. A válaszadók közel 19%-a használja ezeket a kottákat.

Törzsanyagként a pedagógusok 12,5%-a alkalmazza *Papp: 27 kis zongoradarab c.* kiadványát. Az általunk megjelölt 4 kottacsalád közül *Teöke Marianne* sorozatát mindössze egy válaszadó jelölte meg. Ugyancsak egy-egy zongorapedagógus írta fel a következő kottákat: *Ferencz Sándor: A zongorán játszani, Szávai-Veszprémi. Zongoramuzsika kezdőknek, Papp Lajos: Meseképek, Bartók: Mikrokozmosz I. II., Bartók: Gyermekeknek 1., Türk: Gyermekévek.* Egy zongoratanár saját szerzeményeit is megjelölte törzsanyagként.

A következő diagram a kottacsaládok törzsanyagként való használatát jelzi. Minden választ figyelembe vettünk az elemzés során, így feltüntetésre kerültek azon művek is, melyek nem sorolhatók a zongoraiskola kategóriájába.

125. ábra: A zongoratanárok kottaválasztása a törzsanyag tekintetében az első két évfolyamon

A *Zongoraiskola 1., 2.* kötetek magas százalékarányú használatának okát, illetve a többi kottacsalád alkalmazásának indoklását a következő, második kérdésre adott válaszokból állapíthatjuk meg. A válaszadók feladata az volt, hogy indokolják meg, miért alkalmazzák a zongoraoktatásban a megjelölt kottákat törzsanyagként. *(Kérem, fejtse ki röviden, hogy milyen szempontok alapján választotta az előző kérdésben megjelölt kottacsaládot!)*

A *Zongoraiskola 1., 2.* kötetei használatának indoklása 5 válaszadónál a „megszokás”, a „*hagyományok követése*” volt. Két válaszadó nem indokolta a kötetek használatát. A választás okai között öten a kötetek népzenei vonatkozásait is megjelölték, pozitívnak találják, hogy gyermek- és népdalokon keresztül kezdődik a zongoraoktatás. Ezen kívül a kötetek felépítése, illetve az új technikai elemek bevezetésének átgondoltsága is szerepel a szempontok között.

A megkérdezettek 50%-a által használt *Papp: Zongora ABC* alkalmazása két válaszadó szerint a „megszokás” alapján történik. További két pedagógus azzal indokolta a kottacsalád választását, hogy „*játékosan vezet be a modern hangzsvilág megismerésébe*”. Tanulságos és találó feltüntetett indok továbbá, hogy „*más kottacsaládokkal együtt alkalmazva színes törzsanyag alakítható ki*”.

A *Lakos Ágnes: A barátságos zongoraiskola* kötetek használata elsősorban újszerűségének köszönhetően kezdődött el. Ez azt mutatja, hogy a megkérdezett zongorapedagógusok 25%-a nyitott az új kiadványok irányába. Az indokok között „*színessége, jó felépítése, változatossága, gyermekcentrikussága, szép illusztrációi*” szerepeltek.

Az *Aszalós Tünde-féle* kottacsalád alkalmazásának fő indoka elsősorban az életkori sajátosságokhoz kötődik. A kottacsalád „*alkalmas az óvodáskorú kezdők zongoraoktatására*”, „*nem feltételez olvasási készséget*”, sokáig tanári bemutatás alapján halad. Negatívumként egy válaszadó megjelölte, hogy „*sokáig csak fekete billentyűkön gyakoroltat*”.

A *Teöke* köteteket csak egy válaszadó jelölte meg, indoklásában első helyen a „*mai, modern hangzsvilág gyermekekkel történő korai elfogadtatása, megszoktatása*” szerepelt. Ezen kívül „*jól kombinálható egyéb sorozatokkal*”, így „*változatos tananyag jön létre*”.

A további megjelölt kották használatának indoklása életkori sajátosságokat és jó felépítést tartalmazott. Kiemelésre méltó, hogy a Bartók *Mikrokozmoszát* megjelölő zongorapedagógus indoklásként azt írta, hogy „*a kezdet kezdetétől nélkülözhetetlen*”.

A felmérés fő részének 3. kérdése: „*Ön szerint milyen mértékben tartalmaz népzenei (bármely népcsoport, bármely feldolgozásban) az Ön által használt kottacsalád?*” A válaszadók többsége több kottacsaládot jelölt meg a kezdők zongoraoktatásának törzsanyagaként. A népzenei tartalom „*felbecsülését*” azonban nem végezték el minden kottacsalád tekintetében. Így csak azokat az adatokat tudtuk közölni, melyek a kérdőívekből rendelkezésünkre álltak. A 14. számú válaszadó nem adott meg becslést értéket egyik zongoraiskola-családról sem,

csak az általa használt egyéb kottákról. Ezek az adatok jelen elemzés szempontjából nem lényegesek. A táblázatban zöld színnel jelöltünk két százalékos adatot. Ennek oka, hogy a két kötet csak kis részben tartozik elemzésünkhöz, mert a zeneiskolai oktatás 1-6, illetve 2-6 évfolyama számára készültek. A darabok évfolyamokra bontása, így az 1. és 2. osztály anyagának meghatározása szubjektív lenne, ennek következtében ettől el kívánunk tekinteni.

A következő táblázatban a válaszok százalékban megadott értékét szemléltetjük.

Válaszadók	Zong. Isk. 1.	Zong. Isk. 2.	Aszalós: A zong. gyermek. I.	Aszalós: A zong. gyermek. II.	Aszalós: A zong. gyermek. III.	Teöke: Találkozások ...	Teöke: Barátom...	Teöke: Egy-mással	Papp: Zong. ABC 1.	Papp: Zong. ABC 2.	Lakos: A barátság. zong. Isk. 1.	Lakos: A barátság. zong. Isk. 2.	Lakos: A barátság. zong. Isk. 3.
1.	40%	40%											
2.	40%	40%											
3.	40%	50%							30%	40%			
4.	30%	20%											
5.	80%	60%											
6.	30%	20%											
7.	80%	65%											
8.						40%	20%	10%	40%	30%	20%	10%	20%
9.	70%	30%								80%			
10.	70%	50%							70%	20%			
11.	70%	40%											
12.	40%	20%											
13.	30%	30%											
14.													
15.	60%	40%											
16.			50%	30%	10%								

126. ábra: A válaszadók becslései a kották népzenei tartalmáról

A disszertáció analitikus részében ismertettük az egyes zongoraiskolák népzenei tartalmának arányát. Az ezt kiegészítő empirikus kutatásban kerül sor az adatok összevetésére a gyakorló zongorapedagógusok „becsléseivel”.

A *Zongoraiskola 1.* kötete 36%-ban tartalmaz népzenei tartalmat. A válaszadók közül heten megközelítették a helyes értéket, négy személy 40%-ot írt, három 30%-ot. A többi 6 válaszadó túlértékelte a népzene jelenlétét a kötetben, 60, 70, illetve 80%-ot határoztak meg. Ezek az adatok arra engednek következtetni, hogy a pedagógusok a kötet elején található népdalfeldolgozásokat nagyobb százalékban tanítják, mint a többi művet. Ezt támasztja alá a kottáról alkotott néhány vélemény, mely szerint „előnyös a gyermek- és népdaltartalma”. Egy válaszadó negatívumként jelöli meg a „népdalok után hirtelen következő nehezebb darabok” jelenlétét a kötetben.

A *Zongoraiskola 2.* kötete 15%-ban tartalmaz népdalokat. Ezzel szemben a zongoratanárok egyhangúan nagyobb értéket jelöltek meg, mindössze hárman

közelítették meg a valós értéket. A válaszadók közül kettő kivételével mindenki a második kötet népzenei tartalmát becsülte kevesebbre. A 13. számú megkérdezett azonos százalékkértéket írt a két kötet vonatkozásában, a 3. számú pedig a kottacsalád második kötetének népzenei tartalmát becsülte többre.

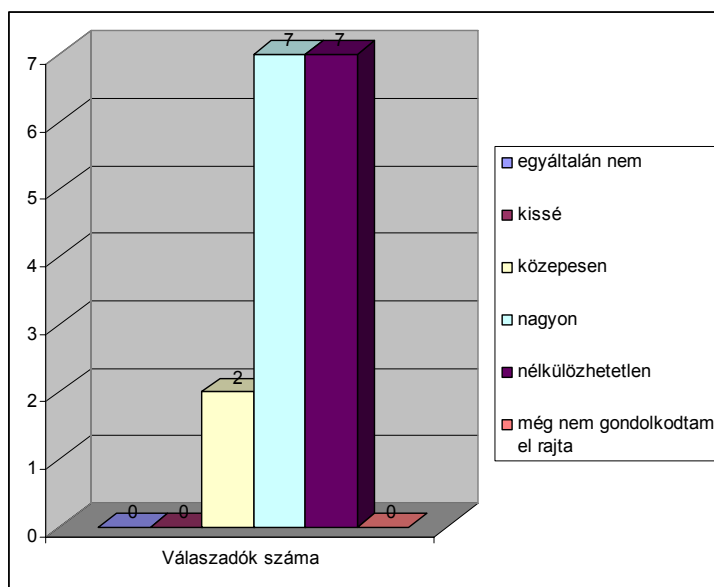
Az *Aszalós Tünde: A zongorázó gyermek* köteteinek népzenei arányát csak egy válaszadó becsülte meg. Az első kötet 43%-ban, a második 22%-ban, a harmadik 34%-ban tartalmaz népzenei anyagot. A 16. számú válaszadó az első két kötet becslésénél közel állt a valódi adatokhoz, a harmadik kötet népzenei tartalmát alábecsülte.

Teőke sorozatából témánkhoz a *Találkozások a zongoránál* kötet kapcsolódik teljes mértékben. Ennek népzenei tartalmát egy zongorapedagógus becsülte meg. A kotta 56%-ban tartalmaz népzenei anyagot, a 8. számú válaszadó 40%-ban állapította meg ezt az értéket.

Papp Lajos: Zongora ABC 1. kötetének népzenei tartalma 43%. Három válaszadó közül egy nagyon közeli értéket határozott meg (40%), a másik kettő alá-, illetve fölé becsülte (30%, 70%). A *Zongora ABC 2.* kötetében 46%-os arányban található népzenei anyag. A 3. számú válaszadó megközelítette a valódi értéket, 40%-ot határozott meg.

Lakos Ágnes: A barátságos zongoraiskola 1. kötete 22%-ban, 2. kötete 2%-ban, 3. kötete 9%-ban tartalmaz népdalokat. Egy zongoratanár jelölt meg e kottacsalád vonatkozásában százalékkértékeket. Az első kötet becslése 20%, tehát nagyon közel esik az eredeti értékhez. A második és harmadik kötet népzenei tartalmát a valódi értékeknél magasabb arányban határozta meg.

A kérdőív fő részének 4. kérdése a népzene zongoraoktatásban betöltött szerepére vonatkozott. (*Ön szerint mennyire fontos a népzene a kezdők zongoraoktatásában?*) A választható meghatározások öt fokozatban jelölték a *fontosság mértékét* (egyáltalán nem; kissé; közepesen; nagyon; nélkülözhetetlen;), a hatodik válaszlehetőség pedig a következő volt: *még nem gondolkodtam el rajta*. A megkérdezett zongorapedagógusok jelentős része fontosnak tartja a népzene alkalmazását a kezdők zongoraoktatásában. A válaszadók közel 44%-a a *nagyon fontos* kategóriát, szintén közel 44% a *nélkülözhetetlen* kategóriát jelölte meg. Mindössze ketten, 12.5% választotta a *közepesen fontos* kategóriát. A zongorapedagógusok válaszaiból következtethető, hogy véleményük szerint fontos szerepet játszik a népzene a kezdők zongoraoktatásában. Zenepedagógiai szempontból pozitív, hogy a megkérdezettek mindegyike foglalkozott már a népzene zongoraoktatásban betöltött szerepével. A következő ábra a válaszok megoszlását szemlélteti.

127. ábra: A válaszadók véleménye a népzene szerepének fontosságáról a kezdők zongoratanításában

A kutatási problémához, vagyis a tananyag-választáshoz szorosan kapcsolódó kérdések közül az 5. és a 6. összetartozik. Az ötödik kérdésben azt kellett meghatározni, hogy a válaszadó használ-e kiegészítő anyagokat a kezdők tanításához, a korábban már megjelölt törzsanyagok mellett. (*A zongoraiskola családok mellett használ-e kiegészítő anyagokat (egyéb kottákat), ha igen, milyen arányban?*) A megkérdezett zongorapedagógusok átlagban 32% arányban alkalmaznak kiegészítő anyagot a törzsanyag mellé. A 16 válaszadó közül csak egy nem használ egyáltalán kiegészítő anyagot. Ez a pedagógus (6. sz.) a törzsanyagok meghatározásánál is csak a *Zongoraiskola* köteteket jelölte meg. Ezt követi a 2. számú kérdezett által megjelölt 2%-os kiegészítő tananyag-használat. A kiegészítő anyagok alkalmazásának vonatkozásában a legnagyobb arány az 50% volt. Négy válaszadó jelölte meg ezt az értéket (7. sz., 9. sz., 13. sz., 14. sz. válaszadó).

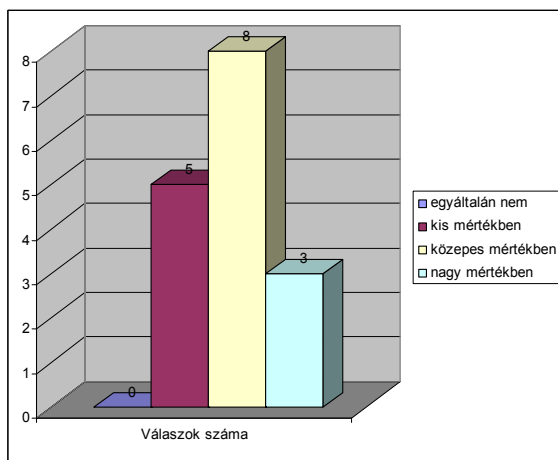
A kiegészítő anyagokra vonatkozott a 6. kérdés is, melyben a megkérdezettek az általuk kiegészítő anyagként használt kottákat, kottacsaládokat nevezték meg. (*„Sorolja fel az ön által legfontosabbnak ítélt kiegészítő anyagokat (kottákat), amennyiben az első két zeneiskolai évfolyamon használ ilyeneket!”*)

Az eredmény: 25 különböző kiadvány, kotta, kottacsalád, sorozat. Ezen kívül egy zongoraoktató saját műveit is megjelölte. A megnevezett kották a következők voltak:

- A gyermek Mozart
- Aszalós Tünde: A zongorázó gyermek I. II. III.

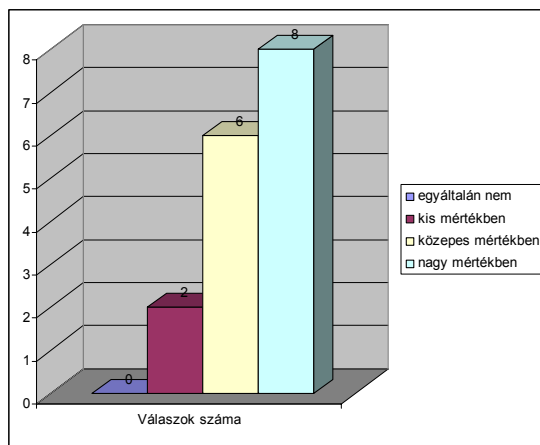
- Bach család muzsikája
- Bartók Béla: Gyermekeknek 1. 2. 3.
- Bartók Béla: Mikrokozmosz I. II.
- Czövek Erna: Zongora ABC
- Czerny, C: 100 ujjgyakorlat
- Czerny, C: Könnyű technikai gyakorlatok
- Diabelli, A: Négykezesek
- Falk Géza: Egyedem, begyedem
- Ferencz Sándor: A zongorán játszani
- Kezdők zongoramuzsikája sorozat
- Lakos Ágnes: A barátságos zongoraiskola 1. 2. 3.
- Papp Lajos: 22 kis zongoradarab
- Papp Lajos: 27 kis zongoradarab
- Papp Lajos: Első játékok a zongorán
- Papp Lajos: Meseképek
- Papp Lajos: Zongora ABC 1. 2.
- Régi táncok gyermekeknek, zongorára
- Step by step sorozat kötetei: – Régi táncok, Etűdök, Első koncertdarabok.
- Szávay–Veszprémi: Zongoramuzsika kezdőknek
- Teöke Marianne: Válogatott etűdök zongorára
- Türk, D. G: Gyermekévek
- Weiner Leó: 3 kis négykezes darab
- Zongoraiskola 1. 2. (szerk. Fantóné...)

A 7. és a 8. feladat a zongoratanárok véleményét vizsgálja a különböző zenei tantárgyak koncentrációja, egymásra hatása tekintetében. A 7. kérdés: „*Tapasztalatai szerint megjelenik-e az egyéb tanórákon (ének-zene, szolfézs) elsajátított népzenei anyag a zongoraórákon?*” A megkérdezett zongorapedagógusok tapasztalata szerint az egyéb zenei órákon tanult népzenei anyag megjelenik a zongoraórákon. A válaszadók 50%-a szerint közepes mértékben tapasztalható a máshol tanult népzenei anyag megjelenése a zongoraórán. A válaszadók 31%-a kis mértékben tapasztalja ezt, közel 19%-uk pedig nagy mértékben. A zongorapedagógusok véleményét a következő diagram szemlélteti.

128. ábra: A népzene megjelenése a zenei tantárgyak koncentrációjában

A 8. kérdés az előzőhöz kapcsolódik: „Ön szerint mennyiben segíti, vagy segítené elő a tanulók alaposabb népzenei felkészültsége a zongoratanulási folyamatot?” A válaszadók mindegyike úgy vélekedett, hogy a megalapozottabb népzenei ismeretek elősegítik, elősegítenék a hatékonyabb zongoraoktatást. A megkérdezettek 50%-a szerint nagy mértékben segítené munkájukat, 37.5% szerint közepes mértékben. 12.5% vélekedik úgy, hogy csak kis mértékben járulna hozzá a népzenei tudás elmélyítése a zongoraoktatás hatékonyságához. A következő diagram az erre a kérdésre adott válaszok megoszlását mutatja.

129. ábra: A tanárok véleménye a népzene zongoraoktatásban betöltött segítő szerepéről

Az utolsó kérdés levezető jellegű kérdés volt. (*Kérem, fejtse ki véleményét a Magyarországon használatos zongoraiskola kötetekről! Mi a véleménye a népzene kezdők zongoraoktatásában betöltött szerepéről? Szükségét érzi-e újabb, kezdőknek szánt gyűjtemények kiadásának? A kezdő zongoraoktatás mely területeit erősítené, fejlesztené?*) Esszé típusa lehetőséget biztosított a válaszadóknak bővebb kifejtésére a magyarországi zongoraoktatásról, kottakiadványokról, új kiadványok szükségességéről, a népzene szerepéről, hatásáról. A válaszadók szívesen fejtették ki véleményüket, ezt az esszék terjedelme is alátámasztja. Arra a kérdésre, hogy szívesen látnának-e új zongoraiskola kiadványokat a válaszadók 50%-a igennel válaszolt. A zongoratanárok közül 7 nem érzi szükségét új kiadványok megjelentetésének, 1 nem nyilvánított ebben a témában véleményt. A magyarországi zongoraiskolákról alkotott vélemények között talákoztunk olyanokkal, melyek több népzenei tartalmat igényelnének. A legtöbb megkérdezett bővebben kifejtette az általa használt és nem használt kottákról véleményét, tapasztalatait. A népzene szerepét meghatározónak tartották a kezdők zongoraoktatásában. A legnagyobb eredménnyel alkalmazható, legtermészetesebb zenei anyagnak tartották. A kis hangterjedelem, az egyszerű formák miatt alkalmas a kisgyermek zenei ismereteinek és hangszeres tanulmányainak megalapozására.

3.4. A kérdőíves felmérés eredményeiből levonható konklúziók

A zongoratanárok tananyag-választási szempontjait, szokásait felmérő kérdőív eredményeiből kiderült, hogy a választást legnagyobb mértékben a hagyományok, a megszokás befolyásolja. A hipotézisben megjelölt okok, az életkor, a pedagógiai tapasztalat, a szakképesítés nem befolyásolja döntő módon az egyes zongoraiskolák alkalmazását. Pozitív eredménynek tekinthető, hogy a zongorapedagógusok jelentős százaléka nem egy kottacsaládot használ. Ez arra utal, hogy kreatívan, a gyermek egyéni sajátosságait figyelembe véve történik a tananyagválasztás. Ugyanakkor tanulságos a zongoraiskola-kötetek szempontjából, hogy a zongoratanárok nem használják egyiket sem kizárólagosan (kivételt képez egy válaszadó, aki csak a *Zongoraiskola* köteteket használja). A kiegészítő anyagok viszonylag magas százaléka a zongoraiskolák hiányosságaira utal.

A kottacsaládok alkalmazásának indokai között a hagyományok, a megszokás, az életkori sajátosságok mellett hangsúlyt kapott a kötetek népzenei tartalma. Ellentmondás tapasztalható a népzenei tartalom miatti tudatos kottaválasztás, illetve a között, hogy a zongoratanárok kis százaléka tudta felbecsülni, milyen mértékben tartalmazznak az általuk használt kötetek népzenei.

A megkérdezett pedagógusok véleménye szerint a népzene fontos szerepet tölt be a zongoraoktatásban. Három fokozatot jelöltek meg legtöbben a megadottak közül, közepes mértékben, nagy mértékben, illetve nélkülözhetetlen. Ez azt igazolja, hogy a törekvések, melyek a 20. század második felétől a népzenei be kívánták építeni a hangszeroktatásba eredményesek voltak. A népdalok jelenléte

a zongoraoktatásban természetessé vált. Az eredeti cél a saját hagyományok, a magyar népdalkincs tananyagként való alkalmazása volt. Emellett azonban a 20. század végén megjelentek olyan kiadványok, zongoraiskolák, melyekben más nemzetek népzenei anyagából is találunk idézeteket. Ez azért pozitív, mert olyan jellegzetességek megtaníthatók általuk, melyek a magyar népzében nem, vagy csak kis mértékben lelhetők fel (ritmikai, metrikai elemek, dallami jellegzetességek, különleges intervallumok).

A kiegészítő anyagok használatára vonatkozó kérdés eredménye színes képet mutat. A megnevezett kották között szerepelnek zongoraiskolák, etűdgyűjtemények, könnyebb előadási darabokat tartalmazó kötetek, ezek között népzenei ihletésű sorozatok, például Bartók *Gyermekeknek* kötetei.

A tantárgyi koncentrációra vonatkozó kérdések a magyar zeneoktatás fontos és aktuális kérdését érintették. Magyarországon az alapfokú zeneoktatás egyik hiányossága, hogy a különböző zenei tanórákon elsajátított tananyagok között nem születik meg a szintézis. A hangszeroktatás hatékonyságát növelné, ha a szolfézs, illetve ének-zene órák anyaga jobban kapcsolódna a hangszeres órák anyagához, illetve fordítva. A tantárgyi koncentráció hiánya abból is adódik, hogy az egyes tárgyak tanterve, tanmenete különböző tananyagokat, különböző haladási ütemet határoz meg. A megkérdezett zongoratanárok többsége (13 fő) szerint kis, illetve közepes mértékben jelenik meg a népzene a zongoraórákon. Szintén jelentős többség (14 fő) véleménye szerint hatékonyabb lenne a zongoraoktatás, amennyiben a gyerekek alaposabb népzenei tudással rendelkeznének. Ennek realizálódása a szolfézs, illetve az iskolai ének-zene órákon képzelhető el.

BEFEJEZÉS

A népdal szerepe a kezdők zongoraoktatásában Magyarországon című diszertációs munka a zongoraoktatás első két évének tananyagát vizsgálta zenepedagógiai, módszertani, illetve népzenei szempontból. Ehhez kapcsolódott az empirikus kutatás.

A munka szerves részét képezte a zenetörténeti áttekintés, mely kétféle aspektusból mutatta be a magyarországi zongoraoktatást. Egyrészt a zongoraiskolák fejlődése szempontjából a XVIII. és XIX. században, másrészt a XX. században történt jelentős változás, a népzene beépülése szempontjából a hangszeroktatásba. Ez a zenetörténeti áttekintés nélkülözhetetlen volt a zongoraiskola kiadványok vizsgálatához, felépítésük, tartalmuk indokoltságának alátámasztásához.

A kutatás két részből állt, egy analitikus vizsgálatból, mely öt zongoraiskola kiadvány elemzését tűzte célul általános, zenepedagógiai, metodikai és népzenei szempontból, valamint egy empirikus kutatásból, mely a heves megyei zongoratanárok zongoraiskola-választási, alkalmazási szempontjait, szokásait tárta fel.

Az analitikus vizsgálat során a zongoraiskola-családok kötetei egyenként kerültek elemzésre. Az általános bemutatásban a kották szerkezeti felépítésére, zenepedagógiai tartalmára, zongoramethodikai szempontjaira koncentráltunk. Ezt követte minden esetben a népdal jelenlétének, helyének és szerepének vizsgálata. A kvantitatív eredményeket részenként és összegezve egyaránt bemutattuk, majd diagramok segítségével ábráztuk. Ezek szemléltették a kötetek népzenei tartalmának arányát. Bemutattuk és vizsgáltuk a népzenei tartalom nemzetek közötti megoszlását. A százalékarányok kimutatása után következett a kották népzenei tartalmának elemzése. A népdal szerepének meghatározása zenepedagógiai, illetve metodikai szempontok alapján zajlott. A bemutatott népzenei példákat a zongoratanítás során felmerülő problematikák szempontjából vizsgáltuk. Figyelmet szenteltünk a különböző képesség- és készségfejlesztési elemeknek, az egyes zongoratechnika-fejlesztési céloknak, eszközöknek és mindazon alapvető zenei elemeknek, amelyek a zongorajáték elsajátításának és tanításának folyamatában fontos szerepet játszanak. A magyar népdalok alkalmazásának általános, minden esetben érvényesülő pozitívuma, hogy nagy részük a tanulók számára már ismert, minek következtében könnyebben elsajátíthatók. Ez elősegíti a koncentráció több, párhuzamos tevékenységre való megosztását egy időben.

Az empirikus vizsgálat kérdőív alkalmazásával történt a heves megyei zeneiskolák pedagógusai közreműködésével. A kérdőív általános kérdései a zongorapedagógusok életkorára, munkahelyére, szakképzésére vonatkoztak. A kutatási problémához szorosan kapcsolódó kérdések két fő témát érintettek: a tananyagválasztást a kezdő zongoristák tanításának szempontjából és a népdalok

szerepét a zongoraoktatásban. A kérdőívek eredményének ismertetése, elemzése, értelmezése alapján zártuk le a vizsgálatot, alakítottuk ki a konklúziót.

Az analitikus vizsgálat hipotézise igazolódott. A népdalok jelentős mértékben foglalnak helyet a zongoraiskola kiadványokban, napjainkban is. Az egyes kiadványokban a népdalok különböző mértékben, százalékban jelennek meg, de konkrét zenepedagógiai, zongoramethodikai célokkal, feladatokkal épülnek be azokba. Az elemzett zongoraiskolák szerzőinek többsége a népzene, azon belül a magyar népdalokat helyezi a kezdők tanítási anyagának középpontjába. A magyar népdalok mellett jelentős százalékban szerepelnek a kötetekben egyéb nemzetek dallamai, ami zenei és kulturális nyitottság szempontjából egyaránt előnyös.

Az empirikus vizsgálat hipotézise részben igazolódott. A népzene zongoraoktatásban való jelenlétét a respondensek fontosnak tartják. A zongorapedagógusok tananyag-választási szempontjai között egyértelműen szerepel a népzenei tartalom. Emellett viszont a leggyakrabban megjelölt ok a hagyományok tiszteltben tartása, illetve a megszokás. A tananyag kiválasztása, a zongoraiskolák alkalmazása a kutatás eredményei alapján nem determinált a tanárok életkorával, végzettségével.

Az analitikus és az empirikus kutatás egymást alátámasztva, igazolva hasonló következtetéshez vezetett. A népzene zongoraoktatásban betöltött fontos szerepe Magyarországon a zongoraiskola kiadványokra és a zenepedagógiai gyakorlatra egyaránt érvényes.

A kezdők zongoraoktatásának népzenei szempontból történő vizsgálatát indokolta, hogy napjainkban az új utak keresésével hagyományaink háttérbe szorulnak. A kutatás a hangszeroktatás, ezen belül a zongoraoktatás területét érintette. A vizsgálat eredményeképpen kijelenthetjük, hogy a zongoraoktatás kezdeti fázisában a népdalok döntő szerepet játszanak. Ezt támasztják alá a zongoraiskola kötetek, illetve a kérdőíves felmérés eredménye.

A kutatás vívmányának tekinthető, hogy az öt zongoraiskola három aspektusból is bemutatásra került. Egyrészt általános szempontból, mely tartalmazza a külső megjelenést és szerkezeti felépítést, másrészt zenepedagógiai, zongoramethodikai szempontból. A harmadik szempont a disszertáció fő irányvonala, a népzenei elemzés. Az öt kottacsalád elemzésének ismeretei, eredményei jelentős segítséget nyújthatnak a zongorapedagógusoknak a tananyagválasztásban. Egyrészt a kezdő, friss diplomás zongoratanárok számára segít orientálódni, másrészt a már gyakorló pedagógusoknak biztosít lehetőséget új anyagok megismerésére, magalapozott és kreatív alkalmazására. A népdalok, népdalfeldolgozások helyének és szerepének ismeretsége, meghatározása tudatosabbá teszi alkalmazásukat a zongoraoktatásban. Véleményünk szerint egyik zongoraiskola-család sem alkalmas kizárólagos használatra a kezdők tanításánál. Egyrészt a hiányosságok miatt, melyek eltérő mértékben ugyan, de jelen vannak a kiadványokban, másrészt a gyermekek egyéni sajátosságaihoz igazodni csak változatos, átgon-

dolt tananyagválasztással lehet. Ez nem valósulhat meg maradéktalanul mind-össze egy zongoraiskola kiadvány használatával a pedagógiai gyakorlatban.

A kutatás a zongoraoktatás gyakorlati oldalát kívánta segíteni. A kottakiadványok analitikus vizsgálatának bemutatása reményeink szerint megkönnyíti és változatosabbá teszi a zongoratanárok tananyag-választását. A kutatás a zeneiskolai évfolyamok első két osztályát figyelembe véve zajlott. A disszertációs téma folytatása, a vizsgálatok kiterjesztése az összes zeneiskolai évfolyamra tanulságos lehet. Jelen munka így egy teljes zeneiskolai zongoraoktatás vizsgálatát felölelő kutatási folyamat első realizálódása.

A magyarországi zenei nevelés népzenei alapokból való kiindulása világszer-ten ismert és elismert. *Kodály Zoltán* és *Bartók Béla* nyitották meg az utat, mely aztán az ének-zene oktatáson keresztül a hangszeroktatás megreformálásához vezetett. A népdalokon és gyermekdalokon keresztül a tanulók olyan értékekhez jutnak, melyek a maguk egyszerűségükben tökéletes formát alkotnak. A népzene-kutatások megkezdése után több mint száz évvel a népdalok továbbra is a magyar zeneoktatás, ezen belül a zongoraoktatás alappillérei.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Ábrahám, Mariann:** *Két világrész tanára.* Magánkiadás, Budapest, 1991. (ISBN 963 400 6868)
- Aszalós, Tünde:** *A zongorázó gyermek I. kötet.* Aszalós Tünde, 1990.
- Aszalós, Tünde:** *A zongorázó gyermek II. kötet.* Aszalós Tünde, 1990.
- Aszalós, Tünde:** *A zongorázó gyermek III. kötet.* Aszalós Tünde, 1992.
- Aszalós, Tünde:** *A zongorázó gyermek.* In: Parlando, 1989/6–7–8. 17–49. old. (*Oktatófilm.* Fővárosi Pedagógiai Intézet Oktatástechnológiai Csoport Budapest, 1088. Bródy Sándor u. 14.)
- Aszalós, Tünde:** *A zongorázó gyermek (1992) zongoraiskola 3 kötetben.* In: Parlando, 1998/6. 21–23. old.
- Bartók, Béla:** *Gyermekeknek I–IV* (EMB 5437-5440), Mikrokozmosz I–VI.
- Bartók, Béla:** *Népzene és a szomszéd népek zenéje.* Zeneműkiadó, Budapest, 1952.
- Bartók összegyűjtött írásai.** Közreadja: Szöllősy András. Zeneműkiadó, Budapest, 1966. (ISBN 963 330 6752)
- Bárdos, Lajos:** *Írások népzeneiről.* Tankönyvkiadó, Budapest, 1988. (ISBN 963 18 0947 1)
- Bevezetés a pedagógiai kutatás módszereibe.* szerk. Falus Iván. Műszaki Könyvkiadó, Budapest, 2004.
- Breuer, János:** *Negyven év magyar zenekultúrája.* Zeneműkiadó, Budapest, 1985. (ISBN 963 330 5764)
- Csehi, Ágota:** Bartók szlovákiai kapcsolatai és azok hatása alkotómunkásságára. In: Parlando, 2001/3. 9. old.
- Czövek, Erna:** *Emberközpontú zenetanítás.* Zeneműkiadó, Budapest, 1975. (ISBN 963 330 130 0)
- Czövek, Erna:** Kodály pedagógiai hatása a hangszeres tanításra. In: Parlando. 1968.
- Czövek, Erna:** *Zongora Ábécé.* Zeneműkiadó Vállalat, Budapest, 1953. (Z. 115-D)
- Dobszay, László:** *A Kodály-módszer és zenei alapjai.* In: Parlando 1970/11.
- Dobszay, László:** *Szolfézs és a hangszer kapcsolatáról.* In: Parlando 1963/3.
- Dobszay, László:** *Kodály után. Tűnődések a zenepedagógiáról.* Kecskemét, 1991. (ISBN 963 16 2664 4)
- Fittler, Katalin:** *Zongoramethodika és zene.* In: Parlando. 1988/10. 37–39. old.
- Földes, Imre:** *Kurtág György: Játékok c. sorozatáról.* In: Parlando. 1982/12. 1–25. old.
- Gát, József:** *Zongoramethodika.* Zeneműkiadó, Budapest, 1964. (ISBN 963 330 226 9)
- Iratok a magyar zeneoktatás történetéhez 1945–1956.* Szerk. Berlász Melinda és Tallián Tibor. MTA Zenetudományi Intézet, Budapest, 1984.
- Kenesei, Éva, Dr.:** Hogyan hozhatjuk közel Bartók Béla művészetét a tanulókhöz? (A Mikrokozmosz makrokozmosza) In: Parlando. 1989/3. 1–9. old.
- Kodály, Zoltán:** *Utam a zenéhez.* Zeneműkiadó, Budapest, 1972. (Z. 5887/3)
- Kodály, Zoltán:** *Visszatekintés I–II–III.* Zeneműkiadó, Budapest, 1982. 1989. (ISBN 963 330 445 8, ISBN 963 330 446 6, ISBN 963 330 680 9)
- Kovács, Béláné:** *Zongoratanítás a XXI. század küszöbén.* In: Parlando. 1998/6. 33–36. old.

- Kovács Sándor Válogatott zenei írásai.* Zeneműkiadó, Budapest, 1976. (ISBN 963 330 1165)
- Kulcsár, Zoltán:** A szolfézs és a hangszeres tanítás kapcsolatáról. In: *Parlando* 1963/11. *Közoktatási kutatások – Zenei alapképesség.* Akadémiai Kiadó, Budapest, 1993. (ISBN 963 05 6507 2)
- Laczó, Zoltán:** *Merre tart a magyar zenepedagógia?* Vitaindító előadás a Muzsikus Fórum '91 rendezvényen. In: *Parlando.* 1991/6. 1–11. old.
- Laczó, Zoltán:** Művészet és pedagógia.
www.lfze.hu/letoltes/okt_anyagok/laczo/dokumentumok/
- Laczó, Zoltán:** Zenepedagógia és társadalom.
www.lfze.hu/letoltes/okt_anyagok/laczo/dokumentumok/
- László, Éva:** Eszmecsere. Beszélgetés Aszalós Tündével "A zongorázó gyermek" c. kezdők számára készült kottájáról. In: *Parlando.* 1990/12. 16–19. old.
- Lakos, Ágnes:** *A barátságos zongoraiskola 1., 2., 3., 4.* Könemann Music Budapest, 2006.
- Legányné Hegyi, Erzsébet:** *Énektanárképzés Kodály pedagógiai művei alapján.* Zeneműkiadó, Bp. 1977.
- L. Nagy, Katalin, Dr.:** *Zene és pedagógia.* In: *Parlando.* 1998/1–2. 41–53. old.
- Müllerová, E.:** A zongoraoktatás befolyása a személyiség fejlődésére. In: *Parlando.* 1984/5.
- Neuhaus, G. G.:** *A zongorajáték művészete.* Zeneműkiadó, Budapest, 1985.
- Papp, Lajos:** *Zongora-ABC I.* Zeneműkiadó, Budapest, 1995.
- Papp, Lajos:** *Zongora-ABC II.* Zeneműkiadó, Budapest, 1995.
- Péter, Miklós:** *Az új zeneiskolai tantervekről.* Beszélgetés *Kovács Kálmánnal*, az FPI hangszeres vezető szaktanácsadójával. In: *Parlando.* 1996/5–6. 12–16. old.
- Retkesné Szilvássy, Ildikó:** Dömény Sándor, Útmutató a fortepiano helyes játszására. (Az első magyar nyelvű zongoramethodika) In: *Parlando,* 1987/12. 20–25. old.
- Szőnyi, Erzsébet:** *Kodály Zoltán nevelési eszméi.* Tankönyvkiadó Budapest, 1984.
- S. Szabó, Márta:** *A kodályi eszmék a XXI. században.* In: *Parlando* 2007/6.
- Szőnyi, Erzsébet:** *Zenei nevelési irányzatok a XX. században.* Tankönyvkiadó, Budapest, 1988. (ISBN 963 18 0510 7)
- Teőke, Marianne:** *Találkozások a zongoránál.* Teőke Marianne, 1993.
- Teőke, Marianne:** *Barátom a zongora.* Teőke Marianne, 1993.
- Teőke, Marianne:** *Egy-mással.* Teőke Marianne, 1993.
- Teőke, Marianne:** *Találkozások a zongoránál 1–2. o. részére.* In: *Parlando,* 1998/6. 19–21. old.
- Tényi, Zoltán:** *Papp Lajos – Zongora ABC (1995).* In: *Parlando,* 1998/6. 16–19. old.
- Tusa, Erzsébet:** *Lesz-e szupernova robbanás a zenepedagógiában?* In: *Parlando* 1988/6. 2–10. old.
- Ujfalussy, József:** Bartók zenéjének esztétikai haszna a zenei nevelésben. In: *Parlando.* 1971.
- Ujfalussy, József:** *Varró Margit jelentősége, Varró és Bartók kora.* In: *Parlando,* 1998/6. 3–6. old.
- Ujfalussy, József:** *A zenei valóság képe.* Zeneműkiadó, Bp. 1962.
- Ujfalussy, József:** *Zeneoktatás és nemzeti hagyomány.* In: *Parlando* 1984/1.
- Varjas, Anna:** "Fényes hang". Pár szó a zongorázás mikéntjéhez. In: *Parlando.* 1994/5.

- Varró, Margit:** *Zongoratanítás és zenei nevelés.* Zeneműkiadó, Budapest, 1989. (ISBN 963 330 693 0)
- Varró, Margit:** *Tanulmányok, előadások, visszaemlékezések.* Zeneműkiadó, Budapest, 1980.
- Varró Margit és a XXI. század – Tanulmányok, visszaemlékezések.* szerk.: Ábrahám Mariann. Zenetanárok Társasága, Budapest, é.n. (ISBN 963 03 9685 8)
- Veszprémi, Lili:** *Zongoraoktatásunk története.* Zeneműkiadó, Budapest, 1976. (ISBN 963 330 098 3)
- Vélemények/Viták – Zenekultúránkról.* szerk. Balázs István. Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1982.

ÁBRAJEGYZÉK

1. ábra: A népdalok aránya a Zongoraiskola 1. kötetben	24
2. ábra: A Láttál-e már... kezdetű népdalt előkészítő gyakorlat és a népdal (1. 2. sz.)....	24
3. ábra: Rubbach: Játék (73. sz.)	25
4. ábra: Bichord hangkészletű népdal váltott kézzel (5. old.).....	26
5. ábra: Legato-játék megalapozása pentachord népdal segítségével (8. sz.).....	26
6. ábra: Tágabb hangkészletű népdal váltott kézre (12. sz.).....	27
7. ábra: Egyszerű, néhány hangos kísérettel ellátott népdal (32. sz.)	27
8. ábra: A tükörjáték megjelenése (37. sz., első 4 ütem)	27
9. ábra: Imitációs szerkesztésmód (95. sz. – Részlet)	28
10. ábra: Ellenszólam megjelenése a kíséretben (46. sz.)	28
11. ábra: Kettősfogások a kísérő szólamban (48. sz.)	28
12. ábra: 3/4-es népdal feldolgozása (58. sz.)	29
13. ábra: Mozgó-basszus kíséretes népdal (62. sz. – Részlet).....	29
14. ábra: Népdal 2/2-es ütemmutatóval (76. sz. – Részlet).....	29
15. ábra: A dallam megoszlása a két kéz között (Harcsa van a vízben... 83. sz. – Részlet).....	30
16. ábra: Scherzando-jellegű népdal (87. sz. – Részlet).....	30
17. ábra: Ütemváltó népdal (100. sz.)	31
18. ábra: A népdalok aránya a Zongoraiskola 2. kötetben	35
19. ábra: A népdalok nemzetenkénti megoszlása a Zongoraiskola 2. kötetben.....	35
20. ábra: Nyolcadértékekkel induló tizenhatod-menetek (17. o./21. sz. – Részlet).....	36
21. ábra: Súlytalan belépés tizenhatod szünet után (2. ütem) – (17.o./21. sz. – Részlet).....	36
22. ábra: Váltott kezes tizenhatod-futam (17.o./21. sz. – Részlet).....	36
23. ábra: Gyakorlat a váltott kezes tizenhatod-futam elmélyítésére.....	37
24. ábra: A bővített szekund lépés megjelenése (3. 4. 5. ütem) – (52. o./10. sz. – Részlet).....	37
25. ábra: Felütés a Primo szólam kezdetén (71.o./9. sz. – Részlet).....	38
26. ábra: Nyolcadszünet – nyolcad ritmusképlet megjelenése (71. o./9. sz. – Részlet)...	38
27. ábra: A kísérő szólam szinkópái a mű első 4 ütemében (5. o./1. sz. – Részlet)	39
28. ábra: Harmóniai eltérések a két versszak kíséretében (6. o./2. sz.)	39
29. ábra: Szinkópás dallam ostinato, legato kísérettel (6. o./3. sz. – Részlet)	40
30. ábra: Dallam kettősfogásban (7. o./4. sz.)	40
31. ábra: A dallam elosztása a két kézben (8.o./9. sz. – Részlet)	41
32. ábra: Söhajszerű, szünettel induló kísérő motívumok (8. o./9. sz. – Részlet)	41
33. ábra: Folyamatosan mozgó nyolcad-kíséret az utolsó versszakban (8. o./9. sz. – Részlet)	42
34. ábra: Legato dallamot kísérő hangpárok (9. o./10. sz. – Részlet).....	42
35. ábra: Kézkeresztezés (4. ütem) – (9. o./10. sz. – Részlet).....	43
36. ábra: Szinkópáló szólam a dallam fölött (21. o./26. sz. – Részlet).....	44
37. ábra: Ütemváltás és a dallam elosztása a két kéz között (24. o./29. sz. – Részlet)....	45
38. ábra: A népdalok aránya A zongorázó gyermek I. kötetében.....	49

39. ábra: A népdalok nemzetenkénti megoszlása A zongorázó gyermek I. kötetében....	49
40. ábra: Javaslat az oktávok változtatására (13. sz.).....	50
41. ábra: Váltott kezes legato-játék (25. sz.).....	51
42. ábra: Hangpár-játék váltott kézzel (49. sz.).....	52
43. ábra: Az eddig megismert zenei elemek megjelenése az Esik eső... kezdetű népdalban (60. sz.).....	52
44. ábra: A hüvelykujj használatának bevezetése (75. sz.).....	53
45. ábra: Tükörjáték a fekete billentyűkön (79. sz.).....	53
46. ábra: Az 5. ujj használatának bevezetése pentachord népdal segítségével (93. sz.)..	54
47. ábra: Akusztikai játék a felhangokkal (100. sz.).....	54
48. ábra: A népdalok aránya Aszalós Tünde: A zongorázó gyermek II. kötetében.....	57
49. ábra: A népdalok nemzetenkénti megoszlása Aszalós Tünde: A zongorázó gyermek 2. kötetében.....	58
50. ábra: A népdalfeldolgozások száma az egyes fejezetekben.....	58
51. ábra: A kétkeszes és a váltott kezes játék keveredése egy darabon belül (110. sz. – Részlet).....	59
52. ábra: 3/4-es lengyel népdal (113. sz.).....	59
53. ábra: Legato skálaelemek a Mikor gulyáslegény voltam... kezdetű népdalfeldolgozásban (150. sz. – Részlet.).....	60
54. ábra: Staccato skálaelemek az Egyszer volt egy kemence... kezdetű népdalfeldolgozásban (154. sz. – Részlet).....	60
55. ábra: Pontozott ritmusképletek megjelenése a Kerek az én... kezdetű népdalban (163. sz.).....	61
56. ábra: Repetíció a 170. sz. darabban. Betlehemnek éjszakáján.....	62
57. ábra: Repetíció a 171. sz. darabban. Betlehemnek éjszakáján.....	62
58. ábra: Repetíció Az avignoni hídon című darabban (175. sz.).....	62
59. ábra: A zongorán való biztonságos tájékozódás elmélyítése (56. sz.).....	63
60. ábra: Az É hang tudatosítása és a felütés megjelenése (37. sz.).....	64
61. ábra: A tizenhatod érték bevezetése egy bolgár népdal segítségével (178. sz.).....	64
62. ábra: A népdalok aránya Aszalós Tünde: A zongorázó gyermek III. kötetében.....	66
63. ábra: A népdalok nemzetenkénti megoszlása Aszalós Tünde: A zongorázó gyermek III. kötetében.....	66
64. ábra: A Süss ki nap... kezdetű gyermekdal hatkezes feldolgozása (1. sz.).....	67
65. ábra: A dallam megjelenése az alsó szólamokban a Körtéfa... kezdetű népdal hatkezes feldolgozásában (9. sz.).....	67
66. ábra: Imitációs szerkesztésmód megjelenése a folyamatosan mozgó alsó szólam fölött (10. sz.).....	68
67. ábra: Azonos dallam megjelenése kvintpárhuzamban mindkét játékos szólamában (14. sz.).....	69
68. ábra: A dallam megoszlása a két játékos között (27. sz.).....	70
69. ábra: A népdalok aránya Teőke Marianne: Találkozások a zongoránál kötetében....	75
70. ábra: A népdalok nemzetenkénti megoszlása Teőke Marianne: Találkozások a zongoránál kötetében.....	75
71. ábra: Zenei elemek összefoglalása a török népdal segítségével (6. sz.).....	77
72. ábra: A Körbe, körbe... kezdetű német népdal egyik feldolgozása (9. sz.).....	77
73. ábra: A Körbe, körbe... kezdetű népdal másik feldolgozása (10. sz.).....	78

74. ábra: A két kéz egyenrangúsága egy szlovák népdalfeldolgozásban (19. sz. – Részlet).....	78
75. ábra: Alá- és fölétévés megjelenése egy bolgár népdal feldolgozásában (42. sz.).....	79
76. ábra: A nyújtott ritmus megjelenése az Éva, szívem Éva... kezdetű népdalban (46. sz.).....	80
77. ábra: A nyújtott és éles ritmus megjelenése a Bújdosik az árva madár... kezdetű népdalban (48. sz.).....	80
78. ábra: Az akkordok bevezetése a zongorajátékban (56. sz.).....	81
79. ábra: A keringő-basszus előkészítése (62. sz. – Részlet).....	81
80. ábra: Az imitációs szerkesztés megjelenése (74. sz.).....	82
81. ábra: Szunyogh Balázs: Német dal (74. sz.).....	83
82. ábra: Szunyogh Balázs: Francia dal (71. sz.).....	84
83. ábra: A népdalok nemzetenkénti megoszlása Teőke Marianne: Egy-mással c. kötet első 12 művének tekintetében.....	85
84. ábra: Szunyogh Balázs: Szerb dal (2. 3. old.).....	86
85. ábra: Unisono pentachord dallam a Primo szólamban (3. old.).....	87
86. ábra: A népdalok aránya Papp Lajos: Zongora ABC 1. kötetében.....	91
87. ábra: A népdalok nemzetenkénti megoszlása Papp Lajos: Zongora ABC 1. kötetében.....	91
88. ábra: Váltott kezes zongorázás – Zsipp-zsupp kenderzsupp... (16. sz.).....	92
89. ábra: Tükörjáték (39. sz.).....	93
90. ábra: Fehér és fekete billentyűk használata – Volt nekem egy kecském... (42. sz.).....	94
91. ábra: Fehér és fekete billentyűk használata – Erdő is van... (43. sz.).....	94
92. ábra: Kettősfogások, dallamosztás a két kéz között (53. sz.).....	95
93. ábra: Moll-jellegű népdalfeldolgozás (55. sz.).....	96
94. ábra: 61. sz. négykezes – Primo szólam.....	96
95. ábra: 63. sz. négykezes – Primo szólam (Részlet).....	97
96. ábra: A népdalok aránya Papp Lajos: Zongora ABC 2. kötetében.....	99
97. ábra: A népdalok nemzetenkénti megoszlása Papp Lajos: Zongora ABC 2. kötetében.....	100
98. ábra: Német népdalfeldolgozás a Zongora ABC 1. kötetből (45. sz.).....	100
99. ábra: Német népdalfeldolgozás a Zongora ABC 2. kötetből (4. sz.).....	101
100. ábra: Népdalfeldolgozás a Zongora ABC 1. kötetéből – német népdal, 1. változat (51. sz.).....	101
101. ábra: Népdalfeldolgozás a Zongora ABC 2. kötetéből – német népdal, 2. változat (6. sz.).....	101
102. ábra: Népdalfeldolgozás a Zongora ABC 2. kötetéből – német népdal, 3. változat (11. sz.).....	102
103. ábra: A Tüzet viszek... kezdetű népdal feldolgozása (16. sz.).....	102
104. ábra: Európai népdal feldolgozása (28. sz.).....	103
105. ábra: Egy boszorka van... – A pergőjáték fejlesztése (32. sz.).....	104
106. ábra: A szinkópa tudatosítása a Szántottam gyöpöt... kezdetű népdal felhasználásával (42. sz.).....	104
107. ábra: Magyar gyermekdal – Á Bé Cé Dé... (88. sz. – Részlet).....	105

108. ábra: Magyar gyermekdal – variáció – Á Bé Cé Dé... (88. sz. – Részlet).....	105
109. ábra: A népdalok aránya a Lakos: A barátságos zongoraiskola 1. kötetben.....	109
110. ábra: A népdalok nemzetenkénti megoszlása a Lakos: A barátságos zongoraiskola 1. kötetben	110
111. ábra: Váltott kezes zongorázás – Hej, tulipán... (19. old.).....	110
112. ábra: Négykezes ajánlás – Tallér, tallér...(osztrák gyermekdal – 23. old.).....	111
113. ábra: Kétkezes játékforma – Orosz népdal (46. old.).....	112
114. ábra: Pontozott ritmusok bevezetése – lengyel népdal (70. old. – Részlet).....	112
115. ábra: A népzene aránya Lakos: A barátságos zongoraiskola 3. kötetben	116
116. ábra: Süssünk, süssünk... (Részlet) – dallam kísérettel (15. old.).....	116
117. ábra: A pedálhasználat elsajátítása – lengyel népdal (43. old. – Részlet).....	117
118. ábra: Bartók Béla: Körtánc (45. old. – Részlet) – A pedálhasználat elsajátítása...	117
119. ábra: Bartók Béla: Balkéztanulmány (65. old. – Részlet) – A repetíció különböző formáinak megjelenése egy művön belül.....	118
120. ábra: A népdalok száma és aránya a zongoraiskola kötetekben	121
121. ábra: A vizsgálatra felkért és a vizsgálatban részt vett intézmények és zongoratanárok.....	124
122. ábra: A válaszadók általános adatai.....	125
123. ábra: A válaszadók megoszlása az egyes zeneiskolák vonatkozásában	126
124. ábra: A válaszadók végzettségi adatai	127
125. ábra: A zongoratanárok kottaválasztása a törzsanyag tekintetében az első két évfolyamon	128
126. ábra: A válaszadók becslései a kották népzenei tartalmáról.....	130
127. ábra: A válaszadók véleménye a népzene szerepének fontosságáról a kezdők zongoratanításában.....	132
128. ábra: A népzene megjelenése a zenei tantárgyak koncentrációjában	134
129. ábra: A tanárok véleménye a népzene zongoraoktatásban betöltött segítő szerepéről.....	134

MELLÉKLET

Mellékletek jegyzéke

1. Bartók Béla: Gyermekeknek I. kötet – Címlap
2. Bartók Béla–Reschofsky Sándor: Zongoraiskola – Címlap
3. Bartók Béla: Mikrokozmosz I. – Címlap
4. Czövek Erna: Zongora ABC – Címlap
5. Zongoraiskola 1. (szerk.: Fantóné...) – Címlap
6. Illusztrált kottapélda a Zongoraiskola 1. kötetből
7. Négykezes darab a Zongoraiskola 1. kötetből – Zöld erdő harmatján
8. Hangsортáblázat a Zongoraiskola 2. kötetből
9. Erdő, erdő... – Zongoraiskola 2. kötet
10. Hej, Vargáné... – Zongoraiskola 2. kötet
11. Aszalós Tünde: A zongorázó gyermek I. – Címlap
12. Aszalós Tünde: A zongorázó gyermek II. – Címlap
13. Aszalós Tünde: A zongorázó gyermek III. – Címlap
14. A zenetanulás első lépései – Aszalós Tünde: A zongorázó gyermek I.
15. Hatkezes kottapélda az Aszalós Tünde: A zongorázó gyermek I. kötetből
16. Módosító jelek tanítása az Aszalós Tünde: A zongorázó gyermek II. kötetben
17. Teöke Marianne: Zenetarisznya – Címlap
18. Kottapélda a Teöke Marianne: Találkozások a zongoránál c. kötetből
19. A kortárs lejegyzésmód megjelenése a Találkozások a zongoránál c. kötetben
20. A kortárs lejegyzésmód magyarázata – Teöke Marianne: Zenetarisznya
21. a) Teöke Marianne: Találkozások a zongoránál – Első találkozás
b) Teöke Marianne: Találkozások a zongoránál – Második találkozás
22. Papp Lajos: Zongora ABC 1. – Címlap
23. Színes kottázási mód a Zongora ABC 1. kötetében
24. Transzponálási táblázat – Papp Lajos: Zongora ABC 2.
25. Komponálásra való ösztönzés – Papp Lajos: Zongora ABC 2.
26. Lakos Ágnes: A barátságos zongoraiskola 1. – Címlap
27. A helyes testtartás szemléltetése Lakos Ágnes: A barátságos zongoraiskola 1. kötetében
28. Kérdőív: *A heves megyei zongoratanárok tananyag-választási szokásai a kezdők (az első két zeneiskolai évfolyam) vonatkozásában. A zongoratanárok véleménye a népzene zongoraoktatásban betöltött szerepéről.*

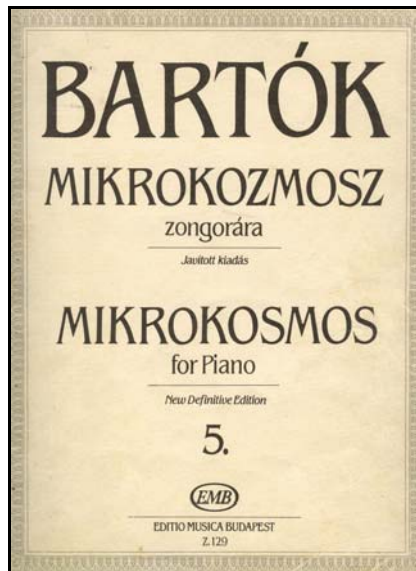
1.

2.

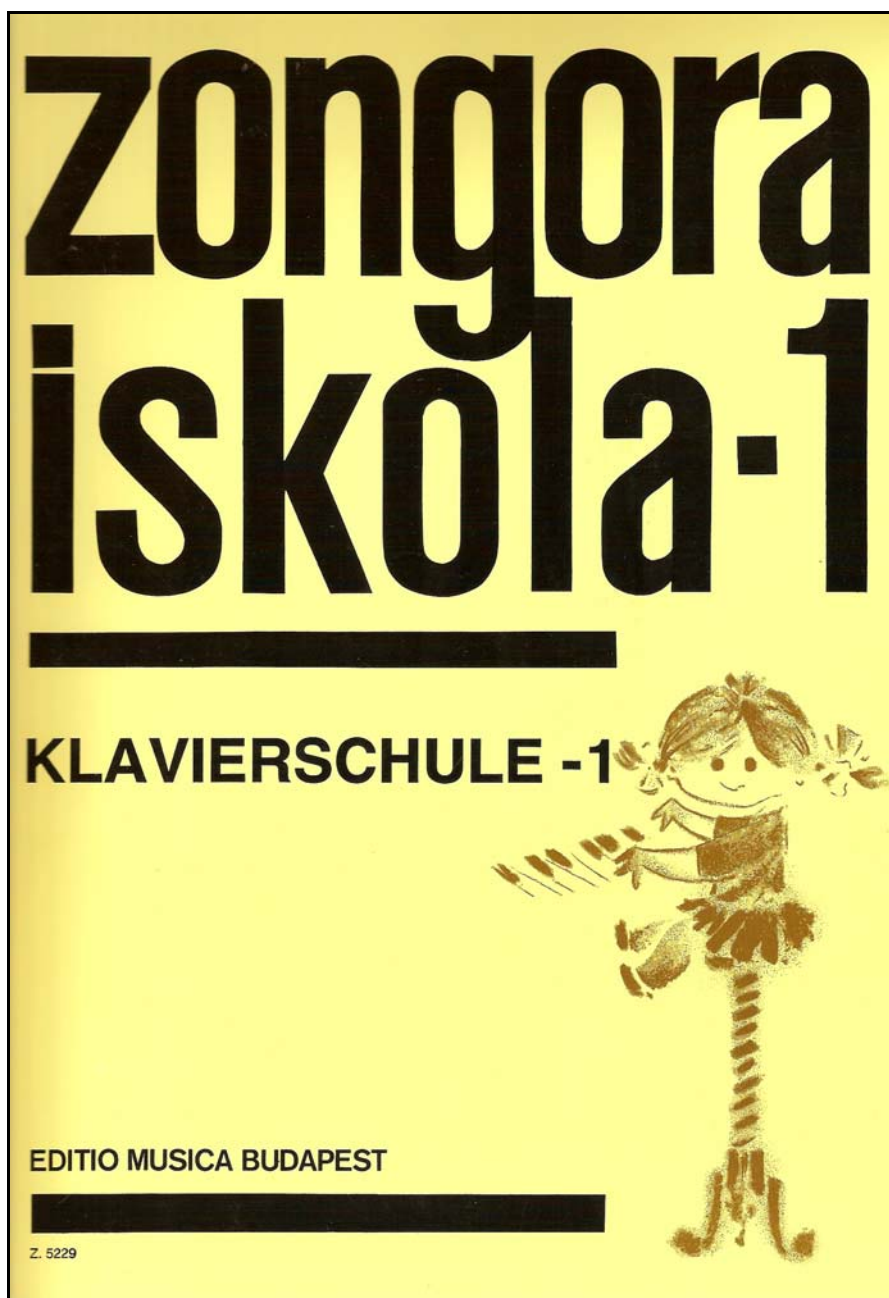
3.

4.

5. A Zongoraiskola 1. címlapja

6. Illusztrált kottapélda a Zongoraiskola 1.-ből

Négykezes is rögtönözhetünk. A primo és a secondo felváltva játssza a dalt unisono, vagy a kíséretet. Pl.:

Ihr könnt auch ein vierhändiges Spiel improvisieren. Das Primo und Secondo spielen abwechselnd das Lied unisono oder die Begleitung. Z. B.:

stb. - usw. stb. - usw. stb. - usw.

Primo

Secondo

Primo

Secondo

Új anyag megtanulásának előkészítése – Die Vorbereitung der Aneignung des neuen Lehrstoffs:

1. Rítmuskopogás
2. Olvasás hangnévvel, ritmusban
3. Ének szolmizálva vagy szöveggel
4. Zongorázás előbb külön kézzel, majd együtt
5. A nehéz részek gyakorlása az egészből kiemelve

1. Rhythmusklatschen
2. Lesen mit Notennamen, im Rhythmus
3. Singen mit Solmisationssilben und Text
4. Spiel am Klavier zuerst mit getrennten Händen, dann zusammen
5. Übung der schweren Abschnitte herausgehoben aus dem Ganzen.

7. Négykezes a zongoraiskola 1. kötetből

Zöld erdő harmatját
Magyar népdal – Ungarisches Volkslied

Sz. E.

Andante

4

6

rit.

II

Zöld erdő harmatját
Magyar népdal – Ungarisches Volkslied

Sz. E.

Andante

4

8

12

rit.

pp

8. Kottapélda a Zongoraiskola 2.-ből - Hangsortáblázat

HANGSOR-TÁBLÁZAT - TONLEITER-TABELLE

3♯, 3b előjegyzésig - bis zum Vorzeichen 3♯, 3b

C - dur —	
a - moll	
G - dur 1 ♯	
e - moll	
D - dur 2 ♯	
h - moll	
A - dur 3 ♯	
fis - moll	
F - dur 1 b	
d - moll	
B - dur 2 b	
g - moll	
Es - dur 3 b	
c - moll	

9. Erdő, erdő...

22

ERDŐ, ERDŐ - UNGARISCHES VOLKSLIED

SUGÁR Rezső

Andante

27 *mf*

f

mf

p

mp
ossia*

P

dim.

pp

ossia

10. Hej, Vargáné...

HEJ, VARGÁNÉ - UNGARISCHES VOLKSLIED

SUGÁR Rezső

Allegretto

28 *p*

mf simile

p *sim. ped.*

p *mf*

sim.

pp *pp*

11. Aszalós Tünde: A zongorázó gyermek I. - Címlap

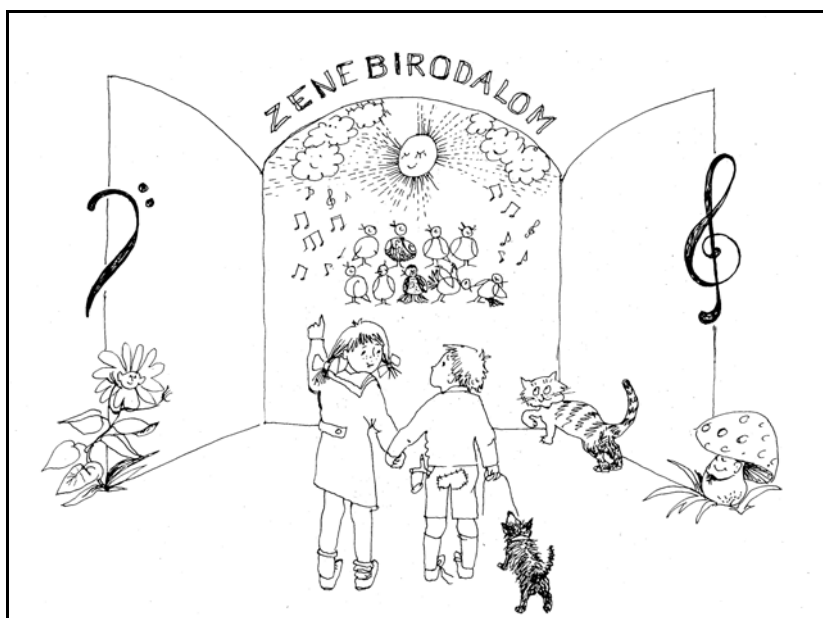
12. Aszalós Tünde: A zongorázó gyermek II. – Címlap

13. Aszalós Tünde: A zongorázó gyermek III. – Címlap

14. Aszalós I. kötet: A zenetanulás első lépései

15. Hatkezes kottapélda az Aszalós I. kötetből

● Hatkezes (mintapélda) ■ Sechshändig (Musterbeispiel) ▲ With six hands (example) 57

85

I. p

II. f

III. pp

b.b. felül l. H. oben l.h. above
 b. alul r.H. unten r.h. below

☞ Az oktávok változtathatók a kényelmes elhelyezkedés szempontjai szerint.
 ☛ Du spielst die Oktaven dort, wo du sie bequemer erreichen kannst.
 ▲ Play the octaves where you can best reach them.

16. Módosító jelek tanítása az Aszalós II. kötetében

● MÓDOSÍTÓ JELEK 39

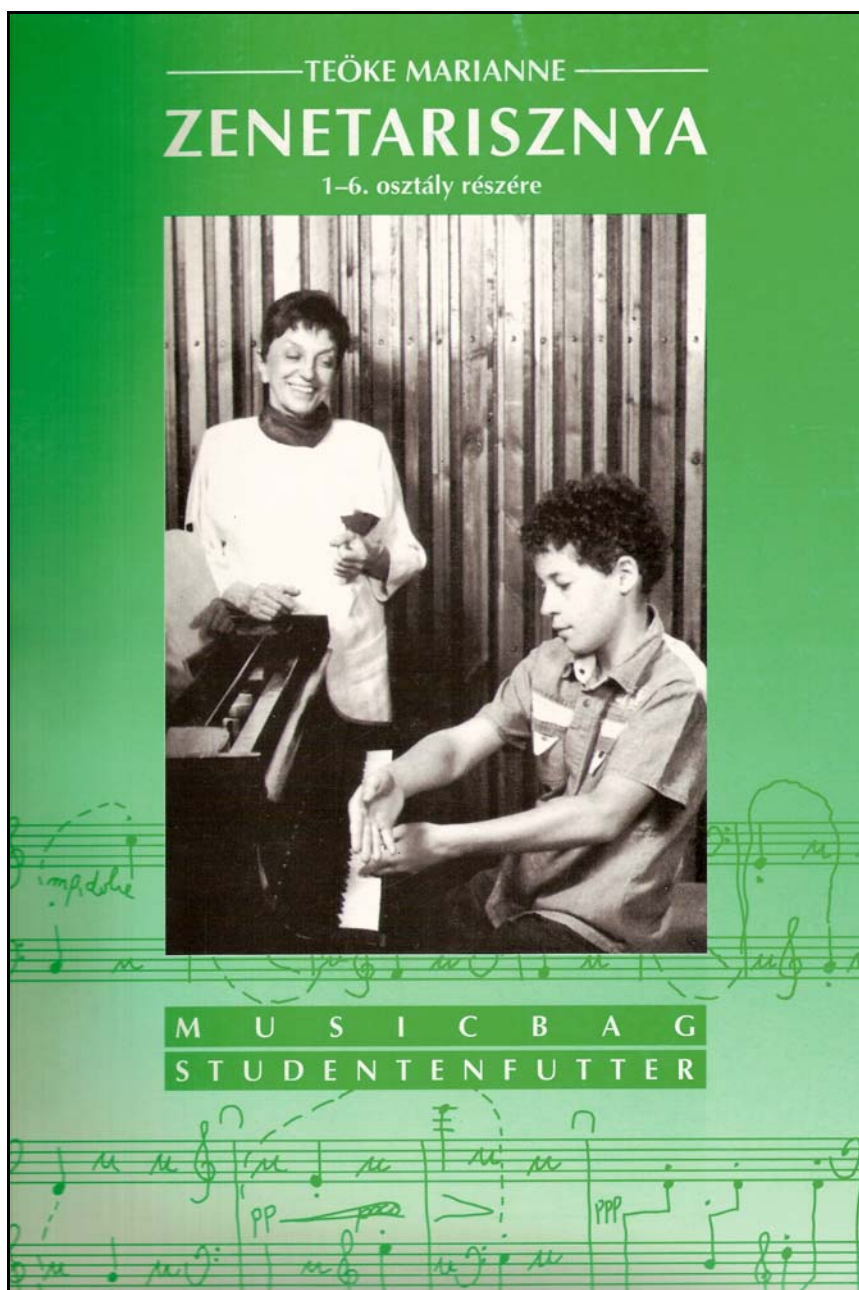
bé \flat letesz

e f g a h c d

☞ A bé (\flat) azt jelenti, hogy a törzshang félhanggal lefelé módosul, vagyis a bé félhanggal letesz - esz járulékot ragasztva a szótóhoz (pl. g-gesz) vagy csupán "sz" betűt (á-ász) a billentyű nevéhez. Kivétel a bé-hang, amit a há-ból kapunk. A kottasor elején a bé előjegyzés minden olyan hangra érvényes, amelyek helyén van. Például: ha há helyén bé van, akkor minden há helyett bét játszunk. Ha egy ütemben valamilyen bé-módosító jel van, az csak abban az ütemben érvényes. Amint a feloldójel (\flat) megjelenik, az eredeti hangot kell játszani.

feloldó - \flat jel

17. Teőke Marianne: Zenetarisznya - Címlap

18. Kottapélda a Teöke: Találkozások a zongoránál c. kötetből

HARMADIK TALÁLKOZÁS THIRD ENCOUNTER DRITTES TREFFEN

3. hét

3rd week

3. Woche

Új dal: Énekelj a dalt kotta nélkül, tapsold el a ritmusát!

New tune: Sing the tune without looking at the music, and clap the rhythm!

Neues Lied: Singe das Lied und klopfe seinen Rhythmus auswendig!

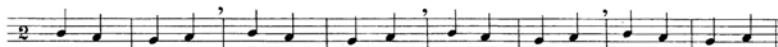
a/

Magyar gyermekdal / Hungarian children's song / Ungarisches Kinderlied

Fecskét látok, szeplőt mosok.

b/

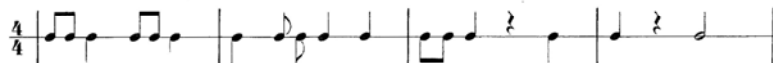
Ki-be bárány, benn a farkas,
Amott szalad egy nagy talpas.

Rítmusgyakorlatok: Egyik kéz a ritmust, másik a mérőütést (♩) kopogja (kézcserével is).

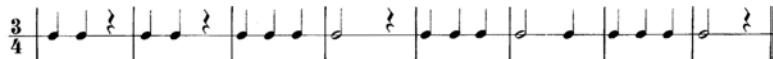
Rhythm exercises: One hand taps the rhythm, the other the beat (♩) (changing hands).

Rhythmusübungen: Klopfe mit einer Hand den Rhythmus, mit der andern den Takt (auch wechselfändig.)

$\frac{4}{4}$

$\frac{3}{4}$

19. A kortárs játékmód első megjelenése a „Találkozásokban”

„KVINTEK” „FIFTHS” „QUINTEN”

„FELESELŐ” „ANSWERING” „REDE UND WIEDERREDE”

„DUDASZÓ” „THE SOUND OF THE PIPES” „DUDELSACKTÖNE”

Olvasd a hangjegyeket!
Read the notes!
Lies die Noten!

Tranzponáld!
Transpose!
Transponiere nach Belieben!

1. 2.

20. A kortárs lejegyzési mód magyarázata a Teöke: Zenetarisznya c. kötetben

JELMAGYARÁZAT

I. Értékjelzések

1. Hangértékek

Általában a fehér (○) jel hosszabb, a fekete (●) jel rövidebb értéket jelöl.
Minden értékjel a darab választott tempójához mérten relatív.

nagyon hosszú	hosszú	rövid	előke értékű
---------------	--------	-------	--------------

quasi zárójelben: gyorsan vagy mellékesen, néha melodikus jelentőséggel játszandó

1a) Időtartam módosítására szolgálnak (hang vagy szünet fölött)

	nagyon hosszú nyújtás		hosszú nyújtás		rövidítés
--	-----------------------	--	----------------	--	-----------

1b) A relatív hangértékek sora, csökkenő rendben.

1. Szünetjelek

nagyon hosszú	hosszú	rövid

cezúra értékű, ennek módosításai: hosszabb rövidebb nem egyenlő értékű előke értékű

--	--	--	--	--

II. Módosítójelek

A módosítójel (♯ ♭ ♮) csak arra a hangra érvényes, amely előtt áll. Repetíció esetén az első hang előtti módosítójel az ismétlődő hangra végig érvényes. Gyakran szerepelnek feloldójelek az olvasás megkönnyítésének érdekében.

Halmaz, glissando, hangcsoport előtt, fölött (alatt) álló jel ezek minden hangjára érvényes. A fehér billentyűket ♮ jelöli, a feketéket ♯ vagy ♭.

a szokásosnál nagyobb méretű módosítójel jelentése:
az egész sorra érvényes **előjegyzés**

21. a., Teöke: Találkozások

ELSŐ TALÁLKOZÁS

FIRST ENCOUNTER

ERSTES TREFFEN

1. hét

1st week

1. Woche

;

Magyar gyermekdal / *Hungarian children's song* / Ungarisches Kinderlied

Zsipp-zsupp, kender zsupp
Ha megázik, kidobjuk.

Cicsukám kelj fel,
Itt a jó tejfel.

Ritmusgyakorlat: A kar vállból indított folyamatos mozgást végez. Az ujjak a billentyűket gyengéden érintik. (Mindkét kar kopogjon ritmust!)

Rhythm exercise: *The arm performs a continuous movement beginning from the shoulder. The fingers touch the keys lightly. (The child should beat time with both arms!)*

Rhythmusübung: Der Arm soll sich von der Schulter aus kontinuierlich bewegen, während die Fingersacht die Tasten berühren. (Klopfe den Rhythmus mit beiden Armen!)

♪

Jobb kéz / *Right hand* / Rechte Hand

♩

Bal kéz / *Left hand* / Linke Hand

↔

Váltott karral / *Alternate arms* / Wechselsenden Armen

21. b., Teöke: Találkozások

MÁSODIK TALÁLKOZÁS

SECOND ENCOUNTER

ZWEITES TREFFEN

2. hét
2nd week
2. Woche

Új dal:
New tune:
Neues Lied:

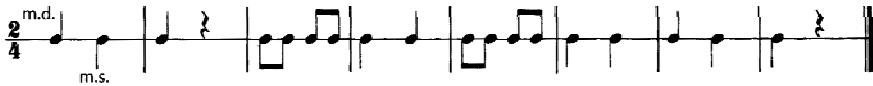
Magyar gyermekdal / Hungarian children's song / Ungarisches Kinderlied

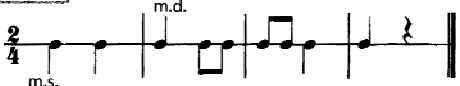
Főzzünk, főzzünk kalamászt,
Majd a gazda hazamász,
Még főzzük a kalamászt,
Ha a gazda hazamász.

Ritmusgyakorlatok (váltott karral):
Rhythm exercises (alternate arms):
Rhythmusübungen (mit wechselnden Arme):

2/4

2/4

2/4

22. Papp Lajos: Zongora ABC - Címlap

23. Színes kottázás a Papp: Zongora ABC 1. kötetében

14

Legato-Spiel – Legato Game – Legato-játék

12

13

14

15

16

europäisch – European – európai

mf

transp.

1. Volta
m.d.

m.s.

mf

2. Volta
transp.

24. Transzponálási táblázat – Papp: Zongora ABC 2.

Transpositionstabelle – Transposition chart – Transzponálási táblázat

C Lage Position fekvés

Grundfingerübung – Basic finger exercise – Alapujgyakorlat

(vor dem Transponieren in der gewählten Tonart – before transposing into the chosen key)
(a választott hangnembe való transzponálás előtt)

m.d. 1

m.s. 5

↓ 8

G	D	A	E	H	Fis
Lage	D major	A major	E major	B major	F# major
Position	D	A	E	H	Fisz.
fekvés					
F	B	Es	As	Des	Ges
F major	B major	E major	A major	D major	G major
F	B	Esz	Asz	Desz	Gesz
a	e	h	fis	cis	gis
A minor	E minor	B minor	F# minor	C# minor	G# minor
a	e	h	fisz	cisz	gisz
d	g	c	f	b	es
D minor	G minor	C minor	F minor	B minor	Bb minor
d	g	c	f	b	esz

Übung – Exercise – Gyakorlat

25. Komponálásra való ösztönzés – Papp: Zongora ABC 2.

Anregung zum Komponieren* – To encourage composing*
Komponálásra való ösztönzés*
(beenden, spielen – end, play – befejezésre, játszásra)

Beispiel – Example – Példa

36

a

b

c

d

e

f

transp. d.

26. Lakos: A barátságos zongoraiskola

27. A helyes testtartás szemléltetése A barátságos zongoraiskola első kötetben

1.
Lássunk hozzá!

Foglalj helyet a zongoránál!

Ez nem jó testtartás!

Így ül a hangszernél!

Ha a lábad még túl rövid,
ne így ülj. . .

. . . hanem állíts egy kis széket a lábad alá!

← ISMERKEDÉS A ZONGORÁVAL

28.

Kérdőív

A heves megyei zongoratanárok tananyag-választási szempontjai, szokásai a kezdők (az első két zeneiskolai évfolyam) vonatkozásában. A zongoratanárok véleménye a népzene zongoraoktatásban betöltött szerepéről.

Ez a kérdőív „A népdal szerepe a kezdő zongoraoktatásban Magyarországon” című doktori disszertáció empirikus kutatási részét hivatott alátámasztani, eredményeivel megalapozni. A kérdőívet kitöltők neve és adatai nem kerülnek a nyilvánosság elé, csak a feldolgozást segítik. Köszönöm, hogy a kérdőív kitöltésével segíti kutatási munkámat!

Tisztelettel: Csüllög Judit főiskolai tanársegéd
PhD doktorjelölt

I. Általános adatok

1. A válaszadó neme: (kérem, karikázza be a válasz betűjelét!)
- a., nő
 - b., férfi

2. Életkora: év

3. A zeneiskola neve, székhelye:

4. Felsőfokú végzettség, iskolázási adatok:

Intézmény	oklevélben szereplő szakképzettség	diplomaszerzés éve
.....
.....
.....

Egyéb képzések (OKJ, tanfolyam, felsőfokú szakképzés stb.):

.....
.....

II. Kottaválasztási szempontok, szokások

1. Kérem, karikázza be, melyik zongoraiskola- családot használja az első két zeneiskolai osztályban törzsanyagként!

- a., Zongoraiskola I. II. (szerk. Fantóné...)
- b., Papp Lajos: Zongora ABC 1. 2.
- c., Teőke Marianne: Találkozások a zongoránál, Barátom a zongora, Egy-mással, Zenetarisznya
- d., Aszalós Tünde: A zongorázó gyermek I. II. III.
- e., Egyéb:

2. Kérem, fejtse ki röviden, hogy milyen szempontok alapján választotta az előző kérdésben megjelölt kottacsaládot!

.....
.....
.....
.....

3. Ön szerint milyen mértékben tartalmaz népzene (bármely népcsoport, bármely feldolgozásban) az Ön által használt kottacsalád? (Kérem, a %-os arányok becsült értékét kötetekre lebontva adja meg, két kötetes kottacsaládok esetében a c. és d. pontokat hagyja üresen! A Teőke kották köteteinél az 1. pontban található sorrendet alkalmazza!)

- a., 1. kötet: népzene.....% egyéb.....%
- b., 2. kötet: népzene.....% egyéb.....%
- c., 3. kötet: népzene.....% egyéb.....%
- c., 4. kötet: népzene.....% egyéb.....%

4. Ön szerint mennyire fontos a népzene a kezdők zongoraoktatásában? Karikázza be a véleményéhez legközelebb álló válasz betűjelét!

- a., egyáltalán nem
- b., kissé
- c., közepesen
- d., nagyon
- e., nélkülözhetetlen
- f., még nem gondolkodtam el rajta

5. A zongoraiskola családok mellett használ-e kiegészítő anyagokat (egyéb kottákat), ha igen, milyen arányban? Kérem, karikázza be a válasz betűjelét, illetve jelölje meg a százalékot!

- a., nem használok
- b., használok%- ban

